TPLAI 17B 363 శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము, తేల్లప్రోలు.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

బమ్మెర పోతనామాత్య విరచితము

పంచమ స్కంధము

లఘుటీకా

కవిశేఖర:

శ్రీ అబ్బరాజు హనుమంతరాయశర్మ

వాణీనికేతనము
గాంధీనగరం — బెజవాడ
బ్రాంచి: తెనాలి
1939

సభ్యులకు రు 0—8—0.   ఇతరులకు రు 0—12—0.

: ప్రకాశకులు :

వి. యస్. గిరి, అండ్ సన్స్.

టీక - లఘుటీకా - చిత్రపటములకు గల

సర్వ స్వామ్యములు వారివి.

తెనాలి

ది ఓరియంటల్ పవర్ ప్రెస్ నందు ముద్రితము

1939

మహారాజ పోషకులు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీమంతు రాజా యార్లగడ్డ

శివరాం ప్రసాద్ బహద్దూరు యం. యల్. ఏ.

కృష్ణాజిల్లా బోర్డు అధ్యక్షులు

మన్నెసుల్తాన్

చల్లపల్లి యెస్టేటు జమీందారు

చల్లపల్లి

పోషకులు

శ్రీ శ్రీ చిరుమామిళ్ల పార్థసారథి గారు

ల్యాండ్‌లార్డు, ముప్పాళ్ల, కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీ శ్రీ జనస్వామి ప్రసాదరావు గారు

ల్యాండ్‌లార్డు, గుంటూరు.

శ్రీ శ్రీ వర్చ శేషగిరిరావు పంతులు గారు

మత్తేదారు, కారేపల్లి

శ్రీ శ్రీ వర్చ రామనాథం పంతులు గారు

మత్తేదారు, కారేపల్లి

సహాయులు

బ్రహ్మశ్రీ గోటేటి వేణుగోపాలరావు పంతులుగారు

సర్కిల్ ఇన్‌స్పెక్టరు ఆఫ్ పోలీసు, ఒంగోలు.

బ్రహ్మశ్రీ రాజవైద్య నాగలింగం రాఘవశర్మగారు

అమృతలూరు.

శ్రీ శ్రీ యలవర్తి శ్రీరాములుచౌదరిగారు

ల్యాండులార్డు, యలవర్రు.

వాణీ నికేతనంవారి రు 5-0-0 సభ్యులు.

1. శ్రీ అయ్యదేవర వేదాద్రి నరసింహారావుగారు, టీచరు, నందిగామ.
2. కొల్లి వేంకట కృష్ణయ్య చౌదరిగారు, ముప్వ శివారు నర్సాయపాలెం.
3. వాశిరెడ్డి లక్ష్మీపతి బహద్దూరు, శెక్రటరీ, కృష్ణాజిల్లాబోర్డు, బందరు.
4. సూర్యదేవర సీతారామయ్య చౌదరిగారు, జక్కంపూడి.
5. కొండపల్లి బుచ్చయ్యగారు, ల్యాండ్‌లార్డు, బందరు.
6. శివరాం ప్రసాద్ గ్రంథాలయం. పెదసనగల్లు.
7. సూరపనేని వేంకటరత్నంగారు, పెదసనగల్లు.
8. డాక్టరు-చిరుమామిళ్ళ శేషాద్రి నాయుడుగారు, పెనుగంచిప్రోలు.
9. వాసిరెడ్డి మహదేవ టాగూరుగారు, జయంతిపురం.
10. రామకృష్ణా రైస్, జిన్నింగ్ అండ్ గ్రౌండునట్ ఫ్యాక్టరీ, పెనుగంచిప్రోలు.
11. వేంకటరమణా సుమిల్, జగ్గయ్యపేట.
12. పద్మనాభుని నరసింహదాసుగారు, జగ్గయ్యపేట.
13. సి. హెచ్చి నారాయణ ప్రసాద్‌గారు, ల్యాండ్‌లార్డు, జగ్గయ్యపేట.
14. చింతల అచ్చయ్య చౌదరి గారు, పోలీస్ పటేల్, పరిటాల.
15. ఉభయ భాషాప్రవీణ హిందీ విద్వాన్, అయినంపూడి గురునాధరావుగారు, పెదసనగల్లు.
16. పీసపాటి రాజయ్యగారు, పెదసనగల్లు.
17. పొక్కునూరు గోపయ్యగారు, బందరు.
18. డి. గోపాలకృష్ణయ్యగారు L. F. రిక్రియేషన్‌క్లబ్, బందరు.
19. మండవల్లి బుర్లి రామయ్యగారు, భూషణగుళ్ళ.
20. ఉభయభాషా ప్రవీణ బూరుగుల సుందరరామ శాస్త్రిగారు, ఉయ్యూరు.
21. ఆమంచి హనుమంతరావు పంతులుగారు, లేబరు ఆఫీసరు, బందరు.
22. అయినాల వేంకటప్పయ్యగారు, హెడ్మాస్టరు, పునాదిపాడు
23. ముక్కామల రామకృష్ణయ్యగారు, పెనమలూరు.
24. పోపూరు అంబన్న శాస్త్రిగారు, ఇంపీరియల్‌బ్యాంక్, బెజవాడ
25. ఈది రాజయ్యగారు, కలపవర్తకులు, బెజవాడ.
26. యద్దనపూడి శాంతమూర్తిగారు, బెజవాడ.
27. శివకోటి వెంకయ్యగుప్తగారు, క్లాత్ మర్చంటు, బెజవాడ.
28. కె. రామకృష్ణరావు నాయుడుగారు, సబ్‌ఇనస్పెక్టరు, బెజవాడ.

29. కొల్లి నరసింహారావు నాయుడుగారు, జగ్గయ్యపేట.
30. పచ్చవ పాపయ్య చౌదరిగారు, కంట్రాక్టరు, బెజవాడ.
31. బొలిశెట్టి లక్ష్మీవెంకట నరసింహారావుగారు, క్లాత్‌మర్చంటు, బెజవాడ.
32. కొణికి ఆదిశేషయ్యగారు, ల్యాండ్ హోల్డరు, బెజవాడ.
33. వల్లేటి వేంకటేశ్వర్లుగారు, ల్యాండ్‌హోల్డరు, బెజవాడ.
34. వి. వి. నారాయణరావుగారు, సబ్‌ఇనస్పెక్టరు, గన్నవరం.
35. రెన్నేటి బుల్లెయ్యరావుగారు, గన్నవరం.
36. పారేపల్లి బుచ్చయ్యగారు, మర్చెంటు, ఆగిరిపల్లి.
37. గుంటూరు గోపాల కృష్ణమూర్తిగారు, ఆగిరిపల్లి.
38. యండూరి పుల్లయ్యగారు, మర్చెంటు, ఆగిరిపల్లి.
39. నూతక్కి బాలకోటయ్య చౌదరిగారు, పటమట.
40. డాక్టరు గుంటూరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు, మైలవరం.
41. కప్పలూరు వేంకటప్పా రావుగారు, కరణం, ఈలప్రోలు.
42. మాకాని గోపాలస్వామి నాయుడుగారు, బెస్టు అండ్ కో. సింగరేణికాలరీస్.
43. అరజా లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారు, కంట్రాక్టర్సు ఏజన్సీ, కొత్త డెం,
44. యస్. శీతారామయ్యగారు, హెడ్ రైటరు, డెర్లీపిట్, కొత్తగూడెం.
45. చిలుకూరి రాయన్నగారు, టెంపుర్ అమీనా, భద్రాచలం.
46. కురిచేటి జనార్దనరావుగారు, క్లాత్‌మర్చంటు, భద్రాచలం.
47. చింతలపాటి దక్షిణామూర్తిగారు, వకీలు, తెనాలి.
48. యస్. సూర్యనారాయణ రావుగారు, బి. ఏ., బి. యి. డి., మార్కాపురం.
49. ఊర వేంకటరత్నంగారు, మర్చెంటు, చేబ్రోలు.
50. రాజవైద్య నాగలింగము రాఘవ శర్మగారు, అమృతలూరు.
51. కొలారి పట్టాభిరామయ్యగారు, ల్యాండులార్డు, రాయపూడి.
52. మంగెనపూడి వేంకటేశ్వరరావుగారు, బి. ఏ., రాయపూడి.
53. ప్రొప్రయిటర్సు సుధాఫార్మసీ, అమృతలూరు.
54. బొబ్బా లంకినీడుగారు, ల్యాండ్‌లార్డు, యలవర్రు.
55. భాగవతుల వేంకటేశ్వర శర్మగారు, యలవర్రు.
56. కొండూరి రాఘవరావుగారు, టీచరు, యలవర్రు.
57. యలవర్తి గురులింగముగారు, యలవర్రు.
58. యర్లపాటి అంజయ్యచౌదరిగారు, ల్యాండులార్డు, యలవర్రు.

59. కె. శ్రీరంగరాజఅయ్యంగారు, బి. ఏ., యల్. టి., తురుమిళ్ళ.
60. యలవర్తి శ్రీరాములుచౌదరిగారు, ల్యాండ్‌లార్డు, యలవఱ్ఱు.
61. యడ్లపాటి భుజంగరాయుడుగారు, ల్యాండులార్డు, యలవఱ్ఱు.
62. శ్రీనాధ గ్రంథాలయము, మోపఱ్ఱు.
63. కొత్తపల్లి వెంకట సుబ్బయ్యగారు, హిందీవిశారద, అమృతలూరు.
64. పులిపాక తిరుమలరావుగారు, కరణం, అమృతలూరు.
65. చెరుకుపల్లి జమదగ్ని శర్మగారు, గవర్నరుపేట, బెజవాడ.
66. ఆరికిపల్లి వెంకటశాస్త్రిగారు, రిటైర్డు యెక్సైజు యిన్‌స్పెక్టరు, బెజవాడ.
67. చింతపల్లి లక్ష్మీనరసింహం చౌదరిగారు, ప్రెసిడెంటు, పంచాయితిబోర్డు, ఉనికిలి.
68. వేలమూరి వేంకట సుబ్బయ్యగారు, గాంధినగరం, బెజవాడ.
69. పుచ్చా శేషగిరిరావుగారు, గవర్నరుపేట, బెజవాడ.
70. రౌతు దాలయ్యనాయుడుగారు, హెడ్‌క్లర్కు, జి. యమ్. ఆఫీసు, సింగరేణికాలరీసు.
71. అ. వె. దత్తాత్రేయ శర్మగారు, టీచరు, సికిందరాబాదు.
72. డాక్టరు చింతమనేని లింగయ్యచౌదరిగారు, అసిస్టెంటు మెడికల్ ఆఫీసరు, సింగరేణికాలరీసు.
73. సన్నిశెట్టి కోటయ్య కుమార్డు కృష్ణమూర్తిగారు, క్లాత్‌మర్చంటు, చేబ్రోలు.
74. పెద్ది గోపాలస్వామిగారు, కంట్రాక్టరు, గూడ్సు షెడ్డు, బెజవాడ.
75. జూలూరు శీతారామయ్యగారు, క్లాత్‌మర్చంట్, కంచికచర్ల.
76. డాక్టరు బి. యల్. నరసింహారావుగారు, అసిస్టెంటుసర్జెన్, బెజవాడ.
77. కె. యస్. ఆర్. ఆంజనేయులుగారు, గవర్నరుపేట, బెజవాడ.
78. మేడిచర్ల గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు, సెక్షన్‌కంట్రోలర్ ఆఫీసు, బెజవాడ.
79. బొద్దనపల్లి సుబ్బారావుగారు, కరణం, సూరంపల్లి.
80. పరిమి కాళిదాసుగారు, కరణం, పెదపరిమి.
81. ముసునూరి నాగభూషణంగారు, ల్యాండుహోల్డరు, రాయిపూడి.
82. గోళ్లమూడిదాసయ్య గారు, పంచాయితిబోర్డు ప్రెసిడెంటు, అమరావతి.
83. పిల్లారిశెట్టి రామచంద్రరావుగారు, గవర్నరుపేట, బెజవాడ.
84. నండూరు రామకృష్ణయ్యగారు, ల్యాండుహోల్డరు, ఆరుగొలను.
85. నండూరు సూర్యనారాయణగారు, ల్యాండులార్డు, జక్కులనెక్కలం.
86. పొతకమూరి శేషయ్యగారు, టీచరు, తుళ్లూరు.

87. వి. యస్. శాస్త్రి & సన్సు, ఆఫ్టీషియన్సు,
ప్రొప్రయిటరు వుప్పలూరి కృష్ణమూర్తిగారు, బెజవాడ.
88. పిల్లుట్ల విశ్వనాథశాస్త్రిగారు, టీచరు, ముస్తాబాద.
89. వెల్వడపు సత్యనారాయణగారు, యక్సు కరణం, వెల్వడము.
90. గుంటక నరసారెడ్డిగారు, గ్రామమునసబు, గనపవరము.
91. కొండపల్లి గోపాలరావుగారు, దేశముఖ్, దేశపాండ్య, హేమచంద్రాపురము.
92. కావూరు కోదండ రామయ్యగారు, ల్యాండులార్డు, అనిశెట్టిపల్లి.
93. అడపాల కోటయ్య గారు, ల్యాండులార్డు, కొత్తూరు, నైజాము.
94. మూరేపల్లి వెంకట పిచ్చయ్య గారు, లాండులార్డు, పీరుపల్లి.
95. శ్రీ సరస్వతీ లైబ్రరీ, మధిర, నైజాము.
96. చతుర్వేదుల వెంకట కృష్ణయ్యగారు, వకీలు, మధిర.
97. కోకా నరసింహారావునాయుడు గారు, వకీలు, బెజవాడ.
98. మందడపు విశ్వనాథరావుగారు, కరణం, జూపూడి,
99. పల్లాది వెంకటేశ్వర్లుగారు, కరణం, గనితతుహూరు, నైజాము.
100. విద్వాన్ పచ్చా వెంకటలక్ష్మంచౌదరిగారు, హిందీ సాహిత్య విశారద
అమృతలూరు.
101. సోంపల్లి నాగయ్యగారు, అమృతలూరు.
102. కొణకంచి అనంతనారాయణమూర్తిగారు, అమృతలూరు.
103. పంతా వీరరాఘవయ్యగారు, సంగంజాగర్లమూడి.
104. కంతంరాజు సీతారామయ్య గారు, కరణం, సంగంజాగర్లమూడి.
105. రావెళ్ళ అంజయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, ఇంటూరు.
106. మర్రిపాటి జయరామయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, యలవఱ్ఱు.
107. శీలం బ్రహ్మారెడ్డిగారు, రుంటముక్కల జమీందారు యేజంటు, వెల్వడం.
108. కొనరాజు నరహరిగారు, లాండు లార్డు, తురుమెళ్ళ.
109. మేకా రాఘవయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, యలవఱ్ఱు.
110. ఈదుమూడి వెంకట సుబ్బయ్యగారు, లాండు హోల్డరు, తురుమెళ్ళ.
111. ఎంగ్రెడ్డి రామిరెడ్డిగారు, లాండుహోల్డరు, ఇంటూరు.
112. రావెళ్ళ వెంకయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, ఇంటూరు.
113. సంగాపు సాంబశివరావుగారు, లాండుహోల్డరు, సంగం జాగర్లమూడి.
114. వేమూరి రాఘవయ్యగారు, లాండు హోల్డరు, బోడపాడు.

115. శ్రీ నన్నయార్య సరస్వతీనిలయం, ప్యాపట్లు.
116. యడ్లపాటి లక్ష్మణ స్వామిగారు, లాండులార్డు, యలవర్రు.
117. యలవర్తి వెంకటసుబ్బయ్య చౌదరిగారు, యలవర్రు,
118 చేకూరు రత్తయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, అమృతలూరు.
119. యస్. యస్. బి. శంకరశాస్త్రిగారు, బి, ఏ, బి, యి, డి , తురుమెళ్ళ.
120. పరుచూరి వేంకట కృష్ణయ్య చౌదరిగారు, అమృతలూరు.
121 బూరుగుల సత్యరామ కోటయ్యగారు.
122. విద్వాన్ చేకూరు వెంకటసుబ్బయ్య చౌదరిగారు, అమృతలూరు.
123. మాలెంపాటి శేషయ్యగారు, లాండు హోల్డరు, చంపాడు.
124. కేతవరపు లక్ష్మీనరసింహరావుగారు, వకీలు బెజవాడ.
125. సీమనపల్లి పార్వతమ్మగారు, విజయనగరం.
126. బొమ్మారెడ్డి సూర్యనారాయణగారు, లాండుహోల్డరు, బోళ్ళపాడు.
127. యన్. సీతరామరాజుగారు, సబ్‌రిజిష్ట్రారు, కొల్లూరు.
128. సర్రా చిన వెంకట నరసింహయ్యగారు, రాయిపూడి.
129. సందేపూడి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, బెజవాడ.
130. అమ్మిరాజు వెంకట్రామలింగ దుర్గాప్రసాదరావుగారు, టీచరు, చిలుమూరు.
131. పీసపాటి వెంకట సుబ్బారావుగారు, హిందీప్రచారకులు, బెజవాడ.
132. నైషధం రామమూర్తిగారు, లాండులార్డు, కొల్లూరు.
133. గురజ లక్ష్మీనారాయణగారు, లాండులార్డు, గురజ.
134. వింజమూరి నాగభూషణంగారు, మంగళగిరి.
135. గోళ్ళమూడి రామయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, అమరావతి.
136. బీరపల్లి శ్రీకంఠం వేంకట కృష్ణారెడ్డిగారు, జమీందారు, గోపాలపురం,
137 యడవల్లి వెంకయ్యగారు, రిటైర్డు హెడ్‌మాష్టరు, అత్తిలి.
138. ముక్తేవి వెంకటనరసింహాచార్యులుగారు, లాండులార్డు, పెదముత్తేవి.
139. పిళ్ళారిసెట్టి వెంకట సుబ్బారావు నాయుడు గారు, ప్రొప్రయిటరు, బందరు.
140. భట్టిప్రోలు సత్యనారాయణరావుగారు, బుట్టయపేట, బందరు.
141. సోము వెంకటరత్నం గారు, బ్యాంకరు, గుంటూరు.
142. ఓరుగంటి రామకృష్ణయ్యగారు, టీచరు, పెనుగంచిప్రోలు
143. లింగంగుంట ఆదినారాయణగారు హెడ్‌మాష్టరు, పెనుగంచిప్రోలు.
144. హేమాద్రి వెంకట సుబ్రామయ్యగారు, హెడ్‌మాష్టరు, మైలవరం.

145. సూరవరపు రామయ్యగారు, టీచరు, మైలవరం.
146. కొమరగిరి రాఘవేంద్ర శర్మగారు, గిర్దావరు, పరిటాల.
147. జొన్నలగడ్డ తిరపతయ్యగారు, లాండు హోల్డరు, వేమవరం.
148. యేరువ గోపయ్యగారు, లాండుహోల్డరు, వేమవరం.
149. నామేపల్లి రామయ్యగారు, పెనగంచిప్రోలు.
150. కాకర్ల చిన చలమయ్యగారు, లాండులార్డు, కుంటముక్కల.
151. కోదాటి వెంకటేశ్వర రావుగార్లు, లాండులార్డు, సూర్యాపేట, నైజాము.
152. గుంటముక్కల వెంకటాచార్యులుగారు, గోల్డుస్మిత్తు, బెజవాడ
153. జె. వి. కె. సుబ్బారావుగారు, లాండులార్డు, కొల్లూరు.
154. వెలమకన్ని హనుమంతరావుగారు, జగ్గయ్యపేట.
155. మోటమర్రు వీరరాఘవులుగారు, షరాబు, జగ్గయ్యపేట.
156. కళ్యాణం లక్ష్మయ్యగారు, పెదమోదుగుమిల్లి.
157. శ్రీ సీతారాఘవ ఆంజనేయ రైస్, గ్రౌండునట్టు ఫ్యాక్టరి, జగ్గయ్యపేట.
158. పారేపల్లి లక్ష్మీనారాయణదాసుగారు, జగ్గయ్యపేట.
159. పరిటాల హనుమంతరావుగారి భార్య జానకమ్మ, పరిటాల.
160. సూరి లక్ష్మీనరసింహ్వాంగారు, టీచరు, ఆగిరిపల్లి.
161. కొంపల్లి వెంకటాచార్యులుగారు, టీచరు, ఆగిరిపల్లి.
162. దోమకొండ వెంకటనారాయణగారు, ఆగిరిపల్లి.
163. లంకా కోటయ్యగారి కుమారుడు వెంకటేశ్వరరావుగారు, ఆగిరిపల్లి.
164. ఆమూరి చలపతిరావుగారు, ఓవర్‌సీయరు, పొన్నూరు.
165. నంబూరు వీరాంజనేయులుగారు, దేవస్థానం ధర్మకర్త, మంగళగిరి.
166. ఉంటూరు వేంకట సాంబయ్యగారు, హెడ్‌మాస్టరు, పెదపెరిమి.
167. నూతలపాటి పెదపుల్లయ్యగారు, టీచరు, పెదపరిమి.
168. కొమ్మూరి వెంకట్రావుగారు, తెనాలి.
169 రాపర్ల వెంకటశివయ్యగారు, పంచాయతీబోర్డు ప్రసిడెంటు, అమృతలూరు.
170. మతుకుమల్లి వేంకట నారసింహ కృష్ణమూర్తిగారు, తెనాలి.

ది ఓరియంటల్ పవర్ ప్రెస్, తెనాలి.

1. శ్రీ. వెలిపురపు పట్టాభిరామారావుగారు గాంధీనగరం బెజవాడ
2. శొంఠిర అనంతరావుగారు సత్యనారాయణపురం బెజవాడ
3. మూడిరాజు వీర్రాఘవరావుగారు ల్యాండు హోల్డర్ మైలవరం
4. బొమ్మలగడ్డ వెంకటసుబ్బయ్యగారు ల్యాండుహోల్డర్ వెంపడం
5. కె. బ్రహ్మయ్యగారు సేగేదారు అదాలత్ మునసఫి పరిటాల
6. గంగవల్లి నరసింహారావుగారు ల్యాండుహోల్డర్ గణపవరం
7. సూరవరపు వెంకటశివ సోమయాజులుగారు హెడ్‌మాస్టరు గణపవరం
8. తల్లపరెడ్డి నర్సారెడ్డిగారు టీచరు గణపవరం
9. వొడ్డిప వి. ఉమామహేశ్వరరావుగారు చావలి
10. పోరుగుచ్చి శ్రీరామమూర్తిగారు చావలి
11. అప్పినేని వెంకటేశ్వరరావుగారు మొఖాసాదరు రామన్నగూడెం
12. వల్లూరు వెంకట సుబ్బారావుగారు కరణం వెల్దిపాడు
13. కామరాజు చినవెంకట్రాయుడుగారు ల్యాండులార్డు పెనుగంచిప్రోలు
14. వేమభట్టుని సత్యనారాయణగారు ల్యాండులార్డు గోళ్ళమూడి
15. పీసపాటి క్రిష్ణమూర్తిగారు M. A. ఆనర్సు టీచరు హిందూకాలేజి గుంటూరు
16. కొత్తూరు కొండయ్యగారి కుమారుడు వెంకట్రాయుడుగారు ల్యాండుహోల్డర్ రాయపూడి
17. కాసుకూరు సూర్యప్రకాశరావుగారు ఆరేపల్లి ముప్పాళ
18. ఎ. వల్లభరాయుడుగారు టీచరు బెజవాడ
19. A. వెంకట సుబ్బారెడ్డిగారు తాంబ్రము } నార్త్ ఆర్కాడుజిల్లా.
20. N. వాల సూర్యారావుగారు తాంబ్రము }
21. బ్రోలంరాజు కామేశ్వరరావుగారు గాంధీనగరం బెజవాడ
22. వామినేని వెంకటసుబ్బయ్య చౌదరిగారు ఉప్లూరు
23. K. V. రమణావధాన్లుగారు గాంధీనగరం బెజవాడ
24. ముంగూరి సీతారామయ్యగారు ప్రొప్రయిటర్ కుసుమహర్నాథ్ ఇంజనీరింగ్ కంపెని బెజవాడ
25. పట్టా శేషాద్రిగారు బ్రహ్మాజీపురం అటామిక్ నార్తన్ ఇండియా
26. కొత్త రామకోటయ్యగారు ల్యాండుహోల్డరు చినకాకాని
27. కాటికలపూడి హనుమంతరావుగారు కరణం కేతనకొండ
28. P. అప్పారావుగారు గవర్నరుపేట బెజవాడ
29. పోతుకొండ వెంకటనారాయణగారు ఆగిరిపల్లి
30. కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు ప్రెసిడెంటు కో ఆపరేటివ్ అర్బన్ బ్యాంకి, తెనాలి.
31. గాదిరాజు శివరామక్రిష్ణయ్యగారు తెనాలి
32. జనస్వామి శ్రీరాములుగారు ల్యాండులార్డు కొల్లూరు
33. విశ్వనాథ్ల సుబ్రహ్మణ్యంగారు ఫ్యాన్సిస్టోర్సు తెనాలి

పీఠిక.

పంచమస్కంధము.

బంధుర పద్య పుష్పచయ భాసురమై చెలువొంది ద్వాదశ స్కంధము లొప్పు భాగవత కల్ప కుజంబును పోతరాట్సుతానందుఁడు సృష్టిచేసి చనినన్ ఘనుగాలికి నందుఁ బంచమ స్కంధము గూలఁగా నిలిపె గంగన నాగమృత ప్రసక్తితోన ఆంధ్ర భాగవతమున పభ్రష్టమైన పంచమస్కంధమును దిరుగ రచించి కూర్చినవాఁడు గంగనకవి. ఈయన నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. తండ్రి బొప్పనామాత్యుఁడు. తాను సుకవిజనానందకరుఁడనని చెప్పుకొనినాఁడు. కూచిమంచి తిమ్మకవిసార్వభౌముఁడీతనిని బొప్పరాజు గంగన యనినాఁడు అందుచే ఇంటిపేరు బొప్పరాజు వారనుకొనవచ్చును. స్కంధాదియందుఁ గని తన కులగోత్రములు వంశవర్ణనము గావింపలేదు. గంగనకవి పోతనామాత్యునకు ఒక తరము తరువాతవాఁడు. ఈయన ఇతర గ్రంథములు లిఖింపకపోవుటచే జీవిత విశేషములు మరుగు పడినవి. పంచమస్కంధము రచించుటవలననే అజరామరమగు కీర్తిగడింపఁగలిగినాఁడు.

పంచమ స్కంధము లిఖిత గ్రంథములలోనే కాశ్వాసముగనే కలదు. ముద్రిత ప్రతులలోను, గొన్ని తాళపత్ర గ్రంథయులందును రెండాశ్వాసములుగా విభజింపఁబడినవి. 353 పద్యములుగల ఈ చిన్నస్కంధము తొలుత నేకాశ్వాసముగా నుండి యుండును. పాఠకులాశ్వాసవిభాగముగ వ్రాసికొనియుందురు. ప్రథమాశ్వాసమునందలి 179 వచనమున స్వర్గోపభోగములఁ బొందుదురని సకల పురాణార్థ విజ్ఞాతుండగు సూతుం డిట్లనియె. కం॥ మునులార బాదరాయణి॥ అను పద్యము గలసి చాల వ్రాత ప్రతులలోఁ బంచమ స్కంధము ఏకాశ్వాసముగనె గలదు. భిన్న దేశ ప్రతులవి శేషించి పరిశోధించినచోఁ బంచమస్కంధమునుగూర్చిన విశేషములు తెలియ గలవు.

గంగనామాత్యుఁడు అద్వైతపరముగా శ్రీధర వ్యాఖ్యాను సారముగాఁ బంచమ స్కంధమును దెలిగించినాఁడు. పోతరాజు కవితలోఁ గానవచ్చు నిరర్గళధారాశుద్ధియు స్వకపోల కల్పిత విచిత్ర వర్ణనాపాటవము భక్తిపారవశ్యము పంచమ స్కంధమునఁగాన రాదు. మూలముకంటెఁ బంచమస్కంధము క్లుప్తీకరింపఁబడినది. భాగవత రచనమునఁ బోతన శక్తియనుపమానము. రెండవ తరగతి వాఁడు ఏర్చూరి సింగన. మూఁడవ తరగతిలోనివాఁడు గంగన. నాలుగవ తరగతివాఁడు నారన గంగన. కవితిలోఁ బదలాలిత్యము మృదుమధుర ధార కలదు. కథాంశమును మృధు మధుర కల్పనములతోడను శ్రవణానందకరములగు నంత్యనియమాది శబ్దాలంకారములతోడను బెంచి వ్రాయక గంగన మూలములోని మాధుర్యమునుసైతము తెలిగింపులో లుప్తమొనరించు చుండును. ఈతని కవితలో స్వతంత్రభావములు కల్పనములు అంతగాఁ గానరాకున్నను బదలాలిత్యము మృదుమధురధారయు నుఁటచేఁబాఠకుల హృదయమున కానందకరముగ నుండును.

పూర్వచిత్తి అగ్నీంధ్రుల చరిత్రము రసవత్తరముగా మూలమునందుఁ గలదు. పూర్వ చిత్తితో నాగ్నీంధ్రుఁడు భాషించు ఘట్టమునందు రసవంతములు హృదయంగమములగు శ్లోకములు పెక్కులు రసవత్తరములగు శ్లోకములు గలవు. అందలి స్వారస్యము తెలుఁగులోఁ గానరాదు. ఆంధ్రించిన శ్లోకములను మూల వ్యతిరిక్తములు భరతుని చరిత్రము జడభరతుని కథ ఋషభయోగిజీవితము పోతనామాత్యుఁడు వ్రాసినచో నాయాసందర్భములలో నెంతేని ప్రతిభాతిశయము జూపియుండును. ఋషభయోగి యవధూత చర్యపైన మతవ్యాప్తి గారణమయ్యెనను నంశము మూలము నందింకను స్పష్టముగా విపులము గాగలదు. ఇట్టి తత్త్వవిషయములు గూడ నేలకో గంగన సంగ్రహము గావించినాఁడు. హరిణముతో భరతుఁడు వర్తించువిషయమున గంగన కొన్ని రసవంతములగు పద్యములను వ్రాసినాడు. అవి మూలానుసారములైనను అర్థవంతములగు విశేషణములు విశేషాంశములు విడువబడినవి.

గంగన ఆంధ్రీకరణము మూలమునకు దూరముగానుండుననుటకు రసవత్తరమగు మూలశ్లోకమును బరివర్తనము చేసిన విధము పాఠకులకు, దెలియుటకు నిట నుదహరించెదము.

అంగపరీమళా గత భృంగవర్ణనము

శ్లో॥ శిష్యా ఇమే భగవతః పరితః పఠన్తి
గాయన్తి సామసర హస్య మజ స్రమీశ
యుష్మచ్ఛిఖా విలులితాస్సు మనోభి వృష్టి
సర్వేభజంత్యృషి గణా ఇవవేద శాఖాః.

ఆంధ్రీకరణము.

చం॥ చెదరగ వేదముల్ చదువు శిష్యులపైఁ దగఁ భుష్పవృష్టి స
మ్మదము సనంతలోఁ గురియు మాడ్కిని (చూ)స్కం 5 ఆశ్వా। పద్య 30

పంచమస్కంధమున లోకపరిపాలన మనఁబడు స్థానము వివరింపఁ బడెను. భూలోకములోని యేడు ద్వీపములను స్వాయంభువ మను వంశజులు పరిపాలించిన విధము దేవపాతళ లోకముల వివరములు పేర్కొనఁబడినవి. అధ్యాత్మిక పరిజ్ఞాతయుయ్యు గృహస్థుఁడై ప్రజల సన్మార్గమునకు ద్రిప్పిన ప్రియవ్రత చరిత్రము, రాజై, అధ్యాత్మ బోధకుఁడై అవధూతయై లోకోద్ధరణ మొనరించిన భగవదవతారమూర్తి యగు ఋషభ దేవచరిత్రము, తొలుతరాజై అజనాభవర్షము నేలి దానికి భరతవర్షమను నామము ప్రసాదించి తపస్వియై సంగదోషమున హరిణముగనుద్భవించి పిదప బ్రాహ్మణుఁడుగ జనించి లోక సంగదూరుఁడై జడ భరతుఁడని పేర్గొన్న జడభరతుని చరిత్రము, సౌవీరరాజగు రహూగణునకుఁ బల్లకి మోసి యనంతరము తత్త్వోపదేశముచే నతనిఁ దరింపఁ జేసిన జడభరతుని పవిత్రాచరణము భారతాది వర్షవర్ణనము సూర్యాది లోకముల వివరములు ఈ స్కంధము నందుఁగల ముఖ్యాంశములు. స్వతంత్రకల్పనముల కనుకూలములగు తావులలోఁ బోతరాజు మనోజ్ఞములు వ్రాయుచుండును. గంగన కవిత్రయము వారివలెఁ గథాంశమునె క్లుప్తీకరించుటచే నీ స్కంధము కవితా కళకును ఉపజ్ఞాభి రామమగు భావనా శక్తికిని కొఱంత వడి యున్నదని చెప్పుటలో సాహసముండఁ జాలదు.

ప్రథమ ముద్రణమున సంస్కరణము గావించిన పండితులు పంచమస్కంధమునఁ జాలమార్పులు గావించిరి. వచనములలోఁ మూలానుసారములగు భాగములు చేర్చిరి. ఈ మార్పులు ఆనంద ముద్రణాలయము వారి ప్రతిలోఁ గుండలీకరణ రూపమునను బాహ్యాంతరరూపమునను సూచింపఁబడినవి. గంగనకవితా పాటవము గూర్చి కొంతచెప్పుట యవసరము. ఇతని కవితలోఁ గవిత్రయేతరములగు ప్రయోగములు దోషములు గాన వచ్చుచున్నవి.

కొనికి కాదేశము.

ఆగ్రయించుక-నాటుక- చుట్టుక. ఇత్యాదులు

అందున్ అను సప్తమీ విభక్త్యర్థమున అందుల అని ప్రయోగించును. ఇట్టి ప్రయోగములు రెండాశ్వాసములందును దాదాపు పది తావులందుఁగలదు

అఖండయతి-

నటనంబొందెడి గంధమీనమ్ములతోఁ నాసన్న నీలాలకో
గరి మంగోరిన రీతి లెంతయు నహంకారాహి దష్టుండనై

ప్రాసదోషము

ఉ॥ వచ్చిన వారియందు .... అచ్యుత భావముంచి-

ఉకారాంత శబ్దములకు, కు షష్ఠియందు నకారాగమంబు రాకుండుటకు-

అందుకు, సుతుకు, ఆశ్రమముకు

ఇట్లె యింకను దోషములుగలవు గాని సంస్కర్తలు వానిని యథేష్టముగా సవరించినారు. మొత్తము మీఁద గంగన లాక్షణికుడు కాఁడు. కవితలో వ్యర్థపదములున్నను మృదుమధురము శబ్దాలంకారములు, మూలాంశ విపులీకరణము, స్వతంత్రకల్పనములు కల్పనా చమత్కారము. ఈతని కవితలోఁ గానరాదు

బహుధాన్య మాఘశు౹౨ } భాషాసేవకులు.
హనుమకొండ. } శేషాద్రి రమణ కవులు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

పీఠిక

"ఎవ్వని కెంత బుద్ధి పరమేశుఁడు దాఁ గృపచేసె, నట్టి దై
నివ్వటిలం గవిత్వరుచి నేరుపు చాలినఁ జాలకుండినన్—"

కనుపర్తి అబ్బయామాత్యుఁడు

శ్రీమన్మహాభాగవతము రాజమాత్రు లొకానొకరు కృతి నొంద నెంచి పోతరాజును నిర్బంధించి గ్రంథముం బాతించిన కారణంబుననో? అవసానదశ వరకుం దేవతామందిరంబున నుంచి పుత్రునకుం జెప్పి తాను మరణించుటం జేసి పోతరాజు మరణానంతరంబునం బుత్రుండు దానిం దెఱచి చూచునంతలో బురువులు దినివేయుటచేతనో నశించిన భాగంబులం గొందఱు మహాకవులు పూరింప వలసివచ్చె. అట్టి వారిలో మన పంచమ స్కంధ పూరణకర్తయైన గంగనార్యుఁ డొకఁడు. పంచమ స్కంధము పోతరాజకృతము గాక గంగనార్య కృత మని దాని గద్యపద్యముల వలననే తెలియనై యున్నది.

ఇఁక మన బొప్పనామాత్యపుత్ర గంగనమంత్రి కృత కవితావైఖరి నొక్కింత వక్కాణింతము. ఈతని కవితా కన్య పోతన కవితాకన్య వలె స్వభావసుభగ లలితాలంకార శోభితగాకున్నను సింగన కవితాకాంతకంటె సౌకుమార్యగుణాలంకారవిలసితయై యొప్పారునట్లు తోపక మానదు. ఇందులకీ పంచమస్కంధ ప్రథమాశ్వాసమున నాగ్నీధ్ర మహారాజు పూర్వ చిత్తి యను నప్సరోంగనం గాంచి పల్కు నెడ—

" అంగజుఁ డెక్కుడించిన శరాసనము౯ ధరియించి యంత నా
యంగజు వేఁట మానవమృగావళి నూటిగఁ జూచు దానవో ?
రంగగు నీ నిజాకృతి తెఱం గెఱుఁగంగ నిజంబు పల్కుమా
యంగన ! నీఁనుం గనుంగొనిన యంత ననంగుడు సందడించెడి౯."

పం॥ స్కం॥ ప్ర॥ 28

తెనుఁగు సేఁత

కటాక్ష వర్ణనము

శ్లో॥ బాణావిమౌ భగవత శ్శతపత్రపత్త్రౌ
కాంతావ పుంఖ రుచిరావతితిగ్మ దంతౌ
కస్మైయు యుంక్షసి వనే విహారన్నవిద్మః
క్షేమాయనో జడధియాం తవ విక్రమోస్తు.

పం॥ ద్వి॥ అ॥

క॥ పొలుపగుచున్న విలాసం
బుల నంగజబాణము లను బోలెడు నీ చం
చల సత్కటాక్ష వీక్షణ
ముల నెవ్వని నింతి చిత్తముం గలచెదవే? ॥

ఇందు మూలము నందలి విశేషణాదుల సంక్షిప్తము చేసె నని తెలియనగు

ఈ కవి తన కవితాకన్యను ముక్తికామినితో సంబంధింపఁ జేసి అద్వైత పరముగా గాథాప్రణాళికను నడిపించె చూడుఁడు—

"వ. మనోవృత్తుల నతిక్రమించిన జీవుండు పరంజ్యోతియైన నారాయణస్వరూపంబుగా నెఱుంగుము' ఈశ్వరుండు సర్వభూతాంతర్యామి యగుచు జీవాత్మస్వరూపంబున నుండు. బ్రహ్మం బొక్కటి య సత్యంబు. జగ త్తసత్యంబు."

ఇ ట్లద్వైతపరంబుగాఁ దెనిగింప శ్రీ ధర్యవ్యాఖ్య ననుసరింప నోపు.

—స్వల్పదోష లవంబులు—

కొని కాదేశము రామి	దుష్టికి నగాగము రామి

ప్రథమాశ్వాసము

తఱుముక	ఆశ్రమముకు
ఆశ్రయించుక	మితుకు

ద్వితీయాశ్వాసము

జుట్టుక
నాటుక

మఱియు నఖండ యతులు వ్యర్థపదములు మున్నగు వానిం ద్రోసిపుచ్చిన శేషించిన భాగం బంతయు మృదుమధురపదభూయిష్టమై పోతనవచనం గొన్నిచోట్ల దలంపునకుం దెచ్చుట తిలకింపంగలము. ఎట్లన—

"చం॥ అలసితి వెంతయుఁ ముసలి వాఁకట దస్సితి వెన్ను మిక్కిలిం
బలుచన యున్న దీ శిబిక భారము దూరము మోసి తేగతిన్
నిలిచెద వంచు భూవరుఁడు నిష్ఠురముల్ దగఁ బల్క నాయెడం
బలుకక మోసె నా శిబిక బ్రాహ్మణవర్యుఁడు పార్థివేశ్వరా!"

ప్ర॥ ఆ॥ 141 ప॥

కాలనిర్దేశాదికములం గూర్చి శ్రీ శేషాద్రిరమణ కవులు ముచ్చటించిరి. ఇంక నట్టివారే చర్చించంగలరని యీ విషయ మింతటితో ముగించి నా యల్ప జ్ఞానంబుతోఁ గూడిన స్వల్ప విమర్శంగల దోషంబులు మన్నించి గుణంబులున్న గ్రహింపఁ బండితులు ప్రార్థితులు.

సరసుఁడు దావులూరుకుల సాగరచంద్రుఁడు కోటిసూర్య భా
స్వరుఁడు ప్రకాశరావు తన వారగు సోదరపాళిఁ గూడి వే
ర్వెరుగ వ్యయప్రయాసలకు వెన్కకుఁ దీయక భాషఁ బెంపఁ ని
న్వరుసను జల్పు యత్నము లవారిగ సాగుతఁ గల్మి లీఁగుతఁ.

విజయవాడ,
బహుధాన్య ఫాల్గుణ శు ౧౨
భృగువారము
28—2—39

ఇట్లు బుధవిధేయుఁడు
క. అ. హ. శర్మ
భాషా సేవకుఁడు

1
శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
తేలప్రోలు.

భక్తరత్నములు

శ్రీ కైవల్య మనన్యలభ్యమని శ్రీ కృష్ణుఁడు పంబూని, మో
హైకావాస వి సారసంసృతి సముద్రాంతంబుఁ గావించి, ని
త్యైకానందమయప్రకాశమగు బ్రహ్మాకార లోకంబు నా
త్మాకారంబుగ నెంచు "పోతనకు" నే నశ్రాంతము మ్రొక్కెదన్

త్రిమ్మరులై పదార్థముల ధీరుల గ్రంథములం గ్రహింపఁగా

గ్రుమ్మరు చింతనంతఁ గనుఁ గొన్నను, గ్రన్నన నాఁనఁ బూనఁగా
బమ్మెరపోయి, మ్రా యిక ప్రబంధముల ల్లెడు వారిఁ గేరి, మా
"బమ్మెరపోతరాజు" గుణ పాళిని బాళిని మ్రాళిఁదాల్చెదన్. 2

తెలుఁగు నిరోష్ఠ్యము

సిరి, గడియించ రాచ సిరి, జెందిన రాయల కిచ్చటం జెదన్
నెరి నడలందిఁ గంటఁ దడినించిన శారదఁ గాంచి తల్లి! ని
న్నెరిఁ దలగంగఁ దిండికని నే నిడ, నేలిక కేనికేనియం
చెరఁగిన, యా యిఁక సరిని నేయెడనేని కనంగఁ గల్గెనే?? 3

శ్రేణి మెఱుంగు ముత్తియఁపు టందఁపు జొత్తుల మొత్త మొత్తుగం
బాణిని, వేణి, శ్రోణి, మణి, వైణిక కర్ణ, సువర్ణ తంత్రికా
శ్రేణిని, బేర్చి, కూర్చె నన జిల్బిలి తళ్కుల పల్కు బళ్లతో
బాళి నలంకరింపఁ గలవానిని బోతన వాక్కు నెన్నరే? 4

చారు మనోహరామృత రసస్ఫురితంబులు గోమలంబులున్
సార ముదావహంబులగు "నాచన సోమన" మేలి పల్కు బం
గారము మాన సాజమనఁగాఁ జను మూసను బోసి కాచి వే
తీరులఁ బద్యతంత్రులను దీరిచి వాణికి వీణఁ గూర్చెఁడే 5

చారు గుణారు ణావృత రసస్ఫురణోజ్జ్వల ధాతుపల్లవం
బేరిచి కూర్చి తొల్దొలుత హెచ్చిన కర్తృ విశేష ణావళుల్
తోరఁపు టంత్య నీమములతో విలసిల్లెడు పద్య పఙ్క్తులం
బూరణఁ జేసి వాక్సతికి భూషలు శేష మనీష గూర్పడే

హరి హర పాదపద్మముల యందలి భక్తిరసామృతంబొగిం
గర సరసీరుహంబులను గర్ణపుటంబులఁ ద్రావి త్రావి, త
న్నిరుపమ మోహ నాకృతుల నేత్రయుగంబున నాత్మ దృష్టితోఁ
బొరిబొరి సంగ్రహించి మన పోతన సోమన రీతి జూపఁడే ? 7

ద్రౌపది పుత్రహంతయగు బ్రాహ్మణుయుక్తిగఁ బల్కుచోట, గం
గాపగ నందనుండు వన జాక్షుని స్తోత్రముఁ జేయుచో, సుభ
ద్రాపతి యర్జునుండు హరి పాటును గూరిచి యన్నతోడ, వి
జ్ఞాపనఁ జేయు చోట, నిపుణత్వము జూపఁడె ఇంపునింపఁడే ? 8

కపిలుఁడు తల్లికాత్మ కల గట్టిగఁ దీర్చెడు పట్ల, సర్వ యే
జ్ఞ పురుషుఁ గూర్చి పల్కునెడ, ఘూర్మతల నేతలఁ గూర్చి పల్కుచో
నపరి మితంపు భక్తి మెయి హస్తి, విరోచనుతండ్రి బల్కుచో
గపట వటు ప్రకాండు డిలఁ గైకొనుచోఁ దనశక్తిఁ జూపఁడే 9

కనిపించినాఁడు గాఁ గమల సంభవునకు
నాత్మశక్తిని వత్స హరణ వేళ
మనిపించినాఁడుగా మును ప్రేమ గురు పుత్రు
దినకరాత్మజు వేడి తెచ్చు వేళ
దనిపించినాఁడు గాఁ దుష్ట భూమీశుల
ఘన కార్యములఁ జేయగడఁగు వేళ
వినిపించినాఁడు గా విశ్వసృష్టి క్రియల్
విదురుండు మైత్రేయు వేఁడు వేళ

వ్యాసు నాత్మబలంబొ! విద్యాబలంబొ!
రామ మంత్ర బలమొ! బ్రహ్మరాణి బలమొ !
తనదు వాగ్బలమొ మహత్త్వ! బలమొ !
తెలియరాకుండఁ 'బోతన' తెలివి గొలిపె.॥

పాటల గంధుల, పేశల
పాటలు, పులుగడుగు మేలి బలుముత్తియపుం
బేటలు, కమ్మని తేనియ
తేటలు, మా పోతరాజు, తియ్యని మాటల్.॥

శ్రీచిదానంద సరస్వతీ మందిరం
గవర్నరుపేట, బెజవాడ.

కవిశేఖర
అబ్బరాజు హనుమంతరాయ శర్మ

4

విషయసూచిక

పంచమస్కంధము

భగవంతుండగు నారాయణుండు ఋషభావతార మెత్తుట	12
ఋషభుండు పుత్రులకు నీతి యుపదేశించుట	20
భరతోపాఖ్యానము	31
భరతుండు హరణజన్మంబు విడిచి బ్రాహ్మణుండై జనించుట	39
వృషల రాజభృత్యులు కాళిబలికి భరతునిం గొంపోవుట	42
భరతుండు రహూగణుని మాటలకుం బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట	46
శుకయోగి యుపదేశరూపమునం దెల్పు భూగోళంబు నిర్ణయము	65
భగణవిషయం	86
శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు దెలిపెడి నరలోక వర్ణనము	104

శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

పంచమస్కంధము - ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీకర కరుణాసాగర
ప్రాకట [1]లక్ష్మీకళత్ర ♦ భవ్యచరిత్రా
[2]లోకాతీత గుణాశ్రయ
గోకులవిస్తార నంద ♦ గోపకుమారా. 1

వ. సకల పురాణార్థజ్ఞాన విఖ్యాతుండగు సూతుండు శౌనకాది మహామునుల కిట్లనియె. 2

క. భూనాథుం [3]డుత్తరాత్మజుం
డైన పరీక్షిన్నరేంద్రుం ♦ డభిమన్యుసుతుం
డానందమంది ఘన సు
జ్ఞానుండగు శుకునిం గాంచి ♦ సరసతం బలికెన్. 3

వ. మునీంద్రా, పరమభాగవతుండు నాత్మారాముండు నైన ప్రియవ్రతుండు గృహంబున నెట్లు రమించె? కర్మబంధంబులయిన పరాభవంబులు గల గృహంబుల యందు ముక్తసంబంధులైన పురుషులకు సంతోషంబు గానేరదు. [4]ఉత్తమశ్లోకుండైన పుండరీకాక్షుని పాదచ్ఛాయం జేసి నిర్వృత చిత్తులయిన మహాత్ములు కుటుంబంబునందు నిస్పృహత సేయుదురు గానం బ్రియవ్రతునికి సంసారంబునందు దగులంబు గలుగు టెట్లు? [5]దారాగారసుతాదులందుం దగు

---

1. లక్ష్మీకళత్ర = లక్ష్మీదేవిని భార్యగాం గలవాండా । 2. లోకాతీత గుణాశ్రయ = జనులు తెలిసికొనం జాలని గుణములకు నివాసమైన వాండా ।
3. ఉత్తరాత్మజుండు = ఉత్తర కొడుకు (పరీక్షిత్తు)
4. ఉత్తమశ్లోకుండు = మేలైన కీర్తి గలవాండు, 5. దారాగారసుతాదులు = పెండ్లము, ఇల్లు, కొడుకులు మొదలైనవారు

లంబు గలవానికి నెట్లు సిద్ధి గలుగు? శ్రీహరియం దస్ఖలిత మతి యెట్లు గలుగు? నీ సంశయంబుఁ దేటపఱుపు మని పరీక్షిన్నరేంద్రుం డడిగిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 4

క. [1]హరిచరణాంబుజ మకరం
ద రసావేశితమనః ప్ర ♦ ధానుం డగు స
త్పురుషుఁ డొక వేళ విఘ్నముఁ
బొరసినఁ దన పూర్వమార్గ ♦ మును విడువఁ డిలన్. 5

క. ధరణీవల్లభ విను మా
నరవరుఁడు ప్రియవ్రతుండు ♦ నారదముని స
చ్చరణోపసేవఁ జెందుచు
నరుదుగ [2]నధ్యాత్మ సత్ర ♦ యాగం బందున్. 6

సీ. దీక్షితుండై ధరి ♦ త్రీపాలనముఁ దండ్రి
పనిచిన సుజ్ఞాన ♦ భంగమనుచు
నంగీకరింపమి ♦ నంతయుఁ దెలిసి ప
ద్మాసనుం డతనికి ♦ నతుల రాజ్య
మందుల మిక్కిలి ♦ యాసక్తిఁ బుట్టింతు
ననుచును దన చిత్త ♦ మందుఁ దలఁచి
తారకాపరివృత ♦ తారాధిపునిమాడ్కి
శ్రుతులతోఁ గూడి [3]య ♦ చ్యుత విభూతి

తే. [4]హంసవాహనుఁ డగుచు నింద్రాదు లెల్లఁ
గదిసి సేవింప బ్రహ్మలోకమున నుండి
నమ్మనీంద్రులు దన్నుఁ బ్ర ♦ శంస సేయ
నల్లనల్లన యుడువీథి ♦ నరుగు దెంచె. 7

---

1. హరి........ప్రధానుఁడు = విష్ణు పాదకమల మందలి తేనెఁ ద్రాగుటచేఁదెలి యని మనస్సు గల వారిలో ముఖ్యుఁడైన వాఁడు
2. అధ్యాత్మసత్రయాగము=దేవుని గూర్చి చేయు (ఆత్మనుగుఱించిచేయు) ప్రశంస
3. అచ్యుత విభూతి=చెడని సంపద, 4. హంసవాహనుఁడు=అంచరౌతు (బ్రహ్మ)

వ. మఱియు నాయూయి మార్గంబులయందు సిద్ధసాధ్యగంధర్వచారణ గరుడ కింపురుషు లిరుదెసల స్తోత్రంబులు సేయుచుండ గంధ మాదనద్రోణులం బ్రకాశంబు నొందించుచుఁ జనుదెంచిన పద్మాసనునకు నారదుండు స్వాయంభువ ప్రియవ్రతులతోఁ గూడి [1]ముకుళితకరకమలుండై యెదురు చనుదెంచి సంస్తుతి [2]స్తబకంబులఁ బూజించిరి. విరించి సంతసించి ప్రియవ్రతునిం జూచి నవ్వుచు నిట్లనియె. 8

క. హరి [3]నాముఖము ♦ న నీకును
గరమొఱఁగింపంగఁ బనిచెఁ ♦ గావున నిదె సు
స్థిరమతి విను మం ♦ తయు శ్రీ
హరి వాక్యముగా నెఱంగి ♦ యవనీనాథా. 9

ఆ. కోరి వేడ్కనీవు ♦ నారదుండును • నేను
నందఱమును నీశ్వ ♦ రాజ్ఞఁ బూని
యుడుగ కెపుడుఁ జేయ ♦ నున్న వారము గాన
యతని యాజ్ఞఁ దప్ప ♦ నలవిగాదు. 10

వ. మఱియు శ్రీహరియాజ్ఞను జీవుండు తపోవిద్యలను యోగవీర్య జ్ఞానార్థధర్మంబులను తనచేత కొరులచేతం దప్పింప సమర్థుండు గాఁ డుత్పత్తి స్థితినాశంబులకు శోకమోహాభయ సుఖదుఃఖంబులకు నీశ్వరాధీనుండ కాని జీవుండు స్వతంత్రుండు గాఁడు శ్రీహరి వాగ్రూపంబు లయిన [4]శ్రుతులందు గుణత్రయం బను రజ్జువున బంధింపం బడిన యస్మదాదులము ముకుఁద్రాటిచేఁ బశువు మనుష్యులకు వశం బయిన చందంబున నీశ్వరాజ్ఞం బ్రవర్తించు చుందుము నరుండు సుఖదుఃఖానుభవంబులకు నీశ్వరాధీనుండు నేత్రంబులు

1. ముకుళితకరకమలుఁడు = ముడిచిన చేయిదామరలు గలవాఁడు
2. స్తబకము = పూలగుత్తి
3. నా ముఖమున = నా వలన
4. శ్రుతులు=ఒకనిచేతఁ గల్పింపఁబడక వినఁబడిన భగవద్వాక్యులు (వేదములు)

గలవానిచేతఁ దివియంబడిన యంధుండునుం బోలె నీశ్వరుం డిచ్చిన సుఖదుఃఖంబు లనుభవించు చున్నవారము. స్వప్నంబునం గన్న పదార్థంబు మేల్కాంచి మిథ్యగాఁ దలంచిన కరణి మోక్షార్థియైన సుజ్ఞానవంతుండు ప్రాప్తసుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచు దేహారబ్ధ కర్మంబులం బాయ నొల్లఁడు వనవాసియైనను జితేంద్రియుండు గాకుండెనేనిఁ గామాదిసహితుం డగుటం జేసి సంసార బంధంబులు సిద్ధించు గృహస్థాశ్రమంబందు జితేంద్రియుండై యాత్మజ్ఞానంబు గల పురుషునకు మోక్షంబు సిద్ధించు శత్రువుల గెలువ నిశ్చయించిన పురుషుండు దుర్గం బాశ్రయించి శత్రువుల జయించిన మాడ్కిని మోక్షార్థియగు నీవును గృహాశ్రయుండ వగుచు శ్రీ నారాయణ చరణారవిందంబు లను దుర్గం బాశ్రయించి [1]యరిషడ్వర్గంబుల జయించి ముక్తసంగుండవై యీశ్వర కల్పితంబులగు భోగంబుల ననుభవించి ముక్తిం జెందు మనినఁ బ్రియవ్రతుండు త్రిభువన గురుండయిన చతురాననుని వాక్యంబు [2]లవనతమస్తకుండై బహుమానపూర్వకంబుగా నంగీకరించె నంత. 11

ఆ. సరసిజాసనుండు ♦ స్వాయంభువునిచేత
నధికమైన పూజ ♦ లంది నార
దుండు నాప్రియవ్ర ♦ తుండును జూడంగఁ
జనియెఁ దనదు పూర్వ ♦ సదనమునకు. 12

ఆ. సత్యసంధుఁడైన ♦ స్వాయంభువుం డను
[3]మనువు బ్రహ్మచేత ♦ మన్ననఁ దగ
నంది యంత నార ♦ దానుమతంబునఁ
దనదు సుతుని రాజ్య ♦ మునను నిలిపె. 13

1. అరిషడ్వర్గము = కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు
2. అవనత మస్తకుఁడు = వంచిన తల గలవాఁడు
3. మనువు = బ్రహ్మ పగటికాలమైన 4000 యుగముల పరిమాణములో 14వ వంతు కాలము భూమి నేలువాఁడు. వైవస్వతుఁడు మొదలైన మనువులు 14 గురు

వ. ఇట్లు స్వాయంభువమనువు భూచక్ర పరిపాలనంబునకుం బ్రియ వ్రతునిం బట్టంబుగట్టి విషమంబులగు విషయంబుల వలన విముక్తుండై వనంబునకుం జనియె నంత. 14

మ. ధరణీ వల్లభుం డా ప్రియవ్రతుండు మో♦దం బంకుమజ్జా లీల నీ
శ్వరవాక్యంబునఁ గర్మతంత్ర పరుఁడై ♦ సంగంబులం బాపు శ్రీ
హరి పాదాంబుజ చింతనం దగిలి ని ♦ త్యానందముం బొంది దు
ర్భర [1]రాగాదులఁ బాఱఁద్రోలి ప్రజలం ♦ బాలించె నత్యున్నతిన్.

వ. ఇట్లు ప్రియవ్రతుండు రాజ్యంబుసేయుచు విశ్వకర్మ ప్రజాపతి పుత్రిక యగు బర్హిష్మతి యనుదానిం బత్నిఁగాఁ బడసి యా సతి వలన శీలవృత్తగుణరూప వీర్యౌదార్యంబులం దనకు సమానులైన యాగ్నీధ్రేధ్మజిహ్వాయజ్ఞబాహు మహావీరహిరణ్యరేతో ఘృత పృష్టసవన మేధాతిథి వీతిహోత్రకవులను నామంబులు గల పుత్రదశకంబును [2]నూర్జస్వతి యను నొక్క కన్యకనుగాంచె నందుఁ గవిమహావీరసవనులు మువ్వురు బాలకులయ్యు [2]నూర్ధ్వరేతస్కులై బ్రహ్మవిద్యానిష్ణాతులై యుపశమన శీలురగుచుం బారమహంస్య యోగం బాశ్రయించి సర్వజీవనికాయవాసుండు భవభీతజనశరణ్యుండు సర్వాంతర్యామియు భగవంతుండు నగు [3]వాసుదేవుని చరణారవిందావిరతస్మరణాగత పరమభక్తియోగానుభావంబున విశోధితాంతఃకరణు లగుచు నీశ్వరు[4] తాదాత్మ్యంబు నొంది రంత.

సీ. వసుధేశ యా ప్రియ ♦ వ్రతుఁ డొండు కాంతయం
దధికుల మన్వంత ♦ రాధిపతుల
మఱియు నుత్తముఁడు తా ♦ మసుఁడు రైవతుఁడను
సుతులను బుట్టించె ♦ సుమహితుల

---

1. రాగాదులు = ప్రేమ, పగను సాధించుట మొదలైనవి
2. ఊర్ధ్వరేతస్కులు = ఎన్నఁడు జాఱని వీర్యము గలవారు (బ్రహ్మచర్య వ్రతము నడపు వారు) 3. వాసుదేవుఁడు = అన్ని వస్తువులందుండు వాఁడు (వసుదేవ నందనుఁడు) కృష్ణుఁడు, 4. తాదాత్మ్యము=అదియే (భగవత్తత్వమే) తానగుట

మున్ను జన్మించిన ♦ మువ్వురు పుత్రులు
నవ్యయ పదవికి ♦ నరుగుటయును
నంతఁ బ్రియవ్రతుఁ ♦ డఖిలశాత్రవకోటిఁ
దనబాహుబలముచే ♦ తను జయించి
తే. యతఁడు బర్హిష్మతీకాంత ♦ యందుఁ బ్రీతి
గలిగి యౌవనలీలా వి ♦ కాసహాస
హేలనాదులఁ జిత్తంబు ♦ గీలుకొల్పి
గత వివేకుఁడుఁబోలె భో ♦ గములఁబొందె. 17

వ. ఇట్లు ప్రియవ్రతుం డేకాదశార్బుద పరివత్సరంబులు రాజ్యంబు సేసి యొక్కనాఁడు మేరునగ ప్రదక్షిణంబు సేయు సూర్యునకు నపర భాగంబునం బ్రవర్తించు నంధకారంబు నివర్తింపం బూని భగవ దుపాసనాజనితాతిపురుషప్రభావుండై [1]సవితృరథసదృక్షవేగంబు గలిగి తేజోమయంబైన రథంబు నారోహణంబు సేసి రాత్రులనెల్ల దివంబులొనర్తునని సప్తరాత్రంబులు [2]ద్వితీయ తపనుండునుంబోలె నరదంబు వఱపుటయు నా రథ[3]నేమిమార్గంబులు సప్తసముద్రంబులును నా మధ్యభూసంధులు సప్తద్వీపంబులు నయ్యె నందు. 18

సీ. వరుస జంబూప్లక్ష ♦ వరకుశ క్రౌంచముల్
శాక శాల్మలులు పు ♦ ష్కరము ననఁగ
నలరు నా ద్వీపంబు ♦ లందు జంబూద్వీప
మొనరంగ లక్షయో ♦ జనము లయ్యె
నట యుత్తరోత్తరా ♦ యత సంఖ్యఁ దా ద్విగు
ణిత మయి యొండొంటి ♦ కతిశయిల్లు
క్షా[4]రేక్షురససురా ♦ జ్యక్షీరదధ్యుద
కంబులఁ గలుగు సా ♦ [5]గరము లేడు

---

1. సవితృరథసదృక్షవేగము=సూర్యునితేరుతో సరియైన తొందర 2. ద్వితీయతపనుఁడు=రెండవ సూర్యుఁడు 3. నేమి మార్గము=చక్రపుదారి 4. క్షారేక్ష.........ధ్యుదకములు=ఉప్పు, చెఱకుపాలు, కల్లు, నెయ్యి, పాలు, పెరుగు, నీరు 4. సాగరము=సగరుని కొడుకులచే త్రవ్వఁబడినది (సముద్రము)

తే. ద్వీప పరిమాణములు గల్గి ♦ విస్తరిల్లు
సంధి సంధిని బరిఖల చందమునను
గ్రమము దప్పక యొండొంటిఁ ♦ గలయకుండు
సకలజీవుల కెల్ల నా ♦ శ్చర్యముగను. 19

వ. అట్టి ద్వీపంబులందుఁ బరిపాలనంబునకుం బ్రియవ్రతుండాత్మభవులు నాత్మసమానశీలురునైన యాగ్నీధ్రేధ్మజిహ్వాయజ్ఞబాహుహిరణ్యరేతోఘృతపృష్ఠమేధాతిథివీతిహోత్రుల నొక్కొకని నొక్కొక్క ద్వీపంబునకుం బట్టంబు గట్టి యూర్జస్వతియను కన్యకను భార్గవున కిచ్చిన నా[1]భార్గవునకు నూర్జస్వతి యందు దేవయానియను కన్యారత్నంబు జనించె నట్టి బలపరాక్రమవంతుండైన ప్రియవ్రతుండు విరక్తుండై యొక్కనాఁడు నిజగురువగు నారదుని చరణానుసేవానుపతిత రాజ్యాది ప్రపంచ[2]సంసర్గంబుఁదలంచి దుఃఖించి యిట్లనియె.

సీ. అక్కట యే నింద్రి ♦ యములచేఁ గట్టంగఁ
బడి యుండి యందులఁ ♦ బాయలేక
యజ్ఞాన విరచితం ♦ బగు సర్వవిషయము
లను [3]నంధకూపంబు ♦ లందు నడఁగి
తరుణులకేళివినో ♦ దమృగంబనై యుండి
యవి యెల్ల నే నొల్ల ♦ ననుచు రోసి
హరికృపచే నప్పు ♦ డబ్బిన[4] యాత్మవి
ద్యను గల్గి తనవెంట ♦ నరుగుదెంచు

తే. కొడుకులకు నెల్ల రాజ్యము ♦ గుదురుపఱిచి
తనదు పత్నుల దిగనాడి ♦ ధనము విడిచి
హరి విహారంబు చిత్తంబు ♦ నందు నిలిపి
పరగ నల్లన నారద ♦ పదవి కరిగె. 21

---

1. భార్గవుఁడు = భృగువంశమునఁ బుట్టిన వాఁడు
2. సంసర్గ = కూడిక
3. అంధకూపము = చీకటినూయి

వ. ఇట్లు దనరథమార్గంబులు సప్తద్వీపసాగరంబులుగాఁ జేసి సూర్యునకుఁ బ్రతిసూర్యుండై [1]సరిద్గిరివనాదులచేత భూత నిర్వృతి కొఱకుఁ బ్రతిద్వీపంబునకు నవధులు గల్పించి ద్వీపవర్షనిర్ణయంబులం బుట్టించి పాతాళభూస్వర్గాది సుఖంబులు నరకసమానంబులుగాఁ దలంచి విరక్తిం బొంది నిరంతర భగవద్ధ్యాన విమలీకృతాశయుఁడగుచు హరిభక్తిప్రియుండైన ప్రియవ్రతుని చరిత్రంబు లీశ్వరునకుఁ దక్క నన్యుల కెఱుంగఁ దరంబు గా దతని మహిమంబులు నేఁడునుం గొనియాడుదు రని శుకుండు మఱియు నిట్లనియె. 22

క. హరిసేవ నా ప్్రియవ్రతుఁ
డరయఁగఁ గైవల్యపదవి ♦ నందుట యరుదే
ధరఁ జండాలుం డైనను
హరి నామస్మరణఁ జెందు ♦ [2]నవ్యయపదముల్. 23

వ. అని పలికి శుకుండు మఱియు ని ట్లనియె. 24

మ. జనకుం డిట్లు విరక్తుఁ డైనను దదా ♦ జ్ఞం జేసి యాగ్నీధ్రుఁ డే
పున ధర్మప్రతిపాలనుం డగుచు జం ♦ బూద్వీప మేలెం దగం
దనసత్పుత్రులమాడ్కి నెల్లప్రజలం ♦ దాత్పర్యచిత్తంబునన్
ఘనతం బ్రోచె ననేక కాల మిలఁ బ్ర ♦ ఖ్యాతంబుగా భూవరా.

వ. ఇట్లాగ్నీధ్రుండు రాజ్యంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు పుత్రకాముండై మందరాద్రి సమీపంబున నఖిలోపచారంబుల నేకాగ్రచిత్తుండై యర్చించినం గమలసంభవుండు సంతసిల్లి తనసమ్ముఖంబున సంగీతంబు సేయు పూర్వచిత్తి యను నప్సరోంగనం బంపుటయు [3]నా యప్సరోంగన జనుదెంచి రమణీయ వివిధనిబిడ విటపివిటప సమాశ్లిష్ట సమీప సువర్ణలతికారూఢస్థలవిహంగమ మిథునోచ్చార్య మాణషడ్జాది స్వరంబులచే బోధ్యమానసలిల

---

1. సరి ద్గిరి వనాదులు = ఏఱులు కొండలు అడవులు మొదలైనవి
2. అవ్యయపదము = చెడని చోటు 3. అప్సరోంగన=అచ్చర చాన

కుక్కుట కారండవ బకకలహంసాది విచిత్రకూజితసంకులంబు
లయిన నిర్మలోదక కమలాకరంబులు గల తదాశ్రమ వనోపవనంబు
నందు విహరించుచు విలాసవిభ్రమగతి విశేషంబులం జలనంబు
నొందు స్వర్ణచరణాభరణస్వనం బన్నరదేవకుమారుం డాలించి
యోగసమాధిం జేసి ముకుళితనేత్రుండై యుండి యల్లన కనువిచ్చి
చూచి తన సమీపంబున మధుకరాంగనయుంబోలెఁ బుష్పా
ఘ్రాణంబు సేయుచు దేవమానవుల మనోనయనంబుల కాహ్లా
దంబుఁ బుట్టించు చున్న గతి విహారవినయావలోకనసుస్వరావయ
వంబుల మన్మథశరపరంపరల నొందించుచు ముఖకమలవిగళితా
మృత సమానహాసభాషణామోదమదాంధంబు లయిన మధుక
ర[1]మిథునంబుల వంచించి శీఘ్రగమనంబునం జలించు కుచ కచ
మేఖలలు గల దేవిం గనుంగొని చిత్తచలనంబు నొంది మన్మథ
పరవశుం డై జడుని చందంబున నిట్లనియె 26

క. సతి నీ వెవ్వతె వీప
ర్వతమున కేమేనిఁ గోరి ♦ వచ్చిన వన దే
వతవో శారద[3]వో రతి
పతి పంచిన మాయవో త ♦ పస్సారమవో. 27

ఉ. అ[2]ంగజుఁ డెక్కుడించినశ ♦ రాసనముం ధరియించి యంత నా
యంగజువేఁట మానవమ్ము ♦ గావలి నూటిగఁ జూచుదానవో
రం గగుః నీ నిజాకృతి తె ♦ లుం గెఱుఁగంగ నిజంబు వల్కు మా
యంగన నిన్నుఁ గన్గొనిన ♦ యంత ననంగుఁడు సందడించెడుం.

క. పోలు పగు చున్న విలాసం
బుల సంగజుబాణములను ♦ బోలెడి నీ చం
చలసత్కటాక్షవీక్షణ
ములు నెవ్వాని నింతి చిత్త ♦ మునఁ గలఁచెద వే. 29

1. మధుకరమిథునములు=తేనెటీగల జంటలు
2. అంగజుఁడు=శరీరమునఁ బుట్టు వాఁడు

చ. చెదరఁగ వేదముల్ సదువు ♦ శిష్యులపైఁ దగఁ బుష్పవృష్టి స
మ్మదమున నంతలోఁ గురియు ♦ మాడ్కిని మన్మథసామగానముల్
సదివెడుశిష్యులో యనగఁ ♦ [1]షట్పదపంక్తులు సేరి మ్రోయఁగాఁ
బదపడి మీఁద రాలుఁ గచ ♦ భారమునందుల జాజిక్రొవ్విరుల్.

క. [1]అందియలు [2]డిండిమంబుల
చందమునం బాదపంక ♦ జంబుల యందుఁగా
అందంద మ్రోయుచును నా
డెందంబునఁ దగిలి సంద ♦ డించెడిఁ దరుణీ. 31

క. పాయక కదంబపుష్ప
చ్ఛాయం గల వస్త్రకాంతి ♦ సల్లెడుఁ గంటే
యీ యెడ నితంబరోచులు
గాయుచు నెడ తెగక తఱిమి ♦ కప్పెడుఁ దన్వీ. 32

క. నిరతము నీ [3]తనుమధ్యము
గర మరుదుగ నరసి చూడఁ ♦ గానంబడ దీ
కరికుంభంబులఁ బోలెడి
గురుకుచముల నెట్లు నిలుపు ♦ కొంటి లతాంగీ. 33

క. పొంకము లగు కుచములపైఁ
గుంకుమ పంకంబుఁ బూసి ♦ కొని వాసనలం
గొంకక వెదచల్లెడు నీ
బింకం బగుచున్నదోయి ♦ పెంపో సొంపో. 34

శా. ఏ లోకంబున నుండి వచ్చితివి నీ ♦ విచ్చోటికిన్ మున్ను నే
నేలోకంబునఁ జెప్పఁ జూప నెఱుఁగ ♦ న్నీసుందరాకారము
న్నీలాలిత్యము లీవినోదములు నీ ♦ కెట్లొప్పనే కామినీ
భూలోకంబున కెట్లు వచ్చితివి నా ♦ పుణ్యం బగణ్యంబుగన్. 35

క॥ అందియల పెలయు రత్నము, లందంబుగ లలిత పదములన్ సుభగములై, యందంద మ్రోయుచును నా, డెందంబున దగిలి సందడించుచు నున్నన్—అని పాఠాంతరము. 1. షట్పదము = ఆరు కాళ్ళ పురుగు (తుమ్మెద) 2. డిండిమము = ఒకవాద్య విశేషము 3. తనుమధ్యము = సన్ననినడుము

క. హాసావలోకనంబుల
భాసిల్లెడు నీ ముఖంబు ♦ పలుమఱు నిపుడే
యాసలు పుట్టింపఁగ నే
నాస గొనెద నిన్నుఁ జూచి ♦ యంబుజనేత్రా. 36

ఆ. [1]కందు లేని యిందు ♦ కళ మించినెమ్మోము
కాంతియుక్త మగుచుఁ ♦ గానిపించెఁ
గాన విష్ణుకలయు ♦ గాఁబోలు నని నా మ
నంబునందుఁ దోఁచు ♦ నళిననేత్ర. 37

మ. పటుతాటంకరథాంగయుగ్మమునకుం ♦ బన్మాఱు ఖీతిల్లుచు
న్నటనం బందెడు గండుమీనములతో ♦ నాసన్నసీలాలకో
త్కటభృంగావళితో [3]ద్విజావళి లస ♦ త్కాంతిన్ విడంబించునా
అటకాసారముఁ బోలె నెమ్మొగము దా ♦ రంజిల్లు నత్యున్నతిన్

చ. కరువలిఁ బాయువస్త్రమును ♦ గట్ట నెఱుంగవు చూడ్కి దిక్కులం
బరపుచుఁ జంచరీకముల ♦ భాతిఁ జెలంగెడు కంధరంబునం
బొరలెడుముక్తకేశభర ♦ ముం దుఱుమంగఁ దలంప విప్పు డి
ట్లరుదుగ రత్నకందుకవి ♦ హారము సల్పెదుసంభ్రమంబునన్. 39

వ. మఱియు నిట్లనుఁ దపోధను లగు వారలతపంబులను నీ రూపంబున నపహ్నవించినదాన వీచక్కఁదనం బేమితపంబున సంపాదించితివి నాతోడం గూడి తపంబు సేయుము సంసారంబు వృద్ధిఁ బొందం జేయుము పద్మాసనుండు నాకుం బ్రత్యక్షం బై నిన్ను నిచ్చినవాఁడుఁ గావున నిన్ను విడువం జాలను నీసఖీజనంబులు నా వాక్యంబులకు ననుకూలింతురు గాక నీవు చనుచోటికి నన్నుం గోడ్కొని చను మని స్త్రీలకు ననుకూలంబుగాఁ బలుక నేర్చిన యాగ్నీధ్రుండు పెక్కుభంగులం బలికిన నా పూర్వచిత్తియు నతనియనునయ వాక్యం

1. కందు=నల్లని మచ్చ 2. ఇందుకళ=చంద్రునిలోఁ బదునారవపాలు 3. ద్విజ+ఆవళి=రెండు పుట్టుకలు గలవాని గుంపు, పక్షులు, పలువరుస, బ్రాహ్మణులు

బులకు సమ్మతించి వీరశ్రేష్ఠుం డగునారాజవర్యునిబుద్ధి [1]రూపశీలౌ దార్య విద్యావయశ్శ్రీలచేఁ బరాధీనచిత్తయగుచు జంబూద్వీపాధిపతియగునా రాజశ్రేష్ఠునితోడం గూడి శతసహస్రసంవత్సరంబులు భూస్వర్గభోగంబు లనుభవించె నంత నాగ్నీధ్రుం డాపూర్వచిత్తివలన నాభి కింపురుష హరివర్షేలావృత రమ్యక హిరణ్మయ కురుభద్రాశ్వ కేతుమాల సంజ్ఞలు గలకుమారులఁ బ్రతిసంవత్సరంబు నొక్కొక్క నిఁగఁ దొమ్మండ్రం గాంచె నంత నాపూర్వచిత్తి యాయర్భకుల గృహంబున విడిచి యాగ్నీ[2]ధ్రుం బాసి బ్రహ్మలోకంబునకుం జనిన నాయాగ్నీధ్రపుత్రులు మాతృసామర్థ్యంబునం జేసి స్వభావంబునన శరీరబలయుక్తు లగుచుఁ దండ్రిచేత ననుజ్ఞాతులై తమ నామంబులఁ బ్రసిద్ధంబు లయినజంబూ ద్వీపవర్షంబులం బాలించు చుండి రంత నాగ్నీధ్రుండు నాపూర్వచిత్తివలనం గామోపభోగంబులందు తృప్తిం బొందక పూర్వచిత్తిం దలంచుచు వేదోక్తంబు లగుకర్మంబులం జేసి తత్సలోకంబగు బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియె నిట్లు దండ్రి పరలోకంబునకుఁ జనిన నాభిప్రముఖులగు నాగ్నీధ్రకుమారులు దొమ్మండ్రును మేరుదేవియుఁ బ్రతిరూపయు నుగ్రదంష్ట్రియు లతయు రమ్యయు శ్యామయు నారియు భద్రయు దేవియు ననునామంబులు గల మేరుపుత్రిక లగు తొమ్మండ్రు కన్యకలను వివాహంబై రంత. 40

—♦ భగవంతుండగు నారాయణుండు ఋషభావతార మెత్తుట ♦—

అ. నరవరేణ్యుఁ డైన ♦ నాభిసంతానార్థ
మంగనయును దాను ♦ యజ్ఞపురుషుఁ
డయినవాసుదేవు ♦ నతులభక్తిశ్రద్ధ
లను జెలంగి పూజ ♦ లొనరఁ జేసి. 41

---

1. రూప........శీలు=అందము, మంచి నడవడి, ఇచ్చు నేర్పు, చదువు, ప్రాయపు గలుములు

వ. మఱియుం బ్రవర్గ్య సంజ్ఞికంబు లగుకర్మంబులు శ్రద్ధావిశుద్ధ ద్ర
వ్యదేశకాల [1]మంత్రర్త్విగ్దక్షిణావిధానయోగంబులం బరమేశ్వరుని
మెప్పించిన నెవ్వరికిం బ్రసన్నుండు గానిపుండరీకాక్షుండు భక్తవ
త్సలుం డై సురుచిరావయవంబులతో యజనశీలం బయిన యాతని
హృదయంబునందుఁ బాయనిరూపంబుగలిగి మనోనయనానంద
కరావయవంబులు గల తనస్వరూపం బాతనికిఁ జూపందలంచి. 42

సీ. అంత [2]నావిష్కృత ♦ కాంతచతుర్భుజం
బులును బీతాంబరం ♦ బును వెలుంగ
శ్రీవత్సకౌస్తుభ ♦ శ్రీరమాచిహ్నంబు
లురమందు రమ్యమై ♦ యిరవుపడఁగ
శంఖచక్రగదాంబు ♦ జాతఖడ్గాదిది
వ్యాయుధంబులు సేతు ♦ లందు మెఱయ
నతులితనవరత్న ♦ హాటకాంకితనూత్న
ఘనకిరీటద్యుతుల్ ♦ గడలుకొనఁగఁ

తే. గర్ణకుండలకటిసూత్ర ♦ కనకరత్న
హారకేయూరవరనూపు ♦ రాదిభూష
ణముల భూషితుఁడై నశ్రీ ♦ నాయకుండు
దంపతులకప్పు డెదురఁ బ్ర ♦ త్యక్షమయ్యె. 43

తే. ఇట్లు ప్రత్యక్షమగుపర ♦ మేశ్వరునకుఁ
బెన్ని[3]ధానంబుఁగనుఁగొన్న ♦ పేదమాడ్కి
హర్షమున [4]ఋత్విగాదికు ♦ లవనతాస్యు
లగుచు నభినుతిచేసి రి ♦ ట్లనుచు నపుడు. 44

---

1. మంత్ర........ యోగములు=మంత్రము, యజ్ఞముచేయించువాఁడు, దక్షిణనిచ్చు విధము, మంత్రప్రయోగము
2. అవిష్కృత కాంత-చతుర్భుజములు=ప్రకటితమై మనోహరమైన నాలుగుచేతులు
3. పెను + నిధానము = పెద్ద ధనపుఁ బాతర
4. ఋత్విగాదికులు = యజ్ఞము చేయించువారు, మొదలైన వారు

క. పరిపూర్ణుండవై యుండియు, మఱవక
మాపూజ లెల్ల ♦ మన్నింతువు నీ
చరణారవింద సేవయు
ధరఁ బెద్దలు వినిచినటులు ♦ దగఁ జేసెద మా. 45

క. ఏమిపుడు సేయుసంస్తుతి
నీమహిమ నెఱింగి కాదు ♦ నిరతముఁ బెద్దల్
దా మెదియుపదేశించిరో యామతమునఁ
బ్రస్తుతింతు ♦ మయ్య మహాత్మా. 46

వ. మఱియు నీవు సంసారాసక్తమతి గలిగినవారికి వశ్యుండవుగా నీశ్వరుండవును బ్రకృతిపురుషవ్యతిరిక్తుండవును బరమపురుషుండవును నయిననిన్నుఁ బొందని ప్రపంచాంతర్గతంబు లయిన నామరూపంబులు గల యస్మదాదులచేత నిరూపింప నశక్యంబగు సర్వజీవులం జెందినదురితసంఘంబుల నిరసించు స్వభావంబు గల నీయుత్తమ గుణంబులయందు నేక దేశంబుగాని సర్వగుణ నిరూపణంబు సేయశక్యంబు గా నేరము నీభక్తులు మిక్కిలి భక్తిం జేసి సంస్తుతించు గద్గదాక్షరంబులను సలిలశుద్ధపల్లవ తులసీదళ దూర్వాంకురంబులను సంపాదించినపూజను సంతసిల్లెడినీకు బహువిధ ద్రవ్యసంపాదనంబు గలిగివిభవయుక్తంబు లయిన [1]యశ్వమేధాదులును దృప్తికరంబులుగా నేరవు స్వభావంబున సర్వకాలంబులందును సాక్షాత్కరించి యతిశయంబై వర్తించుచు నశేష [2]పురుషార్థస్వరూపంబుఁ బరమానందరూపంబు నైనవాఁడ వగుటం జేసి యజ్ఞాదులయందు నీకుఁ దృప్తి లేక యున్న నస్మదాదుల కోరికల కుపచరించుకతంబున యజ్ఞాదుల నొనరింతు మని మఱియు నిట్లనిరి. 47

1. అశ్వమేధము = గుఱ్ఱములోపలి చర్మమును వ్రేల్చిచేయు యజ్ఞము
2. పురుషార్థ స్వరూపము = ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షముల ఆకారము

క. [1]బాలిశుల మగుచు మిక్కిలి
మే మెఱుఁగని మమ్ము నీదు ♦ మించిన దయచేఁ
బాలించు యిత్తు వెప్పుడుఁ
జాలఁగ నిహపరములందు ♦ సకల సుఖములున్. 48

ఆ. ఇపుడు మేము నీకు ♦ నిష్టంబు లగుపూజ
లాచరింప కున్న ♦ నైన నధిక
మయిన నీ[2]కృపా క ♦ టాక్షవీక్షణములఁ
జక్కఁజూచి తగఁ బ్ర♦సన్నుఁ డగుచు. 49

క. వర మీయఁ దలఁచి మమ్మం
గరుణించితి గాక నిన్నుఁ ♦ గనుగొనుటకు నై
యరసి నుతింపగ మాకుం
దర మగునే వరద [3]నీర ♦ ద శ్యామాంగా. 50

వ. మఱియు నిస్సంగులై నిశితజ్ఞానంబునం జేసి దోషరహితులై భగవత్స్వభావులు నాత్మారాములు నగు మునులకు స్తుతియింపఁ దగిన గుణంబులు గలవాఁడ వగుచుండియుఁ బ్రసన్నుండవు [4]స్ఖల నక్షుత పతన జృంభణాది దురవస్థలందును జ్వరమరణాది దుర్దశలందును వివశుల మగు మాకుఁ గల్మషనాశకరంబు లయిన భవద్దివ్య నామంబులు మా వచనగోచరంబులగుం గాక మఱియు నీ రాజర్షి పుత్రకాముండై నీతోడ సమానుం డయిన కుమారునిం గోరి కామంబుల స్వర్గాప వర్గంబుల నీ నోపిన నినుం బూజించి ధనకాముం డైనవాఁడు ధనవంతునిం జేరి తుషమాత్రం బడిగిన చందంబున మోక్షనాథుండ వైన నీ వలన సంతానంబు గోరుచున్నవాఁడు జయింప రాని నీ మాయచేత నెవ్వండు

1. బాలిశులు = మూఢులు (బాలకులు)
2. కృపాకటాక్షవీక్షణము = దయగల చూపులతోఁ జూచుట
3. నీరదశ్యామాంగ = వానమబ్బువంటి నల్లని శరీరము గలవాఁడా!
4. స్ఖల......ణాదులు = వీర్యము జారుట, తుమ్ముట పెరుగుట, పడుట, మొదలైనవి

మోహంబు నొంది విషయాసక్తుండు గాక యుండు నర్థకాములము మదాంధులము నగుమేము నిన్ను నాహ్వానంబు సేసినయపరాధంబు [1]సర్వాత్మకుండ వగుటంజేసి సామ్యంబుచే మన్నింపం దగుదువు మమ్ము దయం జూడు మని ప్రణమిల్లిన సర్వేశ్వరుండు వర్షాధిపతి యగునాభిచేతను ఋత్విక్కుల చేతను వంద్యమానుండై దయాకలితుం డగుచు ని ట్లనియె. 51

క. మునులార వేదవాక్యము
లను బ్రస్తుతి సేసి సర్వ ♦ లక్షణముల నా
కెన యగు పుత్రుని నిమ్మని
వినం బలికితి రిపుడు మిగుల ♦ వేడుకతోడన్. 52

క. [2]నాకాదిలోకములలో
నాకున్ సరివచ్చునట్టి ♦ నందను నెటు నా
లోకింప లేరు గావున
నాకున్ సరి నే నకామ ♦ నమున నెఱుంగుండీ 53

వ. అదియునుం గాక భూసురోత్తములు నాముఖం బగుటంజేసి విప్రవాక్యంబు దప్పింపరాదు నాభిపత్ని యగు మేరుదేవియందు నేన పుత్రుండ నై జనియించెద నని పలికి పరమేశ్వరుం డాగ్నీధ్రీయపత్ని యగు మేరుదేవి సూచు చుండ నా యజ్ఞంబున నంతర్థానంబు నొంది యా నాభిమీందిదయంజేసి దిగంబరులును దపస్వులును జ్ఞానులును నూర్ధ్వరేతస్కులును నగు నైష్ఠికులకు యోగధర్మంబుల నెఱింగిపం దలంచి పుండరీకాక్షుండు నాభిపత్ని యగు మేరుదేవి [3]గర్భాగారంబునం బ్రవేశించె నంత. 54

---

1. సర్వాత్మకుండు = అంతట నిండియుండు వాడు (దేవుడు)
2. నాకాది లోకములు = సుఖము నిచ్చు స్వర్గము మొదలైన జగములు
3. గర్భాగారము = కడుపనెడు (గుడి లోపలి చోటు)గృహము

ఆ. మేరుదేవియందు ♦ మేరుధీరుం డగు
హరి సమస్తలక్ష ♦ ణాన్వితుండు
శమదమా[1]దిగుణ వి ♦ శారదుం డుదయించె
సకల జనుల కపుడు ♦ సంతసముగ. 55

ఆ. ధవళ కాంతి యుక్తిఁ ♦ దనరు దేహంబును
మహిత బల పరాక్ర ♦ మంబు వీర్య
మును దలంచి చూచి ♦ జనకుండు పేరిడె
సుతుని ఋషభుఁడనుచు ♦ సొంపుతోడ. 56

క. ధరణీసురులును మంత్రులుఁ
బరివారము హితులుఁ బ్రజలు ♦ బాంధవులును సు
స్థిరమతి నా బాలకునిం
గర మనురాగమున రాజు ♦ గాఁ జూచి రిలన్. 57

క. [2]పురుహూతుఁ డతనిమహిమలు
సరగున విని చిత్తమునకు ♦ సహ్యము గామిం
బరికించి ఋషభుఁ డేలెడి
ధరణి ననావృష్టి మిగుల ♦ దట్టము సేసెన్. 58

ఆ. అది యెఱింగి ఋషభుఁ ♦ డంతట యోగమా
యా బలంబుకతన ♦ నఖిలరాజ్య

---

1. శమదమాదిగుణ విశారదుఁడు = బైట లోపల నుండు నింద్రియములు గెలుచు నలవాటు నేర్పు గలవాఁడు.

బైట ఇంద్రియములు — తోలు, కన్ను, చెవి, నాలుక, ముక్కు, (జ్ఞానేంద్రియములు) నోరు, చేయి, కాలు, మలమూత్రద్వారములు (కర్మేంద్రియములు 5)

లోపలి ఇంద్రియములు:— మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము (అంతరింద్రియాలు 4)

2. పురుహూతుఁడు = ఇంద్రుఁడు, 2. అనావృష్టి = వాన లేకుండుట(కఱవు)

మందుఁ గురియఁ జేసె ♦ నత్యంత సంపూర్ణ
వృష్టి దినదినంబు ♦ వృద్ధిఁ బొంద. 59

వ. ఇట్లు ఋషభుండు పురందరుండు సేయు దౌ[1]ష్ట్యంబునకు నవ్వి
యజనాభం బను తన మండలంబు సుభిక్షంబుగాఁ జేసి నాభియుం*
దన కోరిన చందంబునం బుత్రుండు జనియించి వర్ధిల్లుటకు సంత
సిల్లి తనచేత నంగీకరింపంబడు నరలోకధర్మంబు గల పుండరీకాక్షుని
మాయావిలసితంబునం జేసి బాలక నా తండ్రి యని మోహంబున
నుపలాలించుచుఁ బ్రజానురాగంబున సర్వసమ్మతుం డయిన
పుత్రుని సమయ సేతురక్షణంబునకుఁ బూజ్యం బయినరాజ్యం
బునం దభిషిక్తుం జేసి భూసురులకుఁ బ్రదానవర్గంబునకు నప్పగించి
మేరుదేవిం గూడి నరనారాయణస్థానం బయినబదరి[2]కాశ్రమంబు
నకుం జని యచ్చట మహాయోగసమాధిచే నరనారాయ
ణాఖ్యుండుఁ బురుషోత్తముండు నగు వాసుదేవు నారాధించి క్షీణ
దేహుండై యానాభి హరి[5] తాదాత్మ్యంబు నొందె నంత. 60

చ. నరసత నే నృపాలకుని ♦ జన్మమునందును భూసురోత్తముల్
సరసిజనాభునిం దగఁ ♦ బ్రసన్నతఁ బెట్టిన నంత మెచ్చి యీ
శ్వరుఁడు దనంత గర్భమున ♦ వచ్చి తనూభవుఁడై జనించె నా
నరపతి నాభికిన్ సరి య ♦ నం దగునే నరనాథ యన్యులన్. 61

సీ. భూవరుఁడగు ఋష ♦ భుఁడు దన రాజ్యంబుఁ
కర్మభూమిఁగ నాత్మఁ ♦ గాంచి జనుల
కండఱికును బ్రియం ♦ బగునట్లు కర్మ తం
త్రం బెల్లఁ దెలుపంగఁ ♦ దలఁచి కర్మ
ములు సేయుటకు గురు ♦ వుల యొద్ద వేదంబు
సదివి వారల యను ♦ జ్ఞను వహించి
శతమన్యుఁ డిచ్చిన ♦ సతి జయంతీ కన్యఁ
బరిణయంబై యట్టి ♦ పడఁతి వలన

1. దౌష్ట్యము = దుష్టుని స్వభావము 2. బదరికాశ్రమము = రేగుల యడవి ।

తే. భరతుఁ డాదిగ సుతుల నూ ♦ ర్వురను గాంచె
నట్టిభరతుని పేరను ♦ నవని తలము
పురవరాశ్రమ గిరి తరు ♦ పూర్ణ మగుచు
నమరి భారతవర్ష నా ♦ మమున మించె 62

వ. ఆ మహాభారతవర్షంబు నందుఁ దమతమ పేరం బరఁగుభూములకుం
గుశావర్త నిలావర్త బ్రహ్మావర్త నార్యావర్త మలయకేతు
భద్రసేన నిద్రస్పృ గ్విదర్భ కీకటులను తొమ్మండ్రు కుమారులను
దక్కంగల తొంబండ్రు పుత్రులకుఁ బ్రధానులం జేసె నంతం గవి
హరి నంతరిక్ష ప్రబుద్ధ పిప్పలాయ నావిర్హోత్ర ద్రమిళ చమస కర
భాజను లను వారు దొమ్మండ్రును భాగవతధర్మ ప్రకాశకులై రి
భగవన్మహిమోప బృంహితంబులగు వారల చరిత్రంబులు ముంద
రెఱింగించెదఁ దక్కిన యెనుబదియొక్కఁడు కుమారులు పితృాదేశ
కరులు నతివినీతులు మహాశ్రో[1]త్రియులు యజ్ఞశీలురుఁ గర్మనిష్ఠులు
నయిన బ్రాహ్మణోత్తములై రి ఋషభుండు స్వతంత్రుండై సంసా
రధర్మంబులఁ బొరయక కేవలానందానుభవుండయిన యీశ్వ
రుండై యుండియుఁ బ్రాకృతు[2]ండునుంబోలెఁ గాలానుగతంబులగు
ధర్మంబుల నాచరించుచు ధర్మప్రవర్తకులకు సముండును నుపశాం
తుండును మైత్రుండును గారుణికుండును నై ధర్మార్థయశః ప్రజా
నందామృతావ రోధంబుచే గృహస్థాశ్రమంబులం బ్రజల నియమిం
చుచుఁ గొంతకాలంబు నీతిమార్గంబు దప్పక ప్రజాపాలనంబు
సేయుచు వేదరహస్యంబులగు సకల ధర్మంబులు స్వవిదితంబు
లయినను బ్రాహ్మణోపదేశ పూర్వకంబుగా ద్రవ్యదేశకాల
వయశ్శ్ర[3]ద్ధర్త్విగ్విధోద్దేశోపచితంబులుగ నొక్కొక్క క్రతువును
శతవారంబు యథావిధిగఁ జేసి సుఖంబుండె నంత 63

---

1. శ్రోత్రియులు = (శ్రుతులు)వేదము చెప్పినట్లునడచుకొనువారు. 2. ప్రాకృతుఁడు= ప్రకృతి సంబంధమైన వాఁడు, 3. ద్రవ్య....చితంబులు = వస్తువులు, దేశ కాలములు, వయస్సు, శ్రద్ధ, యజ్ఞము చేయించువాని పని, ఉద్దేశ్యములు, అనుకూలములు

క. జనవర ఋ ♦ షభుని రాజ్యం
బున [1]నైహిక ఫలముఁ గోరు ♦ పురుషుని నొకనిం
గనుఁగొన నె ♦ ఱుంగ మెన్నఁడు
నినతేజుం డతనిమహిమ ♦ లే మని చెప్పన్ 64

—♦ ఋషభుండు పుత్త్రులకు నీతి యుపదేశించుట. ♦—

సీ. ఆఋషభుండు రా ♦ జ్యంబుసేయుచు నుండి
యంతట నొక్కనాఁ ♦ డాత్మయందుఁ
దలపోసి భూలోక ♦ ఫల మపేక్షింపక
మోహంబు దిగనాడి ♦ పుత్త్రులకును
దనరాజ్యమెల్ల న ♦ ప్పనజేసి వెనువెంటఁ
గొడుకులు మంత్రులుఁ ♦ గొలిచిరాఁగ
నల్లన యరిగి బ్ర ♦ హ్మావర్తదేశంబు
నందుల నపుడు మ ♦ హాత్ము లయిన
తే. యట్టిమునిజన సమ్ముఖం ♦ బందుఁ జేరి
తనదు పుత్త్రుల నందఱ ♦ [2]దాయఁ బిలిచి
పరమ పుణ్యుండు ఋషభుండు ♦ ప్రణయ మొప్ప
హర్షమందుచు నప్పు డి ♦ ట్లనుచుఁ బలికె. 65
ఆ. తనయులార వినుఁడు ♦ ధరలోనఁ బుట్టిన
పురుషులకును శునక ♦ ములకు లేని
కష్టములను దెచ్చుఁ ♦ గాన కామంబుల
వలన బుద్ధి సేయ ♦ వలదు మీరు 66
చ. నరులకు నే తపంబున న ♦ నంత సుఖంబులు గల్గుచుండు శ్రీ
కరమతి నాతపంబుఁ దగఁ ♦ గైకొని చేసిన [3]బ్రహ్మసౌఖ్యముం
దిరముగఁ గల్గు వృద్ధులను ♦ దీనులఁ బ్రోవుఁడు దుష్టవర్తనన్
జరగుచునుండు కాముకుల ♦ సంగతిఁ బోకుఁడు మీఁద మేలగున్ 67

---

1. ఐహికము = ఈ లోక సంబంధమైనది. 2. ఇనతేజుఁడు = సూర్యతేజుఁడు
2. దాయఁ = (డాయ రూపాంతరము) దగ్గరఁ జేరుచేట్లు
3. బ్రహ్మ సౌఖ్యము = తనయొక్క ఆత్మానంద సుఖము

వ. మఱియు నంగనాసక్తులగు కాముకులసంగంబు నిరయరూపం బయిన సంసారంబగు మహత్సంగంబు మో[1]క్షద్వారం బగునట్టి మహాత్ము లెవ్వ రనిన శత్రుమిత్ర వివేకంబు లేక సమచిత్తులును శాంతులును గ్రోధ రహితులును సకలభూతదయాపరులును సాధువులును నగువారలు మహాత్ము లనం దగుదు రట్టిమహాత్ములు నాయందలి స్నేహంబె ప్రయోజనంబుగాఁ గలిగి యుండుటం జేసి విషయవార్తా ప్రవృత్తులగు కుజనులందుఁ దమ దేహగృహమిత్ర దారాత్మజాదులందుఁ బ్రీతి లేక యుండుదురు విషయాసక్తులయిన వారు వ్యర్థకర్మంబులం జేయుదు రట్టి దుష్కృతకర్మంబులం జేయువా రెప్పుడును బాపకర్ములగుచుం గ్లేశదం బగు దేహంబు నొందుచుండుదురు గావునఁ బాపమూలంబు లయిన కామంబులు గోరకుఁ డీజ్ఞానం బెంతకాలంబు లేక యుండు నంతకాలంబు నాత్మ తత్త్వం బెఱుంగంబడ దాతత్త్వం బెఱుంగ కుండుటం జేసి దేహికి దుఃఖం బధికంబై యుండు లింగ దేహం బెంతదడ వుండు నంత దడవును మనంబు కర్మవశంబై జ్ఞానవంతంబు గాక యవిద్యం బాయకుండు శరీరంబు గర్మమూలంబగుటవలనఁ గర్మంబులు సేయఁ జనదు వాసుదేవుం డగునాయందుఁ బ్రీతి యెంతదడవు లేక యుండునంతి దడవును దేహధర్మంబులు బాధించు విద్వాంసుండైనను దేహేంద్రియాదులయందుఁ బ్రీతిసేసిన మిథునీభావసుఖ ప్రధానం బగుగృహస్థాశ్రమంబు నంగీకరించి స్వరూపస్మృతి శూన్యుండై మూఢుం డగుచు నందు సంసారతాపంబులఁ బొందుఁ బురుషుండు స్త్రీతోడం గూడి యేకీభావంబు నొందుట దనకు హృదయ గ్రంథియై యుండు నందు జనునకు గృహక్షేత్రసుతాప్త విత్తంబులందు నేను నాయది యనియెడిమోహంబు గలుగు నట్టి స్త్రీపురుషమిథునీ భావంబుచే సంతానంబు గలుగు నాసంతానకారణంబున గృహక్షేత్రవిత్తాదులు సంపాదింపంబడు నందు మోహం

1. మోక్షద్వారము = సంసారము నుండి తొలఁగిచనుటకైన వాకిలి.

బధికం బగుటంజేసి మోక్షమార్గంబు దవ్వగు నిట్లు సంసారం బునం దుండియుఁ మనంబున నెప్పుడు ముక్తిచింతం జేయు నప్పుడు సంసారంబునుం బాయు మోక్షోపాయంబులు పరమ గురుండనైన నాయందుల భక్తిసేయుటయు [1]విగతతృష్ణయు ద్వ[2]ంద్వతితిక్షయు సర్వలోకంబులందుల జంతువ్యసనావగతియు నీశ్వ[3]రవిషయజ్ఞా నాపేక్షయుఁ దపంబును విగతేచ్ఛయు మత్కృతకర్మంబులు మత్కథలు వినుటయునన్నె దైవంబుగా నెఱుంగుటయు నస్మద్గుణ కీర్తనంబులును నిర్వైరత్వసామ్యోపశమంబులును దేహగేహంబు లందు నాత్మబుద్ధిజిహాసయు నధ్యాత్మయోగంబును నేకాంత సేవయుఁ బ్రాణేంద్రియాత్మలగెలుచుటయుఁ గర్తవ్యాపరిత్యాగం బును సచ్ఛ్రద్ధయు బ్రహ్మచర్యంబును గర్తవ్యకృత్యంబులందుల నప్రమత్తుం డగుటయు [4]వాఙ్నియమనంబును సర్వంబునన్నకాఁ దలంచుటయు జ్ఞానంబును విజ్ఞానవిజృంభితంబైన యోగంబును ధృత్యుద్యమంబును సాత్త్వికంబును నాదిగాఁ గల తెఱంగులచేత [5]లింగదేహంబు జయించి దేహి గుశలుం డగుచు నుండవలయు. 68

ఆ. అరయఁ గర్మరూప ♦ మగునవి[6]ద్యాజన్మ
మైనహృదయబంధ ♦ నాదిలతల
నప్రమత్తయోగ ♦ మనుమహా[7]చ్ఛురికచేఁ
ద్రెంపవలయు నంతఁ ♦ ద్రెంపుతోడ. 69

ఆ. ఒనర నిట్లు యోగ ♦ యుక్తుండు గురుఁడైన
భూపుఁ డైన శిష్య ♦ పుత్రవరుల

---

1. విగతతృష్ణ=విడిచిన ఆశ. 2. ద్వంధ్వ తితిక్ష=సుఖదుఃఖములు శీతోష్ణాదులను ఓర్చుకొనుట. 3. ఈశ్వర.........షయు=దైవజ్ఞానమం దపేక్ష. 4. వాఙ్నియ మనంబు = మితమైన సంభాషణము. 5. లింగదేహము = (జీవునకు) నిద్రా వస్థ యందలి శరీరము.

6. అవిద్యా జన్మము = మాయవలని పుట్టుక. 7. మహాచ్ఛురిక = పెద్దకత్తి.

యోగయుతులఁ జేయ ♦ నొప్పుగా వలయును
గర్మపరులఁ జేయఁ ♦ గాదు కాదు. 70

సీ. జను లెల్ల [1]నర్థవాం ♦ ఛలఁ జేసి యత్యంత
మూఢులై యైహికం ♦ బును మనంబు
లందును గోరుదు ♦ రల్పసౌఖ్యములకు
నన్యోన్యవైరంబు ♦ లంది దుఃఖ
ములఁ బొందుదురుగాన ♦ మునుకొని గురుఁడైన
వాఁడు మాయామోహ ♦ వశుఁడు నిత్య
జడుఁడు నైనట్టిమా ♦ జంతువునందును
దయగల్గి మిక్కిలి ♦ ధర్మబుద్ధిఁ

ఆ. గన్ను లున్నవాఁడు ♦ గానని వానికిఁ
దెరువుఁ జూపినట్లు ♦ దెలియఁ బలికి
యతులమగుచుదివ్య ♦ మైనయామోక్షమా
ర్గంబుఁ జూపవలయు ♦ రమణతోడ. 71

వ. మఱియుఁ బితృగురు జననీ బంధుపతిదైవతంబులలో నెవ్వరైనను సంసారరూప మృ[2]త్యురహితంబైన మో[3]క్షమార్గంబుఁ జూపకుండి రేని వా రెవ్వరును హితులుగా నేరరు నాదుశరీరంబు దుర్విభావ్యంబు నాదు మనంబు సత్త్వయుక్తంబును ధర్మసమేతంబును బాపరహితంబును నగుటం జేసి పెద్దలు నన్ను ఋషభుండండ్రు గావున శుద్ధసత్త్వమయంబైన నాశరీరంబునం బుట్టినమీర లందఱును సోదరుండును మహాత్ముండును నగ్రజుండును నైన భరతు నన్నె కాఁ జూచి యక్లిష్టబుద్ధిచే భజింపుండదియ నాకు శుశ్రూషణంబు ప్రజాపాలనంబు సేయుట మీకును బరమధర్మం బని మఱియు నిట్లనియె. 72

---

1. అర్థవాంఛలు - పదార్థములందు గోరికలు
2. మృత్యు రహితము = చావు లేకుండుట. 3. మోక్షమార్గము=కుటుంబము నుండి వెలువడు దారి

సీ. భూతజాలములందు ♦ భూజముల్ వర్యముల్
భూరుహములకంటె ♦ భోగికులము
భోగిసంతతికన్న ♦ బోధనిష్ఠులు బోధ
మాన్యులకన్నను ♦ మనుజవరులు
వీరికన్నను సిద్ధ ♦ విబుధగంధర్వులు
వారికన్నను సురల్ ♦ వారికన్న
నింద్రాది దేవత ♦ లిందఱికన్నను
దక్షాదిసన్మునుల్ ♦ దలఁప నెక్కు

తే. డంతకన్నను భ[1]ర్గుఁడా ♦ యభవుకన్నఁ
గ[2]మలభవుఁ డెక్కుడాతని ♦ కంటె[3]విష్ణుఁ
డధికుఁ డాఁతఁడు విప్రుల ♦ నాదరించుఁ
గాన విప్రుఁడు దైవంబు ♦ మానవులకు. 73

క. భూసురులకు సరి దైవం
బీసచరాచరమునందు ♦ నెఱుఁగను నాకున్
భూసురులు గుడుచునప్పటి
యీ సంతోషంబు దోఁప ♦ దగ్నులయందున్. 74

సీ. మంగళంబైన బ్ర ♦ హ్మస్వరూపంబును
వేదరూపంబు న ♦ నాదిరూప
మగుచున్నాదు దే ♦ హము బ్రాహ్మణోత్తముల్
ధరియింతు రెప్పుడుః ♦ దత్త్వబుద్ధి
శమదమానుగ్రహ ♦ సత్యతపస్స్థితి
తుష్టులు గల్గు విప్రుండు ♦ సద్గురుండు
గాన మిక్కిలి భక్తి ♦ గల్గి యకించను
లైనభూసురులదే ♦ హములవలన

---

1. భర్గుఁడు = తేజస్సు గలవాఁడు (శివుఁడు), 2. కమలభవుఁడు = తామర యందు బుట్టినవాఁడు (బ్రహ్మ), విష్ణువు = అంతట నిండి యుండు వాఁడు (నారాయణుఁడు)

తే. నందు చుండును నాదు దే ♦ హంబు గాఁగ
నెఱిఁగి వరు లగు విప్రుల ♦ నెల్లభక్తిఁ
బూజసేయుట యేనన్నుఁ ♦ బూజసేయు
టనుచు వినిపించి మఱియు ని ♦ ట్లనుచుఁ బలికె. 75

క. ఈ తెఱఁగు దెలిసి భూసుర
జాతిం బూజించునట్టి ♦ జనుఁడును మాయా
తీతుం డై నిక్కంబుగ భూతలమున
మోక్షమార్గ ♦ మును బొడగాంచున్. 76

వ. ఇట్లు సదాచారు లగు కుమారులకు [1]లోకానుశాసనార్థం బాచారంబు లుపదేశించి మహాత్ముండును బరమసుహృత్తును నగు భగవంతుండు ఋషభాపదేశంబునం గర్మత్యాగంబు సేసి [2]యుపశమశీలు రగు మునులకు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్య లక్షణంబులు గల పారమహంస్యధర్మం బుపదేశింపఁ గలవాఁ డగుచుఁ బుత్రశతంబునం దగ్రజుండును బరమభాగవతుండును భగవజ్జనపరాయణుండును నగు భరతుని ధరణీపాలనంబునకుఁ బట్టంబు గట్టి తాను గృహమందె దేహమాత్రావలంబనంబు సేసి దిగంబరుం డై యున్మత్తాకారుం డగుచుం [3]బ్రకీర్ణకేశుం డై యగ్నుల [4]నాత్మారోపణంబు సేసి బ్రహ్మావర్తదేశంబును బాసి జడాంధబధిర మూకపిశాచోన్మాదులుం బోలె నవధూతవేషంబు నొంది జనులకు మాఱుపలుకక మౌనవ్రతంబునం బుర గ్రామాకర జనప దారామ శిబిర వ్రజఘోష సార్థగిరి వనాశ్రమాదులయందు వెంటఁ జనుదెంచుదుర్జనతర్జనతాడ

---

1. లోకానుశాసనార్థము = జనులను శిక్షించి నడుపుకొఱకు. 2. ఉపశమశీలురు = ఇంద్రియములను నెమ్మతిగా నుంచుటయందు నేర్పు గలవారు. 3. ప్రకీర్ణకేశుఁడు = ముడివైచిన వెండ్రుకలు గలవాఁడు. 4. ఆత్మారోపణము = తన యందు నిల్పుకొనుట.

నావమాన మేహన[1]నిష్ఠీవన పాషాణ శకృద్రజః ప్రక్షేపణ పూతివాత దురుక్తులం బరిభూతుం డయ్యును గణనం బెట్టక [2]వనమదేభంబు మక్షికాదికృతోపద్రవంబునుం బోలెఁ గైకొనక దేహాభిమానంబునం జిత్తచలనంబు నొందక యేకాకియై చరియించుచుండ నతిసుకుమారంబు లగుకరచరణోరస్స్థలంబులు విపులంబు లగు బాహ్వంసకంఠవదనాద్యవయవవిన్యాసంబులుం గలిగి ప్రకృతిసుందరం బగుచు స్వతస్సిద్ధదరహాసరుచిరముఖారవిందంబై నవనళినదళంబులం బోలి శిశిరకనీనికలం జెలువొంది యరుణాయతంబు లగునయనంబులచే నొప్పి యన్యూనాధికంబు లగు [3]కపోలకర్ణ కంఠనాసాగండంబులచేఁ దేజరిల్లుచు [4]నిగూఢస్మితవదన విభ్రమంబులం బ్రకాశించుతనదివ్యమంగళవిగ్రహంబుచేఁ బురసుందరుల మనంబుల కత్యంత మోహంబు గలుగఁ జేయుచు. 77

ఆ. ధూళిచేత మిగుల ♦ ధూసరితంబునై
జడలు గట్టి కదుఁ బి ♦ శంగవర్ణ
మునగు కేశపాశ ♦ మును వెలిఁగించుచు
నితరు లెవరుఁ దన్ను ♦ నెఱుఁగకుండ. 78

క. అవ[5]ధూతవేషమున ని, ట్లవని
మలినంబు లైన ♦ యవయవములతోఁ
దవిలి చరించుచు నుండును
భువి భూతాక్రాంతుఁడయిన ♦ పురుషునిమాడ్కిన్. 79

---

1. వన మదేభము = అడవియందలి పొగరెక్కిన యేనుఁగు. 2. నిష్ఠీవన........ దురుక్తులు = ఉమ్మివేయుట. రాళ్ళచేత, దుమ్ము చేత విసరుట కలిగి చెడువాసనతోడి వెగటుమాటలు. 3. కపోల....గండంబులు = చెక్కిలి, చెవి, మెడ, ముక్కు, ప్రక్కలు. 4. నిగూఢ..........విభ్రమము = మఱుగు పడిన చిరునవ్వుతో గూడిన మోము యొక్క యొప్పిదము
5. అవధూత = నలువురు యతులలోఁ గడపటివాఁడు.

ఆ. జనుల కిట్లు యోగ ♦ సంచార మెల్ల వి
రుద్ధ మనుచు నాత్మ ♦ బుద్ధిఁ జూచి
యజ[1]గరంబు మాడ్కి ♦ నవనిపై నుండె బీ
భత్సకర్మమునకుఁ ♦ బాలుపడుచు. 80

వ. ఇట్లు బీభత్సరూపంబున వసుంధరం బడియుండి యన్నంబు భుజించుచు నీరు ద్రావుచు మూత్రపురీషంబులు విడుచుచు నవి శరీరంబున నంటం బొరలుచుండు మఱియుఁ [2]దత్పురీష సౌగంధ్యయుక్తం బగు వాయువు దశదిశలఁ దశ యోజన[3] పర్యంతంబు పరిమళింపం జేయుచుండ గోమృగ కాకచర్యలం జరియించుచు భగవదంశంబైన ఋషభుండు మహానందంబు ననుభవించుచుఁ దనయందు సర్వభూతాంతర్యామి యగు వాసుదేవునిం బ్రత్యక్షంబుగాఁ గనుంగొనుచు సిద్ధిం బొందిన [4]వైహాయస మనోజవ పరకాయ ప్రవేశాంతర్ధానదూరగ్రహణ శ్రవణాది యోగ సిద్ధులు దమంత వచ్చినం గైకొనక యుండె నని పలికిన శుక యోగీంద్రునకుం బరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 81

క. మునివర యోగజ్ఞానం
బునఁ జెఱుపం బడ్డకర్మ ♦ ములు గల పెద్దల్
గని యుండెడి యైశ్వర్యం
బును ఋషభుం డెఱిఁగిఁ నేల ♦ పొందక యుండెన్. 82

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 83

---

1. అజగరము = కొండశిల యను దాసరి పాము
2. పురీషసౌగంధ్యము = పెంటవలన మంచి వాసనం గలిగి వెలయించుట.
3. యోజనపర్యంతము= ఆమడదూరము వరకు. 4. వైహాయస....శ్రవణాదులు= ఆకాశమున దిరుగుట, మనస్సంత తొందరగ వెళ్ళుట, ఒక శరీరము నుండి మరొక శరీరమునం బ్రవేశించుట, కనుపడకపోవుట, దూరమున నుండి చూచుట, వినుట, మొదలగు శక్తులు.

మ. ధరణీవల్లభ నీదువాక్యములు త ♦ థ్యం బింతయుం దప్ప దె
ట్లరయన్ వన్యమృగంబు పట్టువడి తా ♦ నా వేళ నాలుబ్ధకున్
ధర వంచించిన మాడ్కి నింద్రియములన్ ♦ దండించి చిత్తంబు ని
ర్భరకామాదుల కాసయిచ్చుఁ గడు సం♦రంభంబుతోఁ గ్రక్కునన్.

క. చిరకాల తపము నైనను
హరియింపఁగ నోపుఁ జిత్త ♦ మని పెద్దలు న
మ్మరు జారులకున్ జారిణి
కరణిని నడరించు మనసు ♦ కామాదులకున్. 85

క. కామక్రోధాదికముల్
భూమీశ్వర కర్మబంధ ♦ ములు మఱియును జే
తోమూలము లగుటను దా
రీ మహిలో మనసు నమ్మ ♦ రెప్పుడుఁ బెద్దల్. 86

సీ. అది గాన యెన్నఁడు ♦ నైశ్వర్యములను జే
పట్టఁ జూడఁడు లోక ♦ భవ్యు లైన
వారలచే నభి♦వందనంబులువొంది
వెలయంగ నవధూత ♦ వేషభాష
ణంబుల నెఱిఁగి కొ ♦ నఁగరాని భగవత్స్వ
రూపంబు గలిగి యా ♦ రూపమందుఁ
బరమ యోగధ్యాన ♦ పరులకు నెల్ల దే
హత్యాగ సమయంబు ♦ నంతలోనఁ

తే. జూపు చుండియు దేహంబుఁ ♦ బాపనిచ్చ
గించెనచ్చట దివ్యయో ♦ గీంద్రుఁడాద్యుఁ డతుల
దివ్యప్రకాశకుఁ ♦ డమర వరుఁడు
పరమపురుషుండు ఋషభుండు ♦ పార్థివేంద్ర. 87

వ. అంత విముక్తలింగుండును భగవంతుండును నగు ఋషభుండు మనంబున దేహాభిమానంబు విసర్జించి[1] కులాలచక్రంబు గులాలుని

1. కులాల చక్రము = కుమ్మర సారె,

చేత భ్రమియింపంబడి విస్పృష్టంబయ్యును భ్రమియించుగతిం బ్రాచీనసంస్కార విశేషంబగు నభిమానాభాసంబున దేహచల నాదికంబుల నొప్పి యుండియు యోగమాయా వాసనచే యుక్తుండయ్యె మఱియు నా ఋషభుం డొక్కదినంబునం గోంకణ వంకపటంబు లను దక్షిణకర్ణాటక దేశంబులకు యదృచ్ఛం జని కుటకాచలోప వనంబున నిజాస్య[1]కృతశిలా కబళుండగుచు నున్మత్తుని చందంబున వికీర్ణ కేశుండు దిగంబరుండునై సంచరింప వాయువేగ విధూత రేణు సంఘర్షణసంజాతంబగు నుగ్రదావానలంబు తద్వనంబు దహింప నందు దగ్ధుం డయ్యెనంత నతనికృత్యంబులు తద్దేశవాసులగు జనంబులు సెప్ప నర్హన్నామకుం డగు తద్రాష్ట్రాధిపతి విని నిజధర్మంబులం బరిత్యజించి స్వదేశస్థులతోడం గూడి దానాయాచారంబుల నంగీకరించి యధర్మ బహుళంబగు కలియుగంబున భవితవ్యతచే విమోహితుండై మనుజుల నసమంజసం బగు పాషండ మతాభి నివేశులం జేసె మఱియును గలియుగంబు నందు మనుజాధములు దేవమాయామోహితులై శాస్త్రోక్త శౌచా చారంబులు విడిచి నిజేచ్ఛంజేసి దేవతా హేళనంబులు సేయుచు నస్నా[2]నానాచమనాశౌచకేశోల్లుంఛ నాదికా పవిత్ర వ్రతంబులం జేయుచు నధర్మబహుళం బగు కలియుగంబునం జెఱుపంబడ్డ బుద్ధిధర్మంబులు గలిగి వేదబ్రాహ్మణ యజ్ఞపురుషుల దూషించుచు లోకంబులం దమ తమ మతంబులకుం దామె సంతసిల్లుచు నవేదమూలం బగు స్వేచ్ఛంజేసి ప్రవర్తించి యంధపరంపరచే విశ్వాసంబు సేసి తమంతన యంధతమసంబునం బడుచు నుండుదు రీఋషభుని యవతారంబు రజోవ్యాప్తు లగు పురుషులకు మోక్షమార్గంబు నుపదేశించుటకు నయ్యె నదియునుం గాక

1. కృతశిలాకబళుఁడు=జేసికొనఁబడిన ఱాతి ముద్దలు గలవాఁడు, 2. అస్నాన.... వ్రతములు = స్నానము,ఆచమనము, అచారము లేకుండ, వెంట్రుకలు ముడువ కుండం జేయు వ్రతములు.

సప్త సముద్ర పరివృతంబు లగు నీ భూద్వీప వర్షంబులందలి జనం
బులు దివ్యావతార ప్రతిపాదకంబు శుద్ధంబు నగు నెవ్వని కృత్యం
బులు గీర్తింతురు మఱియు నెవ్వని యంశంబున నతికీర్తిమంతుం
డగు ప్రియవ్రతుండు గలిగె నెందు జగదాద్యుండగు పురాణ
పురుషుం డవతారంబు నొంది కర్మ హేతుకంబు గాని మోక్ష
ధర్మంబుం దెలిపె నెండియు నెవ్వండు యోగమాయాసిద్ధుల నస
ద్భూతంబు లగుటం జేసి నిరసించె నట్టి ఋషభునితోడం దత్సిద్ధి
కృత ప్రయత్ను లగు నితర యోగీశ్వరులు మనోరథంబున నైన
నెట్లు సరియగుదు రిట్లు సకల వేదలోక దేవబ్రాహ్మణులకు గోవు
లకుం బరమగురుండు భగవంతుండునగు ఋషభుని చరిత్రంబు వినిన
వారల దుశ్చరితంబులు దొలంగు మంగళంబులు సిద్ధించు మిక్కిలి
శ్రద్ధతో నెవ్వండు విను వినిపించు వానికి హరిభక్తి దృఢం బగు
నట్టి హరిభక్తితాత్పర్యంబునం బెద్దలు భాగవతు లగుటం జేసి
సంప్రాప్త సర్వపురుషార్థు లగుచు వివిధ[1]వృజిన హేతుకం బగు
సంసారతాపంబును బాసి యవిరతంబుం దద్భక్తి యోగామృత
స్నానంబు సేసి పరమ పురుషార్థం బయిన మోక్షంబును జెందుదు
రని సప్తద్వీపంబులవారు నేడునుం గొనియాడుచుండుదురు.

ఆ. యాదవులకు మీకు ♦ నత్యంతకులగురు
వైన కృష్ణుఁ డెచట ♦ నైనఁ గలఁడు
గొలుచు వారి కెల్ల ♦ సులభుఁడై మోక్షంబు
నిచ్చుఁ జింతసేయ ♦ నేల నీకు. 89

సీ. నిత్యానుభూత మా ♦ నిజరూపలాభని
వృత్తమై తగుమహా ♦ తృష్ణ గలి
యతులిత విపుల మా ♦ యారచితం బైన
లాభంబునకుఁ దగు ♦ లంబు లేని

---

1. వివిధ.........కములు = అన్ని పాపములకుఁ గారణములు.

మతి గల్గి లోకుల ♦ నతివేడ్కఁ గరుణించి
యభయదానం బిచ్చి ♦ యందఱ కిల
నవ్యయం బై దివ్య ♦ మై మహానంద మై
యత్యంత సేవ్య మై ♦ యతుల మైన

తే. తనదు లోకంబు సూపంగఁ ♦ దగినయట్టి
మోక్షమార్గంబు నెఱిఁగించి ♦ ముక్త దేహుఁ
డగుచుఁ దాదాత్మ్య మొందెఁ బ్ర ♦ త్యక్షవిష్ణు
నైన ఋషభుండు జనులకు ♦ నద్భుతముగ. 90

భరతోపాఖ్యానము

మ. భరతుం డంత ధరాతలంబుఁ గడఁకం ♦ బాలించుచున్ ధారుణీ
శ్వర చంద్రుండగు విశ్వరూపునకు మున్ ♦ సంజాత యై యుండి ని
ర్భర కాంతిన్ విలసిల్లు పంచజని పే ♦ రం గల్గుకాంతామణిం
గర మర్థిన్ ధరఁ బెండ్లియాడె శుభ ల ♦ గ్నంబందు భూవల్లభా

వ. ఇట్లు వివాహితుండై యా పంచజనివలన నహంకారంబునం బం[1]
చతన్మాత్రలు జనించిన తెఱంగున సుమతి రాష్ట్రభృత్సుదర్శనాచరణ
ధూమ్రకేతువు లను నేవురు పుత్రులం బుట్టించె నట ము న్నజ
నాభం బనుపేరం బరఁగు వర్షంబు భరతుండు పాలించుకతంబున
భారతవర్షంబు నాఁ బరఁగె నంత. 92

క. భరతుండు నిజపిత లేలిన
కరణిని గర్మముల నెల్లఁ ♦ గైకొని ప్రజలన్
హరికృప నొందుచు నేలెను
ధరణీ సురవరులు వొగడ ♦ ధరణీనాథా 93

---

1. పంచతన్మాత్రలు = శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము, గంధము, (పంచభూత విషయములు)

సీ. భగవంతుఁ డగు జగ ♦ ద్భరితు నల్పంబులు
నధికంబు లైన పె ♦ క్కధ్వరముల
దర్శపూర్ణిమలచేఁ ♦ దగను జా[1]తుర్మాస్య
ముల నగ్నిహోత్రము ♦ వలనఁ గడఁకఁ
బశుసోమములచేతఁ ♦ బలుమాఱుఁ బూజించి
వేదోక్తమైన యా ♦ విమల కర్మ
ములఁ గల్గు ధర్మంబుఁ ♦ బురుషోత్తమార్పణం
బుగఁ జేయుచును మఖం ♦ బులను మంత్ర

తే. ములను బలికెడు నాద్దైవ ♦ ములను శ్రీశు
నవయవంబులు గాఁగ భూ ♦ ధవుఁడు ప్రేమ
ననుదినంబును బాయక ♦ ఘనతఁ దలఁచి
యఖిల రాజ్యానుసంధానుఁ ♦ డగుచు నుండె. 94

క. ఈరీతిఁ గర్మసిద్ధుల
నారయ నత్యంత శుద్ధ ♦ మగు చిత్తముతో
నా రాచపట్టి భరతుఁడు
ధారుణిఁ బాలించె నధిక ♦ ధర్మాన్వితుఁడై 95

వ. మఱియు నాభరతుండు శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాలంకృతుండును సు[2]దర్శనాద్యాయుధోపలక్షితుండును నిజభక్తజన హృదయారవింద నివాసుండును బరమపురుషుండును నైన వాసుదేవునియందు నధిక భక్తి ననుదినంబును జేయుచు నేఁబదిలక్షల వేలేండ్లు రాజ్యంబు సేసి పితృపితామహాద్యాయాతంబగు నా ధనంబును యథార్హంబుగఁ బుత్రులకు బంచి యిచ్చి బహువిధ సంపదలు గలగృహంబును బాసి పులహాశ్రమంబున కరిగె నంత. 96

---

1. చాతుర్మాస్యలు = ఆషాఢపూర్ణిమ మొదలు కార్తికపూర్ణిమ వరకుఁ గల నాలుగు నెలల కాలము. ఆకాలమున యతులు కదలకుండ నొక్క చోట యుందురు.

2. సుదర్శనము = విష్ణు చక్రము

సీ. ఏ యాశ్రమంబున ♦ నిందిరాధీశ్వరుఁ
డచ్చటివారల ♦ నాదరించి
ప్రత్యక్షమున నుండుఁ ♦ బాయక యెప్పుడు
నట్టి రమ్యంబైన ♦ యాశ్రమమున
నిలిచి సా[1]లగ్రామ ♦ ములు గల గండకీ
నదియొందు నెంతయుఁ ♦ గదిసి యుండు
నచ్చోట నేకాకి ♦ యగుచును భరతుండు
బహువిధ నవపుష్ప ♦ పల్లవముల
తే. నతుల తులసీదళంబుల ♦ నంబువులను
గందమూలాదిఫలములఁ ♦ గంజములను
ఘనత నర్పించి నిచ్చలుఁ ♦ దనివి లేక
సేవ సేయుచు నుండె నా ♦ శ్రీపు హరిని. 97

వ. దానం జేసి విగత విషయాభిలాషుండై శమదమాది గుణంబులు గలిగి యథేచ్ఛం జేసి యెడ తెగక పరమపురుషుని పరిచర్యాభక్తిభరంబున శిథి[2]లీకృతహృదయగ్రంథిగలిగి సంతోషాతి శయంబునం బులకితాంగుండు నానందబా[3]ష్పనిరుద్ధావలోక నయనుండునగుచు నిజస్వామియైన హరిచరణారవిందానుధ్యానపరిచిత భక్తియోగంబునం బరమానందగంభీరహృదయం బను నమృతహ్రదంబున నిమగ్నుండగుచుఁ దా నపుడు పూజించుపూజ నెఱుంగక యిట్లు భగవద్వ్రతంబు ధరియించి యేణాజినవాసస్త్రిషవణస్నానంబుల నార్ద్రకుటిలకపిశవర్ణజటాకలాపంబులు గలిగి మార్తాండాంతర్గతుండయిన పరమేశ్వరుని [4]హిరణ్మయ పురుషునింగాఁ దలంచుచు నిట్లనియె 98

1. సాలగ్రామములు = సాల మను పురుగునకు నివాసములైన శిలలు. వీనినే సాలగ్రావము లందురు. (తులసి) బృంద శాపము వలన విష్ణువు శిలారూపమును వహించెను.
2. శిథి........గ్రంధి = చెదరగొట్టఁబడిన మనస్సనెడుముడి. 3. బాష్ప.... నయనుఁడు=కన్నీళ్ళచేత నడ్డగింపఁ బడిన చూపులు గల నేత్రములు గలవాఁడు
4. హిర..........షుఁడు = బంగారు వర్ణము వాఁడు,

సీ. కర్మ ఫలంబులఁ ♦ గడఁక నిచ్చుచు మనో
వ్యాపారమున నిట్టి ♦ యఖిల లోక
ములఁ జేసి యాలోక ♦ ములకు నంతర్యామి
యగుచు బ్రవేశించి ♦ యంత మీఁద
నానందరూప మై ♦ నట్టి బ్రహ్మముఁ గోరు
చున్న జీవుఁ దనయం ♦ దున్న యోగ
శక్తిచేఁ దగ నని ♦ శంబుఁ బాలనసేయు
చుండి యంతటను వా ♦ ర్తండమధ్య

తే. వర్తి యగుచు నిల్లు ♦ వఱలుచు జగముల
యందు నుండి ప్రకృతిఁ ♦ బొందకంత
నతులదివ్యమూర్తి ♦ యైన యానందరూ
పమును శరణ మొందె ♦ భరతవిభుఁడు 99

వ. అంత నాభరతుం డొక్కనాఁ డా మహానదింగృతాభిషేకుం డయి ముహూర్తత్రయం బంతర్జలంబులందుఁ బ్రణవోచ్చారణంబు సేయుచుండు సమయంబున నిర్భ[1]రగర్భిణియగు నొక్కహ[2]రిణి జలార్థినియై యొంటిజలాశయ సమీపంబునకువచ్చి జలపానంబు సేయు నెడ నాసమీపంబున మృ[3]గపతి గర్జించి లోకభయంకరంబుగ నాదంబుసేయ నాహరిణి స్వభావంబున భీతయగుటం జేసి బెగ్గడిలి హరివిలోకన వ్యాకులచిత్తయై దిగ్గన నదరి గగనంబునకు నెగిరి య[4]గతతృషయగుచు నది నల్లంఘించు నెడ నధికభయంబునం జేసి యాగర్భంబు యోనిద్వారంబున గళితంబై జలంబులంబడియె నాహరిణి యుల్లంఘనాది భయంబునం జేసి తత్తీరంబున నుండు గిరిదరిం బడి

1. నిర్భరగర్భిణి = మోయుటకు వీలుకాని నిండుచూలాలు 2. హరిణి జలార్థిని = లేడినీళ్లకొఱకు వచ్చినది. 3. మృగపతి = సింహము. 4. అగతతృష = పోయినకోరిక.

శరీరంబుఁ బాసె నంత నాహరిణ[1]పోతంబు జలంబులం దేలుచున్న
భరతుండు గను విచ్చి చూచి కరుణార్ద్రచిత్తుండై మృత జనని
యగు నా హరిణపోతంబును దన యాశ్రమంబునకుం గొంపోయి
మిక్కిలి ప్రీతిసేసి యుపలాలనంబు సేయుచుఁ బో[2]షణపాలనప్రీణన
లాలనానుధ్యానంబుల భరతునకు నాత్మనియమంబులైన యష్టాం
గయోగంబులును బరమపురుషపూజాపరిచర్యాదులు నొక్కొక్క
టిగఁ గ్రమక్రమంబునం గొన్నిదినంబులకు సమస్తంబును నుత్స
న్నంబయ్యె నంత 100

క. ఘనతపము చలన మొందుట
యును భరతుం డెఱుఁగ కాత్మ ♦ యోగంబునఁ జ
య్యనఁ బాసె హరిణపోతముఁ,
దనమదిలో నిల్పి ప్రీతి ♦ తప్పక పలికెన్. 101

ఉ. అక్కట తల్లిఁ బాసి హరి ♦ ణార్భక మాప్తులు లేమిఁ జేసి యే
దిక్కును లేక యున్న నిటఁ ♦ దెచ్చితి నాయెడ [3]నీమృగార్భకం
బెక్కుడుప్రేమసేసి చరి ♦ యించుచు నున్నది నాదు సన్నిధిన్
మక్కువచేసి దీనిఁ గడు ♦ మన్ననలం దగఁ బ్రోతు నెంతయున్.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
తేలప్రోలు.

క. శరణని వచ్చినజంతువుఁ
గరుణం గనువిచ్చి చూచి కాచినఁ బుణ్యం
బరయఁగ నధికం బని మున్
కర మెఱిఁగించిరి మునీంద్రగణములు ప్రేమన్

వ. అని యిట్లు హరిణపోతంబుం దనయాశ్రమంబున నత్యాసక్తిం జేసి
యాసనశయనాటన స్నానసమిత్కుశ కుసుమఫలపలాశమూలోద
కాహరణ దేవపూజాజపాదులయెడం దనయొద్దన యునిచికొనుచు

---

1. హరిణపోతము = జింకపిల్ల. 2. పోషణ........బులు = కాచుట, మేతబెట్టుట
సంతోష పెట్టుట, లాలించుట.

3. మృగార్భకము = (జింక) లేడి పిల్ల.

వృ[1]కసాలావృకాది క్రూరమృగంబులవలని భయంబున వనంబుల వెనువెంటం దిరుగుచు నధిక ప్రణయభరపరీతహృదయుం డగుచు నతిస్నేహంబునం జేసి కొంత సేపు స్కంధంబుల వహించుచు మఱి కొంత తడ వురంబున నుత్సంగంబున నుంచికొని లాలించుచు సంతసంబునొందు మఱియు నా భరతుండు నిత్యనైమిత్తికాది క్రియాకలాపంబు నిర్వర్తించు నెడ నంత నంత లేచి హరి[2]ణకుణకంబుఁ జూచుచుఁ [3]గించిత్స్వస్థహృదయుండై దానినాశీఃపరంపరల నభినందించుచుఁ జుంబనాదుల బ్రీతి సేయుచు నతిమోహంబునం బెంచుచుండు నెడ. 104

తే. గరిమ నీగతి మెల్లన ♦ కెరలు వోడిచి
చెలఁగి యాడంగ భరతుండు ♦ చిత్తమందు
సంతసిల్లుచునుండె నా ♦ శ్రమముఁబాసి
హరిణడింభక మంతలో ♦ సురిఁగి చనిన. 105

వ. భరతుం డంతం దన్మృగ[4]శాబకంబు గానంబడమికివ్యాకులితచిత్తుం డగుచు [5]నష్టధనుండునుంబోలె నతిదీనుండై కరుణతోడం గూడి తద్విరహవిహ్వలమతియై దానిన తలంచుచు నతిశోకంబుతో మనంబున దుఃఖించి యిట్లనియె. 106

తే. హరిణపోతంబ నీకు వ ♦ నాంతమందుఁ
గ్రూరమృగబాధ లేకుండఁ ♦ గోరుచుండఁ
దలఁగి పోయితె యనుచుఁ జి ♦ త్తంబునందు
రాజవృషభుండు భరతుఁడా ♦ రాట మందె. 107

---

1. వృకము = తోడేలు. 2. హరిణ కుణకము = జింక పిల్ల. 3. కించిత్స్వస్థ = కొంచెము నెమ్మతి.

4. శాబకము, డింభకము = బిడ్డ లేక పిల్ల

5. నష్టధనుఁడు = పోగొట్టుకొనంబడిన ధనము గలవాఁడు.

తే. తల్లి చచ్చిన హరిణపో ♦ తంబు వచ్చి
పుణ్యహీనుండ నగునన్నుఁ ♦ బొందిఁ బాసె
నేమి సేయుదు నే నింక ♦ నెట్లు గందుఁ
జేరి యేరీతిఁ గాంచి ర ♦ క్షించుకొందు. 108

క. కట్టా యీ యాశ్రమమునఁ
బుట్టినతృణచయము మేసి ♦ పొదలినహరిణం
బిట్టట్టుఁ దిరుగు చుండఁగఁ
బట్టిమృగేంద్రుండు గొట్టి ♦ బాధించె నొకో. 109

వ. ఇట్లు భరతుండు హరిణకుణక క్షేమంబు గోరుచు నెప్పుడువచ్చి నన్ను సంతోషపఱచు నానాప్రకారంబులైన తనగతులచేత నన్ను నెప్పు డానందంబు నొందించు ధ్యానసమాధి నున్నప్పుడు నన్నుఁ గొమ్ముల గోఁకుచు నుండునట్టి వినోదంబు లెప్పుడు గనుఁగొందు దేవపూజా ద్రవ్యంబులు ద్రొక్కి మూర్కొనినం గోపించి చూచినం గుమారుండునుంబోలె దూరంబునకుం జని నిలిచి మరలనేఁ బిలిచిన వెనుక నిలిచి యుండు నిట్టి మెలఁకు వస్వభావంబులు గలుగుట యెట్టు లీభూదేవి యెంతతపంబు చేసి నదియో యాహరిణపాదస్పర్శంబులం బవిత్ర యైనభూమి స్వర్గాపవర్గకాములైన మునులకు యజ్ఞార్హ యగు నట్టిహరిణ పోతంబు నెట్లు గనుఁగొందు నదియునుం గాక భగవంతుం డగు చంద్రుండు మృగపతి భయంబున మృత[1]జననియు స్వా[2]శ్రమపరిభ్రష్టంబు నైన మృగశాబకంబును గొనిపోయి పెంచుచున్నవాఁడో మున్ను పుత్ర వియోగ తాపంబునం జంద్రకిరణంబులం బాపుదు నిపుడు హరిణ పోతంబు దన శరీరస్పర్శంజేసి చంద్రకిరణంబులకన్న నధికంబగు చుం బుత్రవియోగతాపంబు నివర్తింపం జేసె ననుచుం బెక్కు భంగుల హరిణనిమిత్తంబులైనమనోరథంబులచేతం బూర్వకర్మ

1. మృతజనని = చచ్చిన తల్లి. 2. స్వాశ్ర......ష్టము = తా నుండు చోటు నుండి జారి చెడుట.

వశంబున యోగభ్రష్టుండగు భరతుండు భగవదారాధనంబువలన విభ్రంశితుండగుచు నితరజాతిం బుట్టిన హరిణపోతంబు మీఁదిమోహం బగ్గలం బగుచుండ నుండెనని పలికి శుకయోగీంద్రుండు మఱియు నిట్లనియె. 110

సీ. జననాథ మున్ను మో ♦ క్షవిరోధ మనిపాయఁ
గారాని పుత్రాది ♦ కంబు నెల్లఁ
బాసి తపస్వియై ♦ భరతుండు హరిణశా
బకపోషణంబునఁ ♦ బాలనమున
నటలాలన ప్రీణ ♦ నానుషంగంబుల
మూ[1]షకబిల మతి ♦ రోషమునను
సర్పంబు సొచ్చిన ♦ చందంబునను యోగ
విఘ్నంబు మిక్కిలి విస్తరిల్లెఁ

ఆ. గాన యెంతవాని ♦ కైనను గాలంబు
గడవ రామినట్లు ♦ గాక పోదు
పరమమునుల కైనఁ ♦ బాయవు కర్మంబు
లొరులనంగ నెంత ♦ నరవరేణ్యా. 111

వ. ఇట్లు భరతుండు మృగవియోగతాపంబు నొందుచుండు నెడ నా మృగశాబకంబు సనుదెంచిన సంతసిల్లుచుండె నంత నొక్కనాఁడు

మ. భరతుం డల్లన యంత్యకాలము వెసం ♦ బ్రాపింపఁగా నప్పుడా
హరిణంబుం గడుభక్తిఁ బుత్రుగతి న ♦ త్యాసక్తి వీక్షింప నా
హరిణంబుం దనయాత్మలో నిలిపి దే ♦ హంబంతటం బాసి తా
హరిణీగర్భమునన్ జనించి హరిణం ♦ బై యొప్పెఁ బూ[2]ర్వస్మృతిన్.

వ. ఇట్లు భరతుండు హరిణీగర్భంబునం బుట్టియు భగవదారాధన సామర్థ్యంబునం దనమృగజన్మ కారణంబుఁ దెలిసి కడుం దాపంబు నొందుచు నిట్లనియె. 114

---

1. మూషక బిలము - ఎలుక కన్నము.
2. పూర్వ స్మృతి = వెనుకటి పుట్టుక యందలి పనులు తలంపునకు వచ్చుట

ఉ. రాజులు ప్రస్తుతింప సుర[1] ♦ రాజ సమానుఁడ నై తనూజులఁ
రాజులఁ జేసి తాపసులు ♦ రాజఋషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కఁగాఁ
దేజము నొంది యాహరిణ ♦ దేహమునందలి ప్రీతిఁ జేసి నా
యోజ సెడంగ నేఁ జెడితి ♦ యోగిజనంబులలోన బేల నై. 115

వ. ఇట్లు శ్రీహరిశ్రవణమనన సంకీర్తనారాధనానుసరణాభియోగం బులం జేసి యశూన్య[2]సకలయామంబు బగుకాలంబుగలనాకు హరిణ పోతస్మరణంబుకతంబున యోగవిఘ్నంబు ప్రాప్తం బయ్యె మో క్షదూరుండ నైతి నని నిగూఢనిర్వేదుం డగుచుఁ దల్లిం బాసి క్రమ్మఱ నుపశమశీలమునిగణసేవితం బయి భగవత్క్షేత్రం బైన సాలతరునిబిడ తమ గ్రామసమీప పులస్త్యపులహాశ్రమంబులకుం గాలాంజనపర్వతంబువలనఁ జనుదెంచి యందు మృగదేహత్యా గావసానంబు గోరుచు సంగంబు విడిచి యేకాకియగుచు శుష్క పర్ణతృణవీరుదాహారుండై మృగత్వనిమిత్తంబగు నా నదీ తీర్థం బునందు నవసానంబు గోరుచుఁ దత్తీర్థోదకక్లిన్నం బగుచునుండు శరీరంబు విడిచెనని శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు విని పించి మఱియు నిట్లనియె. 116

భరతుండు హరిణజన్మంబు విడిచి బ్రాహ్మణుండై జనించుట.

సీ. హరిణదేహముఁ బాసి ♦ యంతనాంగిరసాహ్వ
యుండు శుద్ధుఁడు పవి ♦ త్రుండు ఘనుఁడు
శమదమఘనత ప ♦ స్స్వాధ్యాయనిరతుండు
గుణగరిష్ఠుఁడు నీతి ♦ కోవిదుండు
నైన బ్రాహ్మణునకు ♦ నాత్మజుండై పుట్టి
సంగంబువలనను ♦ జకితుఁ డగుచుఁ
గర్మబంధంబుల ♦ ఖండింపఁజాలు నీ
శ్వరుని నచ్యుతు నజు ♦ శ్రవణమనన

---

1. సురరాజ సమానుఁడు = దేవతల రాజైన ఇంద్రునితో సరియైన వాఁడు.

2. అశూన్య సకల యామము = (శూన్యము కాని) ఉన్న యన్ని జాములు.

తే. ములను హరిచరణ ధ్యాన • ములను విఘ్న
భయమునను జేసి మనమందుఁ • బాయనీక
నిలిపినంస్తుతి సేయుచు • నిలిచియుండె
భరితయశుఁడైన భరతుండు • పార్థివేంద్ర 117

వ. ఇట్లాంగిరసుండు ప్రథమభార్యయందుఁ బుత్రనవకంబును గనిష్ఠ భార్యయందు స్త్రీపురుషుల నిద్దఱను గలుగంజేసిన నందుఁ బురుషుండు పరమభాగవతుండును రాజర్షిప్రవరుండును నుత్సృష్టమృగ శరీరుండునుం జరమశరీరంబునం బ్రా[1]ప్తవిప్రశరీరుండును నగు భరతుం డయ్యె నతం డాజన్మంబున నన్యజనసంగంబు జన్మపరంపరలకుఁ గారణం బని యత్యంతభయంబు నొంది కర్మబంధవిధ్వంసన శ్రవణస్మరణాదుల శ్రీహరి యనుగ్రహంబునం బూర్వజన్మపరంపరల సంస్మరించుచుఁ దనస్వరూపంబు నున్మత్తజడాంధబధిర రూపంబుల లోకులకుం జూపుచుండె నంత 118

మ. జనకుం డాంగిరసుండు నాత్మజుని వా • త్సల్యంబునం బెంచుచుం
దనరం జౌల[2]ముఖాగ్రకర్మములచే • తత్సంస్కృ[3]తుంజేసి పా
యని మోహంబున నిచ్చలుంగడఁక శౌ • చాచారముల్ సెప్పినన్
ఘనుఁ డాభాగవతుం డసమ్మతిని ద • త్కర్మంబులం ద్రెక్కొనెన్.

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మణకుమారుండు గర్మంబులయందు నిచ్చ లేక యుండియును బి[4]తృనియోగనిర్బంధంబునం బితృసన్నిధియందె యసమీచీనంబుగా వ్యాహృతిప్రణవ శిరస్సహితం బగునట్లుగా యత్రిమంత్రంబు జపియించుచుఁ జైత్రాది చతుర్మాసంబుల సమవేతంబుగ వేదంబుల నధ్యయనంబు సేయుచుండె జనకుం డాత్మజుని శిష్టాచారం

---

1. ప్రాప్తవిప్రశరీరుఁడు = పొందఁబడిన వేదము చదివిన బ్రాహ్మణశరీరము గలవాఁడు.
2. చౌల ముఖాగ్ర్యకర్మలు = చెవులు కుట్టించుట మొదలైన మొదటిపనులు (శ్రేష్ఠ కార్యములు) 3. సంస్కృతుఁడు = చక్కపరుచఁబడినవాఁడు.
4. పితృ......బంధులు = తండ్రి మాట యనెడు నడ్డు.

బుచే శిక్షింపవలయు నను లోకాచారంబు ననువర్తించి యాత్మభూతుండగు నాత్మజునందు నభినివేశితచిత్తుం డగుచు శౌచాచమనాధ్యయన వ్రతనియమ [1]గుర్వనల శుశ్రూషణాదికంబుల నభియుక్తంబు లయినం బుత్రునిచే నొనరింపించుచు నప్రాప్తమనోరథుం డయ్యె నంత. 120

క. ఈరీతిని గొడుకున కా
చారంబులు గఱపి చింత ♦ సద్గృహమున సం
సారి యగు చుండి విప్రుఁడు
బోరన దేహంబుఁ బాసి ♦ పోయిన మీఁదన్. 121

ఆ. తల్లి తండ్రితోడ ♦ దా నగ్నిఁ జొచ్చిన
నతని మహిమ లెఱుఁగ ♦ కంతలోన
సవతితల్లి కొడుకు ♦ లవివేకులగుచును
శాస్త్రవిద్య లతనిఁ ♦ జదువనీక. 122

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మణకుమారుని సవతితల్లికొడుకులు వేదవిద్యలవలనం బాపి గృహకర్మంబుల నతని నియమించిన. 123

క. ధరణీసురోత్తముఁడు దా
నరుసుగఁ దమవారు సెప్పి ♦ నవి యెల్లను నే
మఱ కందుఁ బ్రీతిసేయక
నిరతము గృహకర్మ మట్లు ♦ నెఱపుచు నుండెన్. 124

వ. ఇట్లు గృహకర్మ ప్రవర్తనుం డగుచు నుండ మూఢు లగుద్వి[2]పాత్పశువులచే నున్మత్త జడ బధిర యని యాహూయమానుం డగు నపుడు తదను రూపంబు లగు సంభాషణంబుల నొనర్చుచుఁ బరే[3]చ్ఛా[3]యదృచ్ఛలం జేసి విష్టి వేతనయాజ్ఞాదుల వలన నియుక్తకర్మంబులం బ్రవర్తించుచు. 125

1. గుర్వనలశుశ్రూష = గురువు యొక్క అగ్నిపూజ.
2. ద్విపాత్పశువులు = రెండు కాళ్ళ (జంతువులు) మానవులు. 3. పరేచ్ఛాయదృచ్ఛలు = ఒకరిచే గోరఁ బడినవి తన చేత గోరబడినవి.

తే. అతుల దివ్యాన్నమైన మృ ♦ ష్టాన్నమైన
నెద్ది వెట్టిన జిహ్వకు ♦ హితముగాను
దలఁచి భక్షించుఁ గా కొంచుఁ ♦ దలఁచి మిగులఁ
బ్రీతి సేయఁడు రుచులందుఁ ♦ బెంపుతోడ. 126

వ. మఱియు నావిప్రుండు నిత్యానందసుఖలాభంబు గలిగి బాహ్య సుఖదుఃఖంబులయందు దేహాభిమానంబు సేయక శీతోష్ణవాత వర్షాతపంబులకు నోడి పైచీర గప్పక వృషభంబునుంబోలెఁ బీనుం డును గఠినాంగుండును నగుచు స్థండిలశాయియై ర[1]జఃపటలంబునం గప్పంబడిన దివ్యమాణిక్యంబునుంబోలె ననభివ్యక్త బ్రహ్మవర్చసుం డై మలినాంబరపరీతకటీతటుండు నతిమషీ[2]లిప్తయజ్ఞోపవీతుండు నగుటం జేసి యజ్ఞజనంబులతండు బ్రాహ్మణాభాసుండు మందుం డని పలుక సంచరించు చుండం గర్మమూలంబునం బరులవలన నాహారంబు గొనునపుడు దమవారును వ్యవసాయకర్మంబునందు నియమించినక్షేత్రవిహితసమవిష మన్యూనాధికంబుల నెఱుంగక ప్రవర్తిల్లుచు నూఁక తవుడు తెలికపిండిపొట్టు మాఁడు ద్రబ్బెడ యాదిగాఁ గల ద్రవ్యంబులయందు నమృతంబు పగిది రుచిసేసి భక్షించుచుం జేనికావలియుండు నెడ నొక్కనాఁడు. 127

—వృషలరాజభృత్యులు కాళికిబలికి భరతునిం గొంపోవుట—

క. పురిలోన వృ[3]షలపతి దా
నరుదుగ సంతానకాముఁ ♦ డై వేడుకతోఁ
బురుషుఁ డగు పశువుఁ గాళికి
దరుముక గొనిపోవఁ బశువు ♦ దలఁగినభృ[4]త్యుల్ 128

ఆ. అరసి కానలేక ♦ యారాత్రి వీరాస
నమునఁ జేసి కాపు ♦ విమలబుద్ధి

---

1. రజః పటలము = దుమ్ము మొత్తము 2 మషీ..........లిప్తయజ్ఞోపవీతుఁడు = మసి బూసిన జన్నిదము గల వాఁడు.
3. వృషలపతి = శూద్రరాజు 4. భృత్యులు = భటులు

నెసఁగు విప్రయోగి ♦ నీతని౯ బొడగాంచి
పశువు మంచి దనుచుఁ ♦ బట్టి రతని. 129

క. ఆరీతిని భూసురవరు
నారయ శాకాళికా గృ ♦ హమునకు భృత్యుల్
బోరన౯ గొనిచని సల్పిరి
చారుతరాభ్యంజనాది ♦ సంస్కారంబుల్. 130

వ. ఇట్లభ్యంజనాదికృత్యంబులు దీర్చి నూతన వసనంబు గట్ట నిచ్చి గంధపుష్పాభరణాక్షతాలంకృతునిం జేసి మృష్టాన్నంబులు భుజియింపం బెట్టి ధూప[1]దీపమాల్యలాజకిసలయాంకురఫలోపహారాదులు సమర్పించి మహావాద్యఘోషంబులతోడ నాపురుషపశువుం గాళికాదేవి సమ్ముఖంబున నాసీనుం గావించి యా వృషలపతి పు[2]రుషపశువు రక్తంబున భద్రకాళి సంతోషపెట్టం దలంచి కాళికా మంత్రాభిమంత్రితంబు నతి కరాళంబు నైనఖడ్గం బంది నిజాభీష్టసిద్ధికి హింసింపం దలంచిన. 131

సీ. సర్వభూతములకు ♦ సఖుఁడును బ్రహ్మభూ
తాత్ముఁడు నిర్వైరుఁ ♦ డయిన బ్రహ్మ
సుతుని తేజం బంతఁ ♦ జూడ దుస్సహ మైన
భయమంది వడఁకుచు ♦ భద్రకాళి
క్రోధంబు ముమ్మడి ♦ గొనఁగ హుంకారంబు
సలుపుచు నట్టహా ♦ సంబు సేసి
పాపాత్ములును దాష్ట్య ♦ పరులును రాజస
తామసకర్మసం ♦ ధాను లగుచు

1. ధూప.........హారాదులు = ధూపము, దీపము, పూదండలు, వరిపేలాలు చిగురుటాకులు, పండ్లు మొదలైన కానుకలు. 2. పురుష పశురక్తము= మగవాఁ డను గొడ్డు నెత్తురు.

తే. విప్రవరు నల్లు హింసించు ♦ వృషలపతిని
భృత్యవర్గంబుఁ దోఁదలల్ ♦ పృథ్వఁగూల్చి
యపుడు వృషలాధిపుని శిర ♦ మంది లీలఁ
బాడియాడుచు నందంద ♦ క్రీడ సలిపె. 132

క. ధరలోన నెవ్వ రేనిని
ధరణీసురవరుల కెగ్గు దగఁ దలఁచిన వా
రరయగఁ జెడుదురు నిక్కము
హరి ధరణీసురవ రేణ్యు ♦ లం దుండుటచేన్. 133

వ. మఱియును. 134

ఉ. అచ్చట విప్రసూనుఁడు భ ♦ యం బొకయించుక లేక చంపఁగా
వచ్చినవారియందుఁ గర ♦ వాలమునందును గాలియందుఁ దా
నచ్యుతభావ ముంచి హృద ♦ యంబునఁ బద్మదళాక్షు నెంతయున్
మచ్చికతోడ నిల్పి యను ♦ మానము నొందక యుండె నెంతయున్.

వ. మఱియు నావిప్రవరుండు చండికాగృహంబు వెలువడి క్రమ్మఱం
జని కావలియుండు నెడ. 136

సీ. అంతటఁ గొన్ని హా ♦ యనములు సన సింధు
భూపాలనము సేయు ♦ భూవరుండు
ధీరత నిక్షుమ ♦ తీతీరమున నున్న
కపిలమహామునిఁ ♦ గాంచి తత్త్వ
విజ్ఞాన మెఱిఁగెడు ♦ వేడ్కతోడుత శిబి
కారోహణము చేసి ♦ యరుగు చుండ
నాలోన నా[1]శిబి ♦ కావహు లా చేనఁ
గా పున్న విప్రునిఁ ♦ గాంచి తెచ్చి

తే. శిబిక మోపింత మీతని ♦ చేత ననుచుఁ
బట్టి మూఁపునఁ బల్లకిఁ ♦ బెట్టి మోవ

1. శిబికా వహులు = మేనా బుజముల నిలిపిన వాండ్రు. (మోతగాండ్రు)

మనుచు మోపించునంత ధ ♦ రావరుఁడు
శిబిక మూఁపున నిడి యుండుఁ ♦ జింతలేక. 137

క. తన మనసుకొలఁది నప్పుడు
మునుకొని యత్నప్రయత్న ♦ మున నడవఁగ నా
జనపతి నిమ్నోన్నతమై
చనుట యెఱిఁగి శిబిక మోచు ♦ జనులకు ననియెన్. 138

ఆ. మీర లిప్పు డిచటఁ ♦ జేరి మిక్కిలి ప్రయ
త్నంబుతోడఁ దగిలి ♦ నడచుచుండ
విషమ మగుచు గమన ♦ వేగంబు నను బాధఁ
బెట్టుచున్న దనిన ♦ బెస్త లనిరి. 139

వ. దేవా యీవిషమగమనంబు మావలన నైనది గా దీతు[1]రీయవాహకుండు సుఖగమనంబుగా నడవ నేరండు వీనితోడ మేము నడవ నేర మనిన రహూగణుండను నారాజు పాసితవృద్ధజనుండైనను బలాత్కారంబునం బుట్టిన కోపంబునం గోపించి విమర్శ దప్పి నీఱు గప్పిన నిప్పునుంబోలె నెఱుంగ రాని బ్రహ్మతేజంబుగల బ్రాహ్మణునికిం గంటకంబుగా నిష్ఠురవాక్యంబుల నిట్లనియె. 140

చ. అలసితి వెంతయున్ ముసలి ♦ వాఁకట డస్సితి వెన్ను మిక్కిలిం
బలుచన యున్నదీ శిబిక ♦ భారము దూరము మోసి తేగతిన్
నిలిచెద వంచు భూవరుఁడు ♦ నిష్ఠురముల్ దగఁ బల్క నాయెడం
బలుకక మోసె నాశిబిక ♦ బ్రాహ్మణవర్యుఁడు పార్థివేశ్వరా. 141

వ. అప్పు డావిప్రవరుండు దనకుం గడపటిశరీరం బయిన కళేబరంబు నందు నహంకారమమకారంబులం బొంద నీక మి[2]థ్యాజ్ఞానరహితుం డై బ్రహ్మభూతుం డై మౌనవ్రతంబున నాశిబిక మోచుచున్న విషమగమనంబుఁ జూచి యతికుపితుం డగుచు నాభూవరుండు వెండియు ని ట్లనియె. 142

---

1. తురీయవాహకుఁడు = చివర మోతగాఁడు. 2. మిథ్యాజ్ఞాన రహితుఁడు = కల్ల తెలివిలేని వాఁడు.

సీ. ఓరిమర్మద విన ♦ రోరి జీ[1]వన్మృత
నాయాజ్ఞఁ దప్పించి ♦ నడచె దీవు
ఈ వక్రమార్గంబు ♦ లిన్నియు విడిపించి
నడపింతు నిన్ను స ♦ న్మార్గమందు
నని [2]రాజగర్వాంధుఁ ♦ డగుచు గుణత్రయం
బున వృద్ధిఁబొందిన ♦ భూవరుం డ
బద్ధప్రలాపముల్ ♦ వల్కుచుండినఁ జూచి
శమదమాదులచేఁ బ ♦ శస్తుఁ డగుచు
తే. జగతి బ్రహ్మస్వరూపమై ♦ సకలభూత
ములకు నత్యంతహితుఁడైన ♦ భూసురుండు
యో[3]గివర్తన దెలియ లే ♦ కున్న రాజు
నంత వీక్షించి యల్ల ని ♦ ట్లనుచుఁ బలికె. 143

—♦ భరతుండు రహూగణునిమాటలకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చుట ♦—

వ. నరేంద్రా నీవు సెప్పినది సత్యంబు భారం బీ శరీరంబునకే కాని నాకుం గలుగనేరదైనను స్థౌల్యకార్శ్యంబులు వ్యాధులు నాధులు [4]క్షుత్తృష్ణలు నిచ్ఛావిరోధభయంబులు జరామరణంబులు రోషనిద్రాజాగరణంబులు నహంకారమమకార మదశోషణాదులును దేహంబుతోడన జనియించుం గాని నాకుం గలుగనేరవు జీవన్ముక్తుండ నేనగా బాద్యంతంబులు గలుగుటం జేసి యందఱయందును గలిగియుండు స్వామిభృత్యసంబంధంబులు విధికృతంబు లగుచు వ్యవహారంబులం జేసి శరీరంబులకుం గలుగుం గాని జీవునికి లేకయుండు నదియునుం గాక రాజాభిమానంబున నీవు నన్నాజ్ఞాపించెదవేని ప్రమత్తుండవైన నీకుం బూర్వ స్వభావంబె ట్లుండెనట్లు గాకబోలె నే నేమిసేయుదు నెఱింగింపు [5]మున్మత్తమూకాంధజడులుం

---

1. జీవన్మృత=బ్రతికియుఁ జచ్చిన వాఁడా! 2. రాజగర్వాంధుఁడు = రాజను పొగరుచేతఁ గన్నుఁ గానని వాఁడు. 3. యోగివర్తన = జోగినడక. 4. క్షుత్తృష్ణలు = ఆకలి దప్పికలు. 5. ఉన్మత్త......జడులు = ఒడలు తెలియనివాఁడు, మూఁగవాఁడు, గ్రుడ్డివాఁడు, పిచ్చివాఁడు.

సహజ స్వభావంబునుం బొందిన నాయందు నీశిక్ష యేమిలాభంబుం బొందింప నేర్చు నదియునుంగాక స్తబ్ధుండుమత్తుండునై ననాకునీశిక్ష వ్యర్థంబగు నని పలికి యుపశమశీలుండైన మునివరుండు పూర్వ కర్మ శేషంబునం గల్గు భారవాహకత్వంబుం దలంగం ద్రోయుటకు భారంబు వహించి శిబిక మోచుచుం జను నెడ నారాజవల్లభుండు దత్త్వజ్ఞానాపేక్షితుండై చనియెడివాం డగుటం దన [1]హృదయగ్రంథివిమోచకంబులును బహుయోగ గ్రంథసమ్మతంబులును నగు బ్రాహ్మణవాక్యంబులు విని యా శిబిక దిగ్గన డిగ్గ నుఱికి యావిప్రునికి సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు లాచరించి సర్వగర్వవర్జితుండై ముకుళితహస్తుండగుచు నిట్లనియె. 144

సీ. ధరణీసురులలోనం ♦ దలంప నెవ్వండవు నీ
వ[2]వధూతవేషివై ♦ యవనియందు
నేమిటి కై చరి ♦ యింపంగ వచ్చితి
చట నొక్కండవు నొంటి ♦ సనుట నేఁడు
ననుంగృతార్థునిం జేయ ♦ ననుకూలుం డగుచున్న
యట్టి యా కపిలమ ♦ హామునీంద్రుం
డవొ నీమహత్త్వంబు ♦ దవిలి విచారింప
నెఱుంగక చేసితిం ♦ గరుణం జూడు

తే. తప్పు సైరింపు నే యమ ♦ దండమునకు
హరుని శూలంబునకునువ ♦ జ్రాయుధమున
కనల చంద్రార్క-ధనదశ ♦ స్త్రాస్త్రములకు
వెఱవ విప్రుని కేమది ♦ వెఱచినట్లు. 145

వ. మఱియు నిస్సంగుండ వయి జడుండునుంబోలె నిగూఢవిజ్ఞానంబు గలిగి చరియించుచు నున్నవాండవు నీవచనంబులు యోగశాస్త్ర సమానంబులై వాఙ్మనసంబులకు నభేద్యంబు లయి యున్నవే

1. హృదయ గ్రంథి = మనస్సనెడు ముడి. 2. అవధూతవేషి = దిగంబరుండైన జోగి వేసము గలవాండు.

న[1]వ్విష్ణుకళావతీర్ణుండు [2]సాక్షాద్ధరియు నగు కపిలమహామునివలన బ్రహ్మవిద్య దెలియం గోరి చనుచున్నవాఁడ నీవు లోకనిరీక్షణార్థం బవ్యక్తలింగుండ వై చరియించుచున్న కపిలమహామునీంద్రుండవు గాఁబోలుదువు మందుండైన గృహస్థుండు యోగీశ్వరచరిత్రంబు లెట్లు లెఱుంగ నేర్చుఁ గర్మవశంబున దృష్టం బైన భ్రాంతి వహించుచు నడచుచు నున్న యీ యాశ్రమంబు నాకునుంబోలె నీకు నగు నని తోఁచుచున్న దది యెట్లనిన ఘటంబు లేక జలంబు దే నేరని తెఱంగున లేనిది గలుగ నేరదు గావునం బ్రమాణ మూలం బయిన లోకవ్యవహారంబు సత్పథంబున సమ్మతం బై యుండుటం జేసి నీ వాదువాక్యంబులు నాకు సమ్మతంబు గానేర వని సింధు దేశాధీశ్వరుండు వినిపించిన నా విప్రుండు లోకవ్యవహారంబునకు నిత్యత్వం బౌపాధికం బగుం గాని నిత్యంబు గా నేర దని దృష్టాంత నిదర్శనంబుగా నిట్లనియె. 146

సీ. పావకశిఖలచే ♦ భాండంబు దాఁ దప్త
మగుఁ దప్త[3]ఘటముచే ♦ నందు నున్న
జలము తపించు నా ♦ జలముచేఁ ద[4]ండులం
బులు తప్త మొంది య ♦ ప్పుడు విశిష్ట
మైన యన్నం బగు ♦ నాచందమునను దా
దేహేంద్రియంబులఁ ♦ దెలివితోడ
నాశ్రయించుక యున్న ♦ యట్టిజీవునకు దే
హంబునఁ బ్రాణేంద్రి ♦ యాదికమున

ఆ. జరుగు చుండు నిట్లు ♦ సంసారఘటవృత్తి
నందు నయిన రాజు ♦ దుష్టమైన
కర్మములకుఁ బాసి ♦ కంజాక్షుపద సేవఁ
జేసె నేని భవముఁ ♦ జెంద కుండు. 147

1. విష్ణుకళావతీర్ణుఁడు=వెన్నునియం దొక యంశచేఁ బుట్టినవాఁడు. 2. సాక్షాత్ + హరి = సాక్షాద్ధరి=రెండవ విష్ణువైనవాఁడు. 3. తప్తఘటము = కాలిన కుండ. 4. తండులములు = బియ్యము.

ఆ. అనుచు ధారుణీసు ♦ రాత్మజుఁ డీ రీతిఁ
బలుకుటయును రాజు ♦ పరిణమించి
వినయవాక్యములను ♦ వినుతించి క్రమ్మఱఁ
బుణ్యుఁ డైనసింధు ♦ భూవరుండు. 148

వ. మహాత్మా నేను రాజ ననియెడియభిమానమదాంధుండ నై మహాత్ములం దిరస్కరించినన్నుఁ గరుణింపుము నీ వార్తబంధుండవు నీ కృపాదృష్టింజేసి మహాత్ముల నవమానంబు సేసినదురితంబువలన విముక్తుండ నయ్యెద [1]విశ్వసుహృత్త వైన నీకుం గోపంబు గలుగ నేర దసమర్థు లయినమాబోఁటివారలు మహాజనావమానంబున శీఘ్రముంబె నశింతురు గావున నీవు దయాళుండ వయి నన్ను మన్నింపు మనిన నావిప్రుం డిట్లనియె. 149

క. కడువేడ్క నీవు విద్వాం
సుఁడ వై యుండియును మిగులఁ ♦ జోద్య మవిద్వాం
సుఁడుఁబోలెను బలికెద వి
ప్పుడు మే లన వచ్చుఁ గొంత ♦ పురుషులలోనన్. 150

ఆ. పరఁగఁ బెద్ద లిప్ర ♦పంచ మంతయుఁ దథ్య
మనరు నీవు తథ్య♦మనుచుఁ బలికి
తట్లు గాన నిన్ను♦ నధికుండ వని పల్క
రాదు నాకుఁ జూడ ♦ రాజచంద్ర. 151

సీ. యజ్ఞాదికములందు ♦ నా[2]మ్నాయములయందుఁ
దలఁచుచుగాఁ దత్త్వవా ♦ దంబు లేదు
స్వప్నంబు నందుల ♦ సౌఖ్యమాకారంబు
నంపుల నిత్యమై ♦ యంత లేని
యట్టి చందమున వే ♦ దాంత వాక్యంబులు
తత్త్వంబు నెఱిఁగించి ♦ తెలఁగుఁ గాని

1. విశ్వసుహృత్తు = జగమునకుఁ (అంతటికిఁ) జెలికాఁడు. 2. అమ్నాయములు = వేదములు.

నిత్యంబులై యుండ ♦ నేరవు పురుషుని
చిత్తంబు గుణములఁ ♦ జెంది యెంత
తే. కాల ముండును మఱి యంత ♦ కాలమందు
నరయ విజ్ఞాన కర్మేంద్రి ♦ యముల చేత
మరగి ధర్మంబులను నధ ♦ ర్మంబులట్లు
దగిలి పుట్టించుచుండు న ♦ త్యంత మహిమ. 152

వ. మఱియు ధర్మాధర్మవాస నా యుక్తంబు విషయాను రక్తంబు నైన చిత్తంబు గుణప్రవాహంబుల చేత వికారంబు నొంది దేవ తిర్యఙ్మనుష్య రూపంబు లయిన దేహంబులం బుట్టించుచుఁ గాల ప్రాప్తంబు లైన సుఖదుఃఖతదుభయ ఫలంబుల ననుభవించుచు ననవరతంబు జీవునికిం బ్రత్యక్షం బగుచు స్థూలసూక్ష్మరూపంబుల నుండు స్వాంతంబు గుణరహితంబైన ముక్తికారణం బగు ఘృత వర్తులు గల దీపంబు సధూమశిఖలం బుట్టించు ఘృతవర్తులు నాశంబు నొందిన స్వరూపంబుఁ బొందిన తెఱంగున మనంబు గుణ కర్మానుబంధంబైన జన్మాదులం బుట్టించు గుణకర్మంబులం బాసె నేనిం బరతత్త్వంబు నొందు జ్ఞానేంద్రియంబు లేనును విష యంబుల మీఁదఁ దోఁచు బుద్ధు లేనును నభిమానంబును నను నేకాదశ వృత్తులంగూడిన మనంబు జీవునికి నసంఖ్యంబు లయిన జన్మంబుల బొందించు మనోవృత్తుల నతిక్రమించిన జీవుండు పరం జ్యోతి యైన నారాయణ స్వరూపంబుగా నెఱుంగుము స్థావర జంగ మంబు లయిన జీవులకుం బవనుండు ప్రాణంబై యున్న చందంబున నీశ్వరుండు సర్వభూతాంతర్యామి యగుచు జీవాత్మ స్వరూపంబున నుండు జీవాత్ముండు జ్ఞానోదయంబునం జేసి మాయ నెంత కాలంబు గెలువకుండు నంత కాలంబు ముక్తసంగుండుగాఁ దరి షడ్వర్గంబును జయించి పరతత్త్వంబు నెఱింగిన నీశ్వరుండగుఁ జిత్తం బెంత

1. ఏకాదశవృత్తులు:—1. చప్పుడు 2. తాకుఁడు 3. రూపము 4. రసము 5. వాసన 6. మాటాడుట 7. నడచుట 8. ఇచ్చుట 9. సంతోషించుట 10. విడుచుట 11. అభిమానము

కాలంబు విషయాసక్తం బగు నంతదడవు సంసార చక్రంబునందు సంచరించుం గావున మహావీరుండైనను దనకు శత్రు వైనమనంబున ప్రమత్తుండయి యిచ్ఛావిహారంబున జరగ నీక పరమగురుండైన శ్రీహరి చరణోపాసనాస్త్రంబునం జిత్తంబు గెలిచినం బరతత్త్వంబు నొందునని విప్రుండు వలికిన నతనిమహిమకు వెఱఁ గంది బ్రాహ్మణు నకు నమస్కారంబు సేయుచు భూవరుం డిట్లనియె. 153

ఉ. కారణ విగ్రహంబు నురు♦కాయము నీ యవధూత వేషముం
భూరిధ[1]రామరత్వమును ♦ బూర్వసమాగమ మాత్మభావముం
జారు విహార మత్యుతుల ♦ శాంతిగుణంబును గూఢవర్తనం
బారయఁ గల్గునీకు నన♦యంబును ద్రొక్కెదఁ బెక్కుభంగులన్.

మ. జ్వరితార్తుం డగు రోగి కౌషధ మతీ♦ష్టం బైన చందంబునన్
ధరలో నాతపతప్తదేహి గడుశీ♦తం బైన తోయంబునుం
గరిమం గోరినరీతి నెంతయు నహం[3]♦కారాహిదష్టుండ నై
పరఁగుం నాకును నీవచోమృతము ద♦ప్పం మందు వే యున్న దే.

ఆ. విప్రవర్య నేను ♦ వేడ్కతో నా సంశ
యంబులెల్ల నిన్ను ♦ నడిగి తెలియఁ
దలఁచి యున్నవాఁడఁ ♦ దప్పక యెఱిఁగింపు
ముచిత వృత్తిఁ దత్త్వ ♦ యోగ మెల్ల. 156

వ. అని యడిగిన యా రాజునకు విప్రుం డిట్లనియె. 157

తే. కాన వచ్చిన ఫలములు ♦ కర్మమూల
ము లగుటను జేసి సంసార ♦ ములను జిత్త
మెపుడు వర్తించుచుండఁగా ♦ నెఱుఁగ లేవు
తత్త్వయోగంబు మిగుల ని ♦ త్యంబటంచు. 158

---

1. ధరామరత్వము = పుడమి వేలుపుఁదనము(బ్రాహ్మణత్వము). 2. గూఢవర్తన = తెలియని నడక. 3. అహంకార + అహి + దష్టుఁడు = అహ (నేను) మను పాముచేఁ గరువఁబడిన వాఁడు.

వ. మఱియు నీవసుంధర నున్న చరణంబులకు నెక్కుడు జంఘ లామీఁద జానువు లాపొడవున నూరువు లందులకు నుపరిప్రదేశంబున మధ్యం బటమీఁద నుర మందులకు నెక్కువ కంఠం బటమీఁద స్కంధం బందుల దారు వాదారువున శిబిక శిబికయందు రాజ నని యెడి యభిమానంబు గలిగి నీ వున్నవాఁడ విట్టి చోద్యంబయిన కష్టదశం బొందిననీవు ప్రజాపాలనంబు సేయుచున్నవాఁడ నను గర్వంబున మావంటి మహాత్ముల సభలలోనం బూజ్యుండవు గాక యున్నవాఁడ వీస్థావర జంగమంబులకు నివాసస్థానంబు వసుంధరయైనచందంబున సత్క్రియలచేత నెఱుఁగం దగిన జగత్కారణంబైన తత్త్వంబు నెఱింగించెదఁ బరమాణుసముదయం బీ ధరిత్రి యైనచందంబున నవిద్యామనంబుల చేతం గల్పితం బయిన [1]కృశ స్థూల బృహదణు సద సజ్జీవాజీవద్రవ్యస్వభావాశయకాలనామబుద్ధిరూపం బైన మాయచే జగత్తు రెండవది యై కల్పింపం బడియె బాహ్యాభ్యంతరంబులం గలిగి స్వప్రకాశం బై భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యంబును విశుద్ధంబును బరమార్థంబును జ్ఞాన రూపంబును నైనబ్రహ్మం బొకటియ సత్యంబు జగ త్తసత్యం బగు నని పలికి మఱియును. 159

సీ. ధరలోన బ్రహ్మంబుఁ ♦ దపమున దానంబు
లను గృహధర్మంబు ♦ లను జలాగ్ని
సోమ సూర్యుల చేత ♦ శ్రుతులచే నైనను
బరమ భాగవతుల ♦ పాదసేవఁ
బొందిన మాడ్కిని ♦ బొందంగ రాదని
వలుకుదు రార్యులుఁ ♦ బరమ మునులు

---

1. కృశ .... రూపము = చిక్కుట, పెరుగుట, బలియుట, చిన్నదగుట, చెడకుండుట, చెడుట, బ్రతుకుట, చచ్చుట, వస్తువగుట, అలవాటుపడుట, కాలము నగుట, పేరు గొనుట, మతి గలిగి యుండుట లను వానితోనుండుట. (ఇవన్ని మాయావికారములు)

ఘన తపోబాహ్య సౌ ♦ ఖ్యములకు విముఖులు
నయి పుణ్యులు హరి ♦ గుణాను వాద

తే. మోదితాత్ములు నగు [1]బుధ ♦ పాదసేవ
ననుదినంబును జేసిన ♦ నంత మీఁద
మోక్షమార్గంబునకును ♦ బద్ధాత్మునందు
బట్టువడియుండు నెప్పుడుఁ ♦ బరఁగ బుద్ధి. 160

వ. నరేంద్రా యేను బూర్వంబున భరతుం డనురాజను సర్వసంగ పరిత్యాగంబు సేసి భగవదారాధనంబు సేయుచు మృగంబుతోడి స్నేహంబు కతన మృగంబ నై పుట్టియు నంతను హరిభక్తి దప్పకుండిన కతంబున నిప్పుడు మనుష్యుండ నై మనుష్య సంసర్గంబును బాసి యేకాకి నై చరియించు చున్నవాఁడ నరుండు వృద్ధ సంసేవం జేసి సంసార మోహంబును బోసి హరిధ్యానకథలచే [2]లబ్ధజ్ఞానుం డై [3]పుండరీకాక్షునిం బూజించుచుం బరలోకంబునుం బొందు నని బలికి విప్రుండు మఱియు ని ట్లనియె. 161

సీ. ధరణీశ మాయచే ♦ తను దాఁటఁగా రాని
పదమునఁ బట్టంగఁ ♦ బడ్డజీవుఁ
డెలమి మై గుణకర్మ ♦ ములఁ జేయుచును లాభ
మాశించి తిరుగు చే ♦ హారిచూడ్క
ఫల మపేక్షించుచుఁ ♦ బోయక జీవుండు
సంసార గహన సం ♦ చారి యగుచు
ననవరతము నుండు ♦ నా మహావనమందుఁ
గామలోభాది త ♦ స్కరులు గూడి

తే. ధరణి విజితేంద్రియుఁడు గాని ♦ నరునిఁ బట్టి
ధర్మ మనియెడి యా మహా ♦ ధనము నెల్ల

1. బుధ పాదసేవ = పెద్దల యడుగులఁ గొలుచుట 2. లబ్ధజ్ఞానుఁడు= పొందఁబడిన తెలివిగలవాఁడు 3. పుండరీకాక్షుఁడు = తెల్లని తామర పువ్వులవంటి కన్నులు గలవాఁడు (విష్ణువు)

నరసి గొనిపోవు చుండుదు ♦ రనుదినంబుఁ
గాన సంసారమందు నా ♦ కాంక్ష వలదు. 162

క. అరయఁగ సంసారాటవిఁ
దరలక యా పుత్రమిత్ర ♦ దారాదు లనం
బరఁగుచు నుండెడు వృకములు
పరువడి [1]నరబస్తములను ♦ భక్షించు వడిన్. 163

తరలము. మలసి సం[2]సృతి ఘోరకానన ♦ మందిరంబుల నెల్ల నుం
జెలఁగి గుల్మ లతాతృణాదుల ♦ చేత గహ్వర మైన ని
శ్చలకుంజములందు దుర్జన ♦ సంజ్ఞలం గలమక్షికం
బుల నిరోధము దన్ను సోఁకినఁ ♦ బొందు చుండు విపద్దశన్. 164

ఆ. మఱియు నీ గృహస్థ ♦ మార్గంబునం దెల్ల
విషయములను బొంది ♦ విశ్వ మెల్లఁ
గడఁక తోడ నిట్లు ♦ గంధర్వలోకంబుఁ
గాఁ దలచి మిగుల ♦ మోద మందు. 165

ఆ. మఱచి కాననమునఁ ♦ గొఱవిదయ్యముఁ గాంచి
యగ్నిఁ గోరి వెంట ♦ నరుగుమాడ్కిఁ
గాంచనంబు గోరి ♦ కల వారి యిండ్ల పం
చలను దిరుగు నరుఁడు ♦ చలన మంది. 166

ఆ. బహు కుటుంబియగుచు ♦ బహుధనాపేక్షచే
నెండమావులఁ గని ♦ యేఁగు మృగము
కరణిఁ బ్రేమఁజేసి ♦ గురువులు వాఱుచు
నొక్కచోట నిలువ ♦ కుండు నెపుడు. 167

ఆ. మఱియు నొక్కచోట ♦ మత్తుఁడై ప[3]వనర
జోహతాక్షుఁడగుచుఁ ♦ జూపుదప్పి

---

1. నరబస్తము= మనుష్యమాంసము లేక రక్తము 2. సంసృతి......మందిరములు= కుటుంబమనెడు భయంకరమైన యడవియందలి యిండ్లు 3. పవన......క్షుఁడు= గాలిదుమ్ము దెబ్బదిన్న కన్నులు గలవాఁడు.

దిక్కెఱుంగ కొండు • దిశ కేఁగు పురుషుని
కరణిఁ దిరుగు నరుఁడు • నరవరేణ్య. 168

వ. మఱియు నొక్కచోట న[1]లూకఝిల్లీస్వనంబులతోడ సమానంబులయిన శత్రురాజ తిరస్కారంబులకు దుఃఖపడుచు నొక్కచోట క్షుధార్దితుం డై యపుణ్యఫల వృక్షంబుల నాశించుమాడ్కిఁ బాపకర్ములు ద్రవ్యహీనులు నగువారి నాశ్రయించుచు నొక్కయెడం బి[2]పాసాతురుం డై జలహీనం బయిన నదికిఁ జనిన రీతి నిహపరదూరు లైన పాషండుల సేవించుచు మఱియు నొక్కప్రదేశంబునం దగ్నిచేతం దప్తుం డయినవాఁడు దావాగ్నిం జేరి వ్యథ నొందు రీతి నన్నార్థియగుచు దాయాదులం జేరి దుఃఖించుచు మఱియు నొక్కచోటఁ బరబాధం జేసి మున్ను గానక రాజ్యాభిలాషం బ్రాణసఖు లైన పితృపుత్ర భ్రాతృ జ్యేష్ఠుల నైనను వధియించుచు మఱియు శూరులచేతం గొట్టువడి సర్వధనంబును బోనాడి చింతాపరవశుం డై దుఃఖించుచును న్నంత గంధర్వనగరప్రాయంబైన సంసారసుఖంబు ననుభవించి మోదించుచు మఱియు నగారోహణంబు సేయు నరుండు గంటక పాషాణాదులవలనం బాదపీడితుండగుచు దుఃఖించు చందంబున గృహాశ్రమోచితమహానుష్ఠానంబునకు నుపక్రమించి వ్యసనకంటకశర్కరాపీడితుం డై దుఃఖించుచు నొక్కచోటఁ జఠరాగ్నిపీడితుం డై కుటుంబంబుమీఁద నాగ్రహించుచు వనంబున నజగరగళితుం డై జీర్ణితుం డైన చందంబున రాత్రిగృహాటవియందు నిద్రాపరవశుం డై యెఱుంగక వర్తించుచు మఱియును వనంబునఁ దృ[3]ణచ్ఛన్నకూపపతితుం డగుచు సర్పదష్టుం డైన తెఱంగున సంసారి యై దుర్జనులచేత వ్యథితహృదయుం డగుచు నంధుం డై యజ్ఞానాంధకూపంబునం బడుచు నొక్కయెడ జుంటితేనియకు నై మక్షికాబాధ నత్యంతదుఃఖితుం డయిన

1. ఉలూక ఝిల్లీస్వనము = గుడ్లగూబల, కొండ తేనెటీగల మ్రోఁత 2. పిపాసాతురుఁడు = దప్పికచేతఁ దొందరపెట్టంబడిన వాఁడు. 3. తృణ.......పతితుఁడు = గడ్డిచేత నిండిన నూతిలోఁ బడినవాఁడు.

మూఁడికఁని సంసార కాముండై పరదారద్రవ్యాభిలాషి యగుచు భూపాలకులచేతనైనను గృహపతిచేతనైనను దాడితుండై నరకంబునం బడుచు యౌవనంబున సంపాదించిన ద్రవ్యంబులుపరుల చేతం బోనాడిన విధంబున శీతవాతాద్యనేక ప్రయాసలబ్ధంబైన ధనంబు వోనాడి సంసారి యతిచింతాక్రాంతుండై యుండు మఱియును వనంబున లుబ్ధకులు సంసృష్టంబయిన యల్పామిషంబునకు నన్యోన్యవైషమ్యంబునం గలహించిన విధంబున సంసృష్టవ్యవహారియై యల్పద్రవ్యంబులకుం బోరాడుచుండు నని భూపాలునకు విప్రుండు సంసారాటవి తెఱంగెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె.

ఆ. అల్పధనుఁడు విశ్ర ♦ మస్థానములఁ దృప్తిఁ
బొంద కొరులధనముఁ ♦ బొందఁగోరి
యరిగి వారివలన ♦ నవమానములఁ బొంది
యధిక మైనదుఃఖ ♦ మనుభవించు. 170

ఆ. అంతఁ గొండఱల్ల ♦ నన్యోన్యవిత్తాది
వినిమయమునఁ గడుఁ బ్ర ♦ వృద్ధమైన
వైరములను బొంది ♦ పోరాట వొందుదు
రా[1]త్మ చింత లేక ♦ యనుదినంబు. 171

సీ. సంసారమార్గసం ♦ చారుఁడై యధిక ప్ర
యాసంబునను గూర్చు ♦ నర్థములను
విహరించుచును గొంద ♦ ఱిహలోకఫలములఁ
గోరుచు మోక్షంబు ♦ గోర కంతఁ
జెడిపోవుచుందు రెప్పుడు గాని యందుకుఁ
గడపటియోగంబుఁ ♦ గానలేరు
మానవంతులు నన ♦ మానశౌర్యులు నగు
వారు మిక్కిలి యైన ♦ వైరబుద్ధి

తే. నాహవంబున మడియుదు ♦ రంతె కాని
మోక్షమార్గంబు గానరు ♦ మూఢవృత్తి.

1. ఆత్మచింత = తనను తానం తెలిసికొనుటయందలి దిగులు.

ననుచు సంసారగహన వి ♦ హార మొల్లఁ
దెలిపి క్రమ్మఱ ననియె ధా ♦ త్రీసురుండు. 172

వ. మఱియుం గాలచక్రనియంత్రితుం డై చక్రాయుధునిం గొల్వక కాకగృధ్ర బక సమానులైన పాషండులతోడి సఖ్యంబునం జేసి వారలచేత వంచితుం డై బ్రాహ్మణకులంబునం జేసి శ్రౌ[1]త స్మా[2]ర్తకర్మా ను[3]ష్ఠానపరుం డై విషయసుఖంబులందుఁ దగులువడి కాలంబుతుద నెఱుంగక వృక్షంబులుం బోలె నైహికార్థంబులయందుఁ దృష్ణ గలిగి మైథుననిమిత్తంబున సుతదారాదులయందు స్నేహంబు సేయుచుఁ బధికుండు మాతంగంబులయందు భయంబున [4]దీర్ఘ నిమ్న కూపంబునంబడిన తెఱంగున సంసారమృత్యుగజభయంబున గి[5]రికందరప్రాయం బయినయజ్ఞానతమంబునం బడుం గావున మాయచేత సంసారమార్గం బైన రజోభావంబు విడిచి సర్వభూతమైత్రి గలిగి జితేంద్రియుండ వై [6]జ్ఞానాసిచే మార్గంబుకడపలగను మని పలికిన భూపాలుం డిట్లనియె. 173

క. అక్కట మానుషజన్మము పెక్కువ యై
యుండు నెపు డ ♦ భేదమతిం బెం
పెక్కిన యో[7]గి సమాగమ మక్కజముగఁ
గలిగె నేని ♦ నఖిలాత్ములకున్. 174

క. ధరణీసురవర నీ శ్రీ,
చరణాంబుజయుగళ రే[8]ణు ♦ సంస్పర్శము నా
దురితంబు లడఁచె నింతట హరిభక్తియు
నంత కంత ♦ కధికం బయ్యెన్. 175

---

1. శ్రౌతము = శ్రుతి (వేద) సంబంధమైన కర్మ. 2. స్మార్తము = స్మృతి (పురాణ) సంబంధమైన కర్మము. 3. అనుష్ఠానపరుఁడు = పై రెండువిధముల కర్మలఁ జేయఁ గోరువాఁడు. 4. దీర్ఘనిమ్న కూపము = మిక్కిలి లోతైన నూయి 5. గిరికందరప్రాయము = కొండగుహలతో సరియైనది. 6. జ్ఞానాసి = తెలివి యనెడికత్తి. 7. యోగి సమాగమము = దేవుని యందు నిలుకడయైన చూపుగల వాని రాకడ. 8. రేణుసంస్పర్శనము = భక్తుల పాదములందలి దుమ్ము తాకుట.

వ. మఱియు విప్రవరులయందు యోగీశ్వరు లవధూత వేషంబునం
జరియించుచుందురు గావున విప్రులు పిన్నపెద్ద లనక యందఱకు
నమస్కారం బని స్తుతియించిన నాయోగీశ్వరుండును సింధుపతికిం
గరుణాన్వితుం డగుచుం దత్త్వజ్ఞానం బుపదేశించి యారాజుచేత
వందిత చరణుం డై పూ[1]ర్ణార్ణవంబునుంబోలె సంపూర్ణకరుణారస
పూర పూరితస్వాంతుండై వ[2]సుంధరం జరియించు చుండె సింధు
భూపతియును సుజనసమాగమంబున లబ్ధత[3]త్త్వజ్ఞానుం డయి దే[4]హా
త్మభ్రమంబాసె నని పలికిన శుకయోగీంద్రునకుం బరీక్షిన్న
రేంద్రుం డిట్లనియె. 176

చ. అరయఁగ మక్షికంబు వి[5]న ♦ తాత్మజుఁ గూడఁగ లేనిరీతి యీ
భరతుని సచ్చరిత్రములు ♦ ప్రస్తుతి సేయఁగ నీవసుంధరన్
నరపతు లెల్ల నోపరు మ ♦ నంబున నైనను నెంచ నింక నా
భరతుని పు[6]ణ్యవర్తనముఁ ♦ బ్రస్తుతి సేయఁగ నాకు శక్యమే. 177

వ. నరేంద్రా భరతుండు సుతదార రాజ్యాదులను బూర్వకాలంబు
నంద విడిచి భగవత్పరుం డగుచు యజ్ఞరూపంబును ధర్మస్వరూపం
బును సాంఖ్యయోగంబును బ్రకృతిపురుష స్వరూపంబును నైన
నా[7]రాయణునకు నమస్కారంబనుచు మృగరూపంబును బాసె
నట్టి భరతుని చరిత్రం బెవ్వరు సెప్పిన నెవ్వరు వినిన నట్టి వారలం
బుండరీకాక్షుండు రక్షించు నాయురభివృద్ధియగు ధనధాన్యసమృద్ధి
యునగు చుండ స్వర్గోపభోగంబులం బొందుదు రని. 178

మ. నర దేవాసుర యక్ష రాక్షసమునీం ♦ ద్రస్తుత్య దివ్యాంబరా
భరణాలంకృత భక్తవత్సల కృపా ♦ పారీణ వైకుంఠమం

---

1. పూర్ణార్ణవము - నదీ నదజలంబుచే నిండిన సముద్రము 2. వసుంధర = బంగారు రతనాల తళుకులందాల్చినది. (భూమి). 3. తత్త్వజ్ఞానము = భగవంతుని దెలిసికొనుటయందలి తెలివి. 4. దేహాత్మభ్రమ = శరీరమే ఆత్మ (తాను) అను వికారము. 5. వినతాత్మజుఁడు = వినతకొడుకైన గరుత్మంతుడు. 6. పుణ్యవర్తనము = పున్నెఁపు నడక. 7. నారాయణుఁడు = నీళ్ల (నారముల) యందు శుభముగ నున్నవాఁడు. ఈతఁడే ప్రకృతియైన నీళ్లు,పురుషుడైనఆత్మయైనవాఁడు, జ్ఞానరూపమైనవాఁడు.

దిర బృ[1]ందావన భాసురప్రియ ధరి ♦ శ్రీనాథ గో[2]విందశ్రీ
కర పుణ్యాకర వాసుదేవ త్రిజగ ♦ త్కల్యాణ గోపాలకా. 179

క. పరమపదవాస దుష్కృత
హర కరుణాకర మహాత్మ ♦ హ[3]తదితిసుత భా
సురగోపికామనోహర
సరసిజదళ నేత్ర భక్త ♦ జననుతగాత్రా. 180

మాలిని. సరసహృదయవాసా ♦ చారులక్ష్మీవిలాసా
భరిత శుభచరిత్రా ♦ భాస్కరాంబ్జా[4]రినేత్రా
నిరుపమఘనగాత్రా ♦ నిర్మలజ్ఞానపాత్రా
గురుతర భవదూరా ♦ గో[5]పికాచిత్తచోరా. 181

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనానందకర బొప్పనామాత్యపుత్ర గంగ నార్యప్రణీతంబైన శ్రీమహాభాగవత పురాణమునందుఁ బ్రియవ్రతుని సుజ్ఞానదీక్షయు బ్రహ్మదర్శనంబును నాగ్నీధ్రాదులజన్మంబును నుత్తమతామసరైవతుల జన్మంబును బ్రియవ్రతుండు వనంబునకుం జనుటయు నాగ్నీధ్రుం డప్సరసం బరిగ్రహించుటయు వర్షాధిపతుల జన్మంబును నాగ్నీధ్రుండు వనంబునకుం జనుటయు నాభి ప్రముఖుల రాజ్యంబును నాభియజ్ఞంబును ఋషభుని జన్మంబును ఋషభుని రాజ్యాభిషేకంబును భరతుని జన్మంబును ఋషభుండు

1, బృందావన భాసురప్రియ = బృందయనుపేరుగల తులసియందు ప్రకాశమగు ప్రేమగలవాఁడా! 2. గోవింద = గోవులకిష్టమైనవాఁడా! భూమికి, ఇంద్రునకు, సరస్వతికిఁ బ్రియమైనవాఁడా! 3. హతదితిసుత = నాశముచేయబడిన రాక్షసులు గలవాఁడా! 4. అబ్జారి = అబ్జ + అరి = తామరపువ్వులకు పగవాఁడు(చంద్రుఁడు) చంద్రోదయము కాగానే పద్మములు ముడుచుకొనునని కవులేర్పరచుకొన్న కట్టుబాటు. ఇట్లేసూర్యుఁడు పొడిచిరాగానే కలువపూవు ముడుచుకొనును. సూర్యచంద్రు లన్నదమ్ములట. బావగారైన సూర్యుఁడురాగానే మఱదలైన కలువ తలవంచి ముడుచుకొనును. కావున "కలువ తొలగుబావ" యని సూర్యుని వేడుక నామమునఁ బిల్తురు. 5. గోపికా చిత్తచోరా = గొల్లపడఁతుల మనస్సులను దొంగిలిన వాఁడా!"

దపంబునకుఁ జనుచు సుతులకు నతులజ్ఞానం బుపదేశించుటయు భర తునిపట్టాభిషేకంబును భరతుండు వనంబునకుఁ జనుటయు భరతుం డు హరిణపోతంబునందలి ప్రీతిం జేసి హరిణగర్భంబున జనియించు టయు మరలవిప్రసుతుం డై జనియించుటయు విప్రుండు చండికా గృహంబునఁ బ్రదికి వచ్చుటయు సింధుపతి విప్రసంవాదంబును నను కథలం గల పంచమస్కంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 182

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము
తేలప్రోలు.

శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

పంచమస్కంధము - ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ[1]కాంతాహృదయప్రియ
లో[2]కాలోకప్రచార ♦ లోకేశ్వర సు
శ్లోక భవభయనివారక
గోకులమందార నంద ♦ గోపకుమారా. 1

వ. సకలపురాణార్థజ్ఞానవిఖ్యాతుం డగు సూతుం డిట్లనియె. 2

క. మునులార బాదరాయణి
యనఘాత్మకుం డైనయుత్త[4] ♦ రాత్మజునకు స
ద్వినయోక్తి భరతుచరితము
వినిపించుచు మఱియునిట్లు ♦ వినుపించెఁదగన్. 3

ఆ. పా[5]ర్థివేంద్ర యిట్లు ♦ భరతాత్మజుం డైన
సుమతిధర్మవర్త ♦ నమునఁ దిరుగ
నదియెఱింగి దుష్టు ♦ లైన పాషండులు
దమమతంబుమిగులఁ ♦ దలఁచి పొగడి. 4

క. ధరణీవల్లభ నిన్నును
నిరతంబును బుద్ధ దేవు ♦ నిం గొలిచినయా
తెఱఁగునఁ గొలిచెద మని భా
సురమతిబోధించి రపుడు ♦ సుమతిం బ్రీతిన్. 5

---

1. శ్రీకాంతాహృదయప్రియ = లక్ష్మీదేవికి మనసు నచ్చినవాఁడా! 2. లోకాలోకప్రచార = జగములందును వానికి వెలుపలను తిరుగువాఁడా! 3. భవభయనివారక = పుట్టుక వలని జడుపు దొలగించెడివాఁడా! 4. అనఘాత్మకుఁడు = పాపరహితమైన మనస్సుగలవాఁడు. 5. పార్థివేంద్ర = పృథివి (భూమి)కి భర్తలైన రాజులలో శ్రేష్ఠుఁడా!

వ. ఇట్లు [1]పాషండబోధితుండైన సుమతికి ధ్రువసేనయందు దేవతా
జిత్తను పుత్రుండు జనించె వానికి దేవద్యుమ్నుం డను సత్పుత్రుం
డా సురియం దుదయించె నమ్మహాత్మునకు ధేనుమతియందుఁ బ[2]ర
మేష్ఠి జనియించె నతనికి సువర్చలయందుఁ బ్రతీహుం డనువాఁడు
సుతుం డయ్యె నప్పరమపురుషుండు సకలజనులకు బ్రహ్మోప
దేశంబు సేసి తాను శుద్ధాత్ముండై హరిస్మరణ సేయుచు యజ్ఞ
కరణనిపుణులగు ప్రతిహర్త ప్రస్తోత యుద్గాత యను సత్పుత్రులం
గాంచె నా ప్రతిహర్తకు సుతియందు వ్యోమభూమనామక పుత్ర
ద్వయం బుత్పన్నం బయ్యె నందు భూమునకు ఋషికుల్యయందు
నుద్గీథుం డను సుతుండు జనించె నతనికి దేవకుల్యయందుఁ
బ్రస్తోత గలిగె నా ప్రస్తోతకు వరరుత్సయందు విభుండను తనయుం
డుద్భవించె నతనికి భారతియందుఁ బృథుషేణుం డుదయించె నత
నికి నాకూతియందు నక్తుండు గలిగె నానక్తునకు రాజర్షిశ్రేష్ఠుం
డగు గయుం డను మహాకీర్తిసంపన్నుం డుదయించె. 6

ఆ. అట్టి గయునివలన ♦ నఖిలజీవులఁ బ్రోవఁ
దలఁచి సాత్త్విక ప్ర ♦ ధాన మయిన
యట్టి మేను దాల్చి ♦ యాత్మతత్త్వజ్ఞానుఁ
డగుచు నుండె హరి ని ♦ జాంశమునను. 7

వ. ఇట్టి మహనీయసుగుణాకరుం డగు గయుని గాథానువర్ణనంబు
పురావిదు లగు మహాత్ములచే నీ తెఱంగున నుతింపంబడు చున్నది
సా[3]వధానమనస్కుండవై యాలకింపు మని యిట్లనియె. 8

సీ. ధర్మమార్గంబున ♦ ధారుణీజనులను
ప్రేమతోఁ బోషణ ♦ ప్రేషణోప
లాలనశాసన ♦ లక్షణాదులచేతఁ
బోషించుచును యజ్ఞ ♦ ములను యజ్ఞ

1. పాషండులు = దేవుఁడే లేడనువారు. 2. పరమేష్ఠి = ఒకరాజు. (బ్రహ్మ)
3. సావధాన మనస్కుఁడు = హెచ్చరికతోగూడిన మనస్సు గలవాఁడు.

పురుషు నీశ్వరుఁ జిత్త ♦ మున నిల్పి సేవించి
స్వాంత[1]మం దున్న యీ ♦ శ్వరునిఁ గాంచి
యఖిలజీవతతికి ♦ నానంద మొసఁగుచు
నిరభిమానత మెయి ♦ ధరణి నేలె

ఆ. సత్యమందు మిగులు ♦ సత్సేవయందును
ధర్మమందు యజ్ఞ ♦ కర్మమందు
గయుఁడు వసుధలోనఁ ♦ గఁ జాత్ఞుఁడే కాని
మానవుండు గాఁడు ♦ మానవేంద్ర. 9

వ. అట్టి మహాపురుష గుణగణ పరిపూర్ణుం డగు గయునికి దక్షకన్యక లగు శ్రద్ధామైత్రీదయాదులు దమయంతన వచ్చి కోరిక లొసంగ నతని ప్రజలకు వసుంధర కామధేనువై పిదుక వేదంబులు సకల కామంబుల నిచ్చుచుండ సంగరంబున భంగంబు నొందిన రాజు లప్పనంబు లొసంగ విప్రులు ధర్మం బాఱవ పాలు పంచి యిడ నిరంతర సోమపానంబును శ్రద్ధాభక్తియోగంబులుఁ గలిగి యొనర్చు యజ్ఞంబుల నింద్రాదిదేవతలు దృప్తులై యజ్ఞఫలంబుల నొసంగ బ్రహ్మాది తృ[2]ణగుల్మలతాంతంబుగా సకలలోకంబుల వారినిం దృప్తిం బొందించుచు శ్రీహరిం దృప్తిఁ బొందఁ జేయుచు గయుండు పెక్కుకాలంబు రాజ్యంబుసేసె నట్టిగయునికి జయంతి యందుఁ జిత్రరథస్వాత్యవరోధను లను మువ్వురు గొడుకులు పుట్టిరి నాచిత్రరథునికి నూర్ణయందు సామ్రాట్టును వానికి నుత్కళ యందు మరీచియు నామేటికి బిందుమతియందు బిందుమంతుండును నాబిందుమంతునకు సరఘయందు మధువును మధువునకు సుమనస యను దానియందు వీరవ్రతుండును నావీరవ్రతునకు భోజ యందు మన్యుప్రమన్యువులను నిరువురునందు మన్యువునకు సత్య యందు భువనుండును నతనికి దోషయందుఁ ద్వష్టయు నాత్వష్టకు విరోచనయందు విరజుం డను వాఁడును జనియించి రంత. 10

1. స్వాంతమందున్న ఈశ్వరుడు = మనస్సునందు చోటైన అనాహతచక్రాధికారి శివుఁడు. 2. తృణ, గుల్మ, లతాంతంబు = గడ్డి, పొద, పూవు.

క. ఆవిరజున కుదయించిరి
భూవినుత విషూచియందుఁ ♦ బుత్రశతంబుల్
ఆవల నొక కన్యకయును
నావేళ సమస్తజనులు ♦ హర్షం బందన్. 11

క. ఘనుఁడు ప్రియవ్రతువంశం
బునకుం దుద యై విరజుఁడు ♦ భూపతి వంశం
బును దా నలంకరించెను
విను మిం[1]ద్రావరజుఁ డయిన ♦ విష్ణునిమాడ్కిన్. 12

క. అని పలికిన శుకయోగిం
గనుఁగొని యభిమన్యుసుతుఁడు ♦ గడుమోదముతో
వనజదళాక్షుని మహిమలు
విని సంతస మంది యనియె ♦ వేడుక మఱియున్. 13

వ. మునీంద్రా సూర్యరశ్మి యెందాఁకం బ్రవర్తిల్లు నక్షత్రయుక్తం బైన చంద్రకిరణంబు లెంత మేరఁ దిరుగు నంతదూరంబు ప్రియవ్రతునిరథ నేమిఘట్టనలచేత సప్తద్వీపంబులును సప్తసముద్రంబులు నయ్యె నని పలికితివి నాద్వీపసముద్రంబుల పరిమాణంబులు సవిస్తరంబులుగా నెఱింగింపుము గుణమయంబును స్థూలరూపంబును నయిన శ్రీహరిశరీరం బగు నీలోకంబునందు నిలిపినచిత్తం బగుణంబును సూక్ష్మంబును నా[2]త్మజ్యోతియు బ్రహ్మంబును నైన వాసుదేవునియందు నిల్చుం గావున ద్వీపవర్షాది విస్తారంబు విని పింపు మనిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 14

క. ధరణీ వల్లభ విను శ్రీ
హరిమాయా గుణవిభూతు ♦ లగు జలనిధులుం
బరఁగిన దీవులు వర్షము
లరయంగాఁ గొలఁదిపెట్ట ♦ నలవియె జగతిన్. 15

---

1. ఇంద్రావరజుఁడు = ఇంద్రుని తమ్ముఁడుఁ విష్ణువు ఆదికశ్యపులకు, వామనుండై కలుగుటచే దేవేంద్రునకుఁ దమ్ముఁ డయ్యెను. 2. ఆత్మజ్యోతి = తనయందలి వెలుఁగు. (అదే భగవంతుఁడు)

ఆ. తెలిసినంత నేను ♦ దెలిపెద సంక్షేప
మునను జిత్తగించి ♦ వినుము దెలియ
ననుచుఁ జెప్పఁదొడఁగె ♦ నభిమన్యుసుతునకు
నింపుగాను శుక ము ♦ నీంద్రుఁ డిట్లు. 16

—♦ శుకయోగి యుచదేశరూపమునఁ దెల్పు భూగోళంబు నిర్ణయము ♦—

వ. నరేంద్రా జంబూద్వీపంబు భూపద్మంబునకు మధ్యప్రదేశంబున లక్షయోజనంబుల వెడల్పు నంతియ నిడుపునుం గలిగి కమల పత్త్రింబునుం బోలె వర్తులాకారంబయి నవసహస్రయోజన పరిమితాయామంబు గల నవవర్షంబుల నష్టమర్యాదాగిరులునుం గలిగి విభక్తం బయి యుండు నందు మధ్యవర్షం బిలావృతవర్షం బగు నందు మధ్యమప్రదేశంబున సువర్ణమయంబయి. 17

క. భూపద్మమునకు మేరువు
దీపించుచుఁ గర్ణికాకృ[1] ♦ తిని బెంపగుచుం
బ్రాపై కులగిరి రాజుగఁ
జూపట్టును సురగణాళి ♦ చోద్యం బందన్. 18

సీ. మఱియును నామేరు ♦ గిరి లక్షయోజనో
న్నత మగు చుండి యా ♦ నడిమి దళము
విదితమై పదియాఱు ♦ వేల యోజనములు
నంతియ పాఁతు నై ♦ యతిశయిల్లు
నామీఁద విస్తార ♦ మరయ ముప్పదిరెండు
వేల యోజనముల ♦ వెలసి యుండు
నా గిరి కుత్తరం ♦ బందు నీలశ్వేత
శృంగపర్వతములు ♦ నింగి ముట్టి

ఆ. యుండు రెండువేల ♦ యోజనంబులదాఁకఁ
బఱపు గలిగి పూర్వ ♦ పశ్చిమాయ
తంబు దక్షిణోత్త ♦ రంబును విస్తార
మగుచు మిగుల రమ్య ♦ మై నరేంద్ర. 19

1. కర్ణికాకృతి = పువ్వునడిమి దుద్దురూపము.

వ. ఇట్లు పూర్వపశ్చిమంబులు లవణసాగరాంతంబులై యున్న సీమా
పర్వతంబుల యందు నీల[1]శ్వేతశృంగవత్పర్వతంబులు నిడివిని
యథాక్రమంబుగ దశమాంశన్యూన ప్రమాణయోజనంబులు గల
విగానుండు వీని మధ్యప్రదేశంబున రమ్యకహిరణ్మయకురువర్షంబు
లను నామంబులు గల వర్షంబు లుండు వాని విస్తారంబులు నవ
సహస్ర యోజనంబులు గలిగి లవణసముద్రాంతంబులై క్రమం
బున నీలాదిపర్వతదీర్ఘపరిమాణంబుల నుండు నిలావృతవర్షంబునకు
దక్షిణంబున నిషధహేమకూటహిమవత్పర్వతంబు లను సీమాపర్వ
తంబులును బూర్వపశ్చిమంబులు నిడుపును దక్షిణోత్తరంబులు
విశాలంబును నగుచు నానీలాదిపర్వతంబులతీరున నుండు నాగిరుల
మధ్యప్రదేశంబున హరివర్ష కింపురుషవర్ష భారతవర్షంబులను
నామంబులు గల వర్షంబు లుండు నా యిలావృత వర్షంబునకుఁ
బశ్చిమంబున మాల్యవత్పర్వతంబును బూర్వభాగంబున గంధమా
దనంబును సీమాపర్వతంబులు పూర్వపశ్చిమంబులు నిడుపును దక్షి
ణోత్తరంబులు విశాలంబు నగుచు నీలపర్వత నిషధపర్వతంబులం
గదిసి ద్విసహస్ర యోజనంబుల విస్తారంబై యుండు మాల్యవత్ప
ర్వతంబు పశ్చిమసముద్రాంతంబై కేతుమాలవర్షంబును గంధమా
దనపర్వతంబునకుఁ బూర్వభాగంబున సముద్రాంతం బగుచు భద్రా
శ్వవర్షంబును మేరువునకుం దూర్పున మందరపర్వతంబునుదక్షిణం
బున మేరుమందర పర్వతంబులును బడమటిపార్శ్వంబుల నుత్తరము
నం గుముదపర్వతంబులు నను నామంబులు గలిగి యయుత యోజ
నోన్నతంబు లయి మేరునగం బను మధ్యోన్నతమేధిస్తంభంబు
నకుం జతుర్ముఖంబుల హ్రస్వస్తంభములుం బోలె నుండు నాచతు
స్స్తంభంబుల యందును బర్వతశిఖరంబుల వెలుఁగొందు కేతువులు
నుం బోలెఁ జూతజంబూకదంబన్యగ్రోధంబు లను వృక్షరాజంబులు
క్రమంబున నొండొంటికి నేకాదశశతయోజనా యతంబును శత
యోజనవిస్తారంబును గలిగియుండు మఱియు నాపర్వతశిఖరంబు

1. నీల....పర్వతంబులు= నల్లని తెల్లని నెత్తములు గల కొండలు.

లంగ్రిమంబునం [1]బయోమధ్విక్షు రసమృష్టజలంబులు గలిగి
శతయోజనవిస్తారంబు లయిన సరోవరంబులు దేజరిల్లు నందు
సుస్నాతు లగువారలకు యోగైశ్వర్యంబులు స్వభావంబునం గలు
గు మఱియు నందన చైత్రరథవైభ్రాజికసర్వతోభద్రంబు లను
నామంబులు గలదేవోద్యానంబు లాపర్వతశిఖరంబుల వెలుఁ
గొందుచుండు నందు దేవతాగణంబులు దేవాంగనలంగూడి గంధ
ర్వుల గీతనృత్యంబులు గనుంగొనుచు విహరింతు రంత. 20

ఉ. మందరపర్వతంబుతుది ♦ మామిడిపండ్లమృతోపమాన మై
మందరశైలశృంగ సుస ♦ మానము లై గిరిమీఁద నట్టిమా
కందఫలామృతంబు గలఁ ♦ గంబడి జాఱి మహాప్రవాహ మై
యం దరుణోదనామమున ♦ నద్భుత మై విలసిల్లు నెంతయున్. 21

చ. కడుమధురంబునై సురభి ♦ గంధముచే నరుణప్రకాశతన్
వడిగొని మందరాచలము ♦ వంతలచెంతల జాఱి యంతలోఁ
దొడిఁకొడినాయిలావృతముఁ ♦ దోఁచుచువింతగఁ బూ[2]ర్వవాహియై
యడరుఁ దరంగసంతతుల ♦ నందఱి నచ్చటఁ జేయు ధన్యులన్. 22

ఆ. ఆనదీజలంబు ♦ లా[3]డిన యచ్చటి
యం[4]బికానుచరుల ♦ యం[5]గగంధ
మంది పవ[6]నుఁ డంత ♦ మనుజేశ పదియోజ
నములు సుట్టుఁ బరిమ ♦ ళముల నింపు. 23

ఆ. మేరుమందరముల ♦ మీఁద జంబూఫలం
బులు మహాగజోప ♦ ములుగ వ్రాలి
యవిసి యంతఁ దద్ర ♦ సామృతం బల్లన
యమ్మహానగంబు ♦ నంటఁ బొడమి. 24

---

1. పయో......జలంబులు = పాలు, తేనె, చెఱకుపాలు, నీరుతో నిండినవి.
2. పూర్వవాహి = తూరుపుగాఁ బాఱునది. 3. ఆడి = స్నానముచేసి, (పలికి)
4. అంబికానుచరులు = పార్వతితో దిరుగువారు. 5. అంగగంధము = శరీరములందలి వాసన. 6. పవనుఁడు = గాలి.

క. అనుపమ మగు జం[1]బూనది
యను పేరను వెలసి లీల ♦ నరుగుచు నంతన్
ఘనత నిలావృతవర్షము
పనుపడఁ దడపుచును ధరణి ♦ బ్రవహించుఁదగన్. 25

ఉ. ఆనదినీటఁ దోఁగి పద ♦ నైయటు మృ[2]త్తనిలార్క సంగతిం
బూని కదుర్విపాకమునఁ ♦ బొందుచు శుద్ధసువర్ణజాతి జాం
బూనద నామ మొంది సుర ♦ ముఖ్యుల కెల్లను భూషణార్థమై
మానుగ వన్నె మించి కడు ♦ మంచిదియై విలసిల్లు నెంతయున్.

వ. మఱియు సుపార్శ్వ నగాగ్రంబునందుఁ బంచవ్యాయామ పరిణాహ బంధురంబులగు నైదుమధు[3]ధారాప్రవాహంబులు పంచముఖంబుల వెడలి సుపార్శ్వనగశృంగంబులం బడి యిలావృతవర్షంబు పశ్చిమ భాగంబుఁ దడుపుచుం బ్రవహించు నా తేనియ ననుభవించువారల ముఖమారుత సుగంధంబు శతయోజన పర్యంతంబు పరిమళించు. 27

సీ. కుముద పర్వతశిఖా ♦ గ్రమున నుత్పన్నమై
కనుపట్టు వటతరు ♦ స్కంధమునను
నుదయించునట్టి ప[4] ♦ యోదధి ఘృతమధు
గుడవిశిష్టాన్నంబు ♦ లుడుగ కెపుడు
నంబరశయ్యాస ♦ నాభరణాదివ
స్తువులఁ గోరికలు దీ ♦ ర్చుచును గుముద
పర్వతాగ్రంబునఁ ♦ బడి యిలావృతవర్ష
మున జనులకు నెల్ల ♦ భోగ్యములను

1. జంబూనది = మేరుమందరములను కొండలయందలి (జంబూఫల) నేరేడు పండ్ల రసము నదీరూపమునఁ బాఱుటవలన దీనికీ పేరు వచ్చినది. దీని యందలి బురద నీరు బంగారు వికారమైనది. ఆ బురద, గాలి, యెండల తాకుడున శుద్ధమైన (సువర్ణ) బంగారమై నగలు చేయించుట కుపయోగించినది. కావున బంగారునకు జాంబూనదము అను పేరువచ్చినది. 2. మృత్ + అనిల + అర్క + సంగతి = మట్టి, గాలియెండల కూడిక. 3. మధుధారా ప్రవాహము = తేనె సోనజాలు, 4. పయో.......బులు = పాలు, పెఱుగు, నేయి, తేనె, బెల్లముతో గూడిన యన్నములు.

ఆ. వదల కొసఁగువారి ♦ వళిఫలితంబులు
దలఁగు దుష్టగంధ ♦ ములును బాయు
మరణభయము ముదిఖి ♦ పొరయ దెన్నఁడును శీ
తోష్ణబాధ సెంద ♦ కుండునధిప. 28

ఆ. దేవదానవులును ♦ దివ్యమునీంద్ర గం
ధర్వాలాది గాఁగఁ ♦ దగిలి యాశ్ర
యించి యుందు రాగి ♦ రీంద్రమూలమునందు
హర్ష మంది ఘనవి ♦ హారలీల. 29

వ. నరేంద్రా మేరునగేంద్రంబునకుఁ బూర్వభాగంబున జఠర దేవ కూటంబులును బశ్చిమంబునం బవనపారియాత్రంబులు ననుపర్వతంబులు నాలుగు దక్షిణోత్తరంబు లొండొంటికి నష్టాదశసహస్ర యోజనంబుల నిడుపును బూర్వపశ్చిమంబులు ద్విసహస్రయోజనంబుల వెడల్పును దక్షిణంబునఁ గైలాస కరవీరంబులు నుత్తరంబున త్రిశృంగమకరంబు లనునామంబులు గలదక్షిణోత్తరంబుల నీపర్వతంబులు నాలుగును బూర్వపశ్చిమంబుల నష్టాదశ సహస్ర యోజనంబుల నిడుపును దక్షిణోత్తరంబుల ద్విసహస్ర యోజనంబుల వెడల్పు నగుచు నగ్నిపురుషునకుం బ్రదక్షిణం బగుచున్న పరిస్తరణంబుల చందంబున మేరువునకుం బ్రదక్షిణంబుగా నష్టనగంబులు నిలిచి యుండు మేరుశిఖరంబున దశసహస్ర యోజనంబుల నిడుపు నంతియ విస్తారంబు నగుచు సువర్ణమయం బైనబ్రహ్మపురంబు దేజరిల్లు చుండు నాపట్టణంబునకు నష్టదిక్కులయందును లోకపాలుర పురంబులుండు. 30

క. పరమేష్ఠి పట్టణంబున
హరి మున్ను త్రి[1]విక్రమణము ♦ లందఱ సర్వే

---

1. త్రివిక్రమణములు = మూడువిధములైన (విజృంభణ) పెరుగుటలు. ఒకటి భూమిని, రెండు ఆకాశమును, మూఁడు పాతాళమును ఆక్రమించుకొనుట విష్ణువు బలిని దానమడిగి మూఁడువిధాల లోకములనిండి వెలుగొందెను.

శ్వరచరణాగ్రనఖాహతిఁ
బరువడి నూర్ధ్వాండ మంతఁ బగిలె నరేంద్రా. 31

వ. ఇట్లు చరణ నఖస్పర్శంజేసి భేదింపంబడ్డ యూర్ధ్వకటాహవివరంబు వలన నంతఃప్రవేశంబు సేయుచున్న బాహ్యజలధార శ్రీహరి పాద స్పర్శం జేయుచుఁ జనుదెంచి సకలలోకజనంబుల దురితంబులు వాపుచు భగవత్పాదియను పేరం దేజరిల్లుచు దీర్ఘకాలంబు స్వర్గంబునవిహరించుచు విష్ణుపదంబున నుత్తానపాద పుత్రుండును బరమ భాగవతుండును నైన ధ్రువుండు దన కులదేవత యైన శ్రీ[1]హరి పాదోదకంబుఁ బ్రతి దినంబును భక్తియోగంబున నిమీలిత నేత్రుండై యానంద బాష్పంబులఁ రోమాంచిత గాత్రుండై యత్యాదరంబున నేఁడును శిరంబున ధరియించుచు నున్నవాఁడు నతనికి నధోభాగంబున నుండు మండలాధిపతులైన సప్తర్షులును హరిపాదోదకప్రభావంబు నెఱింగి తాముపొందు తపస్సిద్ధి యాకాశ గంగాజలంబుల స్నాతులగుటయే యని సర్వ భూతాంతర్యామి యగు నీశ్వరునియందు భక్తి సలిపి యితరపదార్థాపేక్ష సేయక మోక్షార్థి ముక్తిమార్గంబు బహుమానంబు సేయు తెఱంగున బహుమాన యుక్తంబుగాఁ దమ జ[2]టాజూటంబులయందు నేఁడును ధరియించు చుండుదురు. 32

సీ. అంత నసంఖ్యంబు లైన దివ్యవిమాన
సంకులంబుల సువి శాల మైన
దేవమార్గంబున దిగివచ్చి చంద్ర మం
డలముఁ దోఁచుచు మేరు నగశిఖాగ్ర
మునను నా బ్రహ్మదే వుని పట్టణమునకు
వచ్చి యందులఁ జతుర్ద్వారములను
వరుసతో దీర్ఘ ప్ర వాహంబు లగుచును
బ్రవహించి యమల ప్ర భావములను

1. శ్రీహరి పాదోదకము = విష్ణుపాదమైన ఆకాశమునఁ బుట్టినది (గంగ) ఈ కారణమున విష్ణుపదమన ఆకాశమని తెలియవలెను. 2. జటాజూటములు = జడముళ్లు.

ఆ. నరుగు లవణసాగ ♦ రాంతంబులుఁగ నాల్గు
మోములందునాల్గు ♦ నామములను
దన్నుఁ గన్న వారిఁ ♦ దనవారిఁ దోఁగిన
వారి కెల్ల నమృత ♦ వారి యగుచు. 33

వ. ఇట్లు సిత యనుపేర వినుతి నొందినయమ్మహానదీప్రవాహంబు బ్రహ్మసదన పూర్వద్వారంబున వెడలి కేసరావలయంబుఁ దనుపుచు గంధమాదనాద్రికిం జని భద్రాశ్వవర్షంబుం బావనంబు సేయుచుఁ బూర్వలవణసాగరంబునం బ్రవేశించుఁ జక్షువనుపేరం దేజరిల్లెడుదీర్ఘప్రవాహంబు పశ్చిమద్వారంబున వెడలి మాల్యవత్పర్వతంబు నుత్తరించి కేతుమాల వర్షంబుం బవిత్రంబు సేయుచుఁ బశ్చిమలవణార్ణవంబునం గలయు భద్ర యనుపేర వెలుఁగొందిన యతుల ప్రవాహం బుత్తరద్వారంబున వెడలి కుముద నీలశ్వేతాఖ్యపర్వత శిఖరంబులం గ్రమంబునఁ బ్రవహించుచు శృంగనగరంబునకుం జని మానసోత్తరంబు లగు నుత్తరకురు భూములఁ బవిత్రంబు సేయుచు నుత్తరలవణసాగరంబుఁ జేరు నలకనంద యనం బ్రఖ్యాతి గాంచిన యమ్మహానదీప్రవాహంబు బ్రహ్మసదనదక్షిణ ద్వారంబున వెడలి యత్యంతదుర్గమంబు లైన భూధరంబులఁ గడచి హేమకూటహిమకూటనగంబుల [1]నుత్తరించి యతివేగంబునఁ గర్మక్షేత్రం బగు భారతవర్షంబుఁ బావనంబు సేయుచు ద[2]క్షిణ లవణాంబుధిం గలయు నంత. 34

సీ. జగతిలో మేరు వా ♦ దిగఁ బర్వతములకుఁ
బుత్రిక లైనట్టి ♦ పుణ్యతీర్థ
ములు వేలసంఖ్యలు ♦ గలవు జంబూద్వీప
మందు భారతవర్ష ♦ మరయఁ గర్మ
భూమి దక్కినవర్ష ♦ ముల దివంబుననుండి
భువికి వచ్చినవారు ♦ పుణ్యశేష

1. ఉత్తరించి = దాటి. 2. దక్షిణలవణాంబుధి = మూఁడవ దిక్కుననుండు నుప్పునీటి సముద్రము.

ములు భుజించుచునుండ్రు ♦ భూస్వర్గ మనఁ దగు
నావర్షములనుండు ♦ నట్టివార

ఆ. లయుతసంఖ్యవత్స ♦ రాయువు లయుత మా
తంగ బలులు దేవ ♦ తా సమాను
లతులవజ్రదేహు ♦ లధిక ప్రమోదితు
లప్రమత్తు లార్య ♦ లనఘు లధిప. 35

వ. మఱియు సురతసుఖానందంబున మోదంబు నైనం గైకొనక సత్క్ర త్త్వసూతు లగుచు ననవరతంబును త్రేతాయుగకాలంబు గలిగి ప్రవర్తింతు రీయష్టవర్షంబులయందు దేవతాగణంబులు దమభృత్యవర్గంబు లత్యుపచారంబులు సేయుచుండ నెల్లఋతువులయందుం గిసలయకుసుమఫలభరితంబులైన లతాదుల శోభితంబు లగు వనంబులు గలవర్ష నిధిగిరి ద్రోణులయందును క[1]మలామోదితంబు లగు రాజహంసకలహంసలు గల సరోవరంబులయందును జల కుక్కుట కారండవసారసవినోదంబులు గలిగి మ[2]త్తాళిఝంకృతి మనోహరంబులై నానావిధంబు లయిన కొలంకుల యందును దేవాంగనలకామోద్రేకజంబు లయిన విలాసహాసలీలావలోకనంబులం దివియంబడిన మనోదృష్టులు గల దేవగణంబులు విచిత్ర వినోదంబులు గలిగి యిచ్ఛావిహారంబులు సలుపు చుండుదరు. 36

క. ఈ నవవర్షంబులయం
దా నారాయణుఁడు వచ్చి ♦ యనవరతము లో
కానుగ్రహమునకై సు
జ్ఞానం బీఁ దలఁచి లీలఁ ♦ జరియించుఁ దగన్. 37

సీ. వసుధ నిలావృత ♦ వర్షాధిపతి యైన
పురహరుం డావర్ష ♦ మున వనంబు

---

1. కమలామోదితంబులు = తామరపూవుల వాసనలచేత సంతోషపెట్టఁబడినవి. (హంసలు) లేక లక్ష్మీదేవికి సంతోషము గూర్చునవి. 2. మత్తాళిఝంకృతి= మొగరెక్కి బలిసిన తుమ్మెదల మ్రోఁత.

నందు నుండుటకు నా ♦ యంబికాశాప వ
 శంబున నావన ♦ స్థలము లందు
నెవ్వరు వచ్చిన ♦ నింతు లై యుందు రా
 వనమందుఁ బార్వతి ♦ యనుదినంబు
నంగనాజనసహ ♦ స్రార్బుదంబులతోడ
 న[1]సమలోచనుఁ గొల్చు ♦ నతులభక్తి
ఆ. నట్టిశివునిఁ గోరి ♦ యాయిలావృతవర్ష
మునఁ జరించు జనులు ♦ మోదమునను
గదిసి తత్ప్రకాశ ♦ కము లైన మంత్రతం
త్రములఁ బూజ సేసి ♦ తలఁతు రెపుడు. 38
క. భద్రాశ్వవర్షమందుల
భద్రశ్రవుఁ డనెడి పేరఁ ♦ బరఁగుచుఁ ద[2]పనీ
యాద్రిసమధైర్యుఁ డగుచు స
ముద్రాంతం బైన జగతిఁ ♦ బొలుపుగ నేలున్. 39
క. ఆనరవరునకుఁ బ్రియతముఁ
డైన హయగ్రీవమూర్తి ♦ ననవరతంబున్
ధ్యానస్తోత్రజపాను
ష్ఠానాదులఁ బూజ సేసి ♦ సజ్జను లంతన్. 40
ఆ. తత్ప్రకాశకృత్ప్ర ♦ ధానమంత్రార్థసం
సిద్ధిఁ జేసి ముక్తిఁ ♦ జెందిరప్పు
డట్టి వర్షమందు ♦ నాహయగ్రీవునిఁ
దలఁచి కొలిచి మిగుల ♦ ధన్యు లగుచు. 41
సీ. హరివర్షపతి యైన ♦ నరహరి ననిశంబు
 నం దున్న జనులు మ ♦ హాత్ము లయిన
దైత్యదానవ కులో ♦ త్తములు ప్రహ్లాదాది
 వృద్ధులఁ గూడి సం ♦ ప్రీతితోడ

1. అసమలోచనుఁడు = బేసికంటివేలుపు (శివుఁడు). 2. తపనీయ+అద్రి బంగరు కొండ.

సుస్నాతులై భక్తిఁ ♦ జూపుచు నందఱు
రమ్యదుకూలాంబ ♦ రములు దాల్చి
తత్ప్రకాశకమంత్ర ♦ తంత్ర జపస్తోత్ర
పఠన సుధ్యానత ♦ పఃప్రధాన

తే. మైనసత్పూజలను జేసి ♦ యచలబుద్ధి
శ్రీనృసింహునిఁ జేరి పూజించి యతని
కరుణ నొందుచు నతుల ప్రకాశు లగుచు
భుక్తిముక్తులఁ గైకొండ్రు ♦ భూపవర్య. 42

వ. మఱియుఁ గేతుమాలవర్షంబునందు భగవంతుండు శ్రీదేవికి సంతోషంబు నొసంగుటకుఁ గామదేవరూపంబున నుండు నమ్మహాపురుషుని యస్త్రతేజఃప్రకాశంబునఁ బ్రజాపతిదుహిత లగు రాత్ర్యధిదేవతల గర్భంబులు సంవత్సరాంతంబున నిర్జీవంబులై స్రవించు నా కామదేవుండును దనగతివిలాసలీలావిలోకనసుందర భ్రూమండల సుభగవదనారవింద కాంతులం జేసి శ్రీ[1]రమాదేవిని రమింపం జేయు భగవన్మాయారూపిణి యగు శ్రీదేవియుఁ [2]బ్రజాపతిపుత్రికలును బుత్రులు నైన రాత్రులం బగళ్లం గూడి కామదేవుని స్తోత్రపఠన పూజాధ్యానాదులం బూజించు చుండు మఱియును. 43

క. విమలమతిఁ జిత్తగింపుము
రమణీయం బైన విమల ♦ రమ్యక మను వ
ర్షమునకు నధిదేవత దా
నమరంగా మత్స్యరూపుఁ ♦ డగు హరి దలఁపన్. 44

ఆ. అట్టివర్షమునకు ♦ నధిపతి యగు చున్న
మనువు పుత్రపౌత్ర ♦ మంత్రివరులఁ
గూడి మత్స్యమైన ♦ కుం[3]భినీధరుఁ జిత్త
మతులభక్తియుక్తి ♦ హ[4]త్తఁ గొలుచు. 45

1. రమాదేవి = లక్ష్మీసతి. 2. ప్రజాపతి = రాజు, బ్రహ్మ, తండ్రి. 3. కుంభినీధరుఁడు = భూమిని ధరించినవాఁడు (వరాహ రూపమైన విష్ణువు) 4. హత్తు = రివియు.

ఆ. తత్ప్రకాశకృత్ప్ర ♦ ధానమంత్రస్తోత్ర
ములను [1]ధర్మకర్మ ♦ ములను హోమ
ములను జనులు సేసి ♦ పుణ్యులై భుక్తి ము
క్తులను బొందు చుందు ♦ రెలమి తోడ. 46

క. వినుము హిరణ్మయవర్షం
బునకుం గూర్మావతార ♦ మునుదాల్చినయా
వనజోదరుఁ డధిదేవత
యనఘుఁడు పితృ[2]పతి మహాత్ముఁ ♦ [3]డర్యముఁడు నృపా. 47

క. ఆవర్షమందు నర్యముఁ
డావర్షజనంబు గూడి ♦ హరిఁ జిత్తములో
భావించి సంస్తవంబులు
గావించుచుఁ గాంతు రతని ♦ [4]కైవల్యంబుల్. 48

క. అరయఁగ సీతాలక్ష్మణ
పరివృతుఁడై వచ్చి రామ ♦ భద్రుఁడు గడిమిం
బరఁగు నధిదేవతగఁ గిం
పురుషమహావర్ష[5]మునకు ♦ భూపవరేణ్యా. 49

ఆ. అట్టి రామభద్రు ♦ [6]నంజనీసుతుఁడు గిం
పురుషగణముఁ గూడి ♦ పూజ సేసి
తత్ప్రకాశక ప్ర ♦ ధాన మంత్రస్తోత్ర
పఠనములను దగ [7]ను ♦ ప్రాస్తి సేయు. 50

సీ. భారతవర్షాధి ♦ పతి యైన బదరికా
శ్రమమున నున్న నా ♦ రాయణుండు
భూనాథ యామహా ♦ త్ముని నారదాదులు
భారతవర్షంబు ♦ ప్రజలఁ బ్రేమఁ

---

1. ధర్మకర్మములు = విధిగాఁ జేయఁదగిన పనులు. 2. పితృపతి = యముఁడు. 3. అర్యముఁడు = సూర్యుడు. 4. కైవల్యము = సంసారమునుండి విడుదల. (ముక్తి) 5. వర్షము=సంవత్సరము, భూభాగము, వాన. 6. అంజనీసుతుండు= ఆంజనేయులు. 7. ఉపాస్తి = ఉపాసన సేయుట.

బాయక చేరియు ♦ పాస్తిసేయుచు సాంఖ్య
యోగంబు నుపదేశ ♦ ముచితవృత్తి
నంది యఖిలమును గృ ♦ తార్థులై యట్టి నా
రాయణదేవు నా ♦ రాధనంబు

ఆ. సేసి యాత్మఁ జాలఁ ♦ జింతించి తత్ప్రకా
శకము లయిన మంత్ర ♦ సంస్తవములఁ
బూజ సేసి ముక్తిఁ ♦ బొందుచు నుండుదు
[1]రచల మైనభక్తి ♦ ననుదినంబు. 51

క. భారతవర్షమునందుల
సారాంశము లైనపుణ్య ♦ శైలంబులు గం
భీర ప్రవాహములుగల
వారయ నెఱిఁగింతు వాని ♦ నవనీనాథా. 52

వ. మలయపర్వతంబును మంగళప్రస్థంబును మైనాకంబును ద్రికూటంబును ఋషభ పర్వతంబును గూటరంబును గోల్లంబును సహ్యపర్వతంబును వేదగిరియును ఋష్యమూక పర్వతంబును శ్రీశైలంబును [2]వేంకటాద్రియును మహేంద్రంబును వారి ధరంబును వింధ్యపర్వతంబును శుక్తిమత్పర్వతంబును ఋక్షగిరియును పారియాత్రంబును ద్రోణపర్వతంబును చిత్రకూటంబును గోవర్ధనాద్రియును రైవతకంబును గుకుంభంబును నీలగిరియును గాకముఖంబును నింద్రకీలంబును రామగిరియును నాదిగాఁగల పుణ్యపర్వతంబులనేకంబులు గల వాపర్వతపుత్రిక లైన చంద్రవటయుఁ దామ్రపర్ణియు నవటోదయుఁ గృతమాలయు వైహాయసియుఁ గావేరియు వేణియుఁ బయస్వినియుఁ బయోదయు శర్కరావర్తయుఁ దుంగభద్రయుఁ గృష్ణవేణియు భీమరథియు గోదావరియు నిర్వింధ్యయుఁ బయోష్ణియుఁ దాపియు రేవానదియు శిలానదియు సురసయుఁ

1. అచలభక్తి = నిలుకడయైన యనురాగము. 2. వేంకటాద్రి = పాపములం బోగొట్టు కొండ.

చర్మణ్వతియు వేదస్మృతియు ఋషికుల్యయుఁ ద్రిసామయు కౌశి
కియు [1]మందాకినియు యమునయు సరస్వతియుఁ దృషద్వతియు
గోమతియు సరయువును భోగవతియు సుషుమయు శతద్రువును
జంద్రభాగయు మరుద్వృధయు వితస్తయు నసిక్నియు విశ్వయు నను
నీ మహానదులును సింధుశోణంబు లనునదంబులు నిట్టి మహాప్రవా
హంబు లీ భారత వర్షంబునఁ గల వందు సుస్నాతు లైన మాన
వులు ముక్తిం జెందుదురు మఱియు నీ భారతవర్షంబున జన్మించిన
పురుషులు [2]శుక్ల లోహిత కృష్ణవర్ణరూపంబు లగు త్రివిధకర్మంబు
లం జేసి క్రమంబుగ దేవమనుష్య నరకగతు లను త్రివిధ గతులం
బొందుదురు వినుము [3]రాగద్వేషాదిశూన్యుండు [4]నవాఙ్మనస గోచ
రుండు ననాధారుండు నగు శ్రీవాసుదేవమూర్తియందుఁ జిత్తంబు
నిలిపి భక్తియోగంబున నారాధించెడు మహాత్ముల విద్యా
గ్రంథి దహనంబు గావించుటం జేసి పరమ భాగవతోత్తములు
పొందెడు నుత్తమగతిం జెందుదురు కావున భారతవర్షంబు మిగుల
నుత్తమం బని మహాపురుషులిట్లు స్తుతించుచుండుదురు. 53

ఉ. భారతవర్షజంతువుల ♦ భాగ్యము లే మని చెప్ప వచ్చు నీ
భారతవర్షమందు హరి ♦ పల్మఱుఁ బుట్టుచు జీవకోటికిన్
ధీరతతోడఁ దత్త్వముప ♦ దేశము సేయుచుఁ జెల్మి సేయుచు
న్నారయ బాంధవాకృతిఁ గృ ♦ తార్థులఁ జేయుచునుండు నెంతయున్

క. తనజన్మకర్మములనుం
గొనియాడెడి వారి కెల్లఁ ♦ గోరిన వెల్లం
దనియఁగ నొసఁగుచు మోక్షం
బనయముఁ గృపసేయుఁ గృష్ణుఁ ♦ డవనీనాథా. 55

వ. ఇట్లు భారతవర్షంబునందుల జనంబులకు నెద్దియు నసాధ్యంబు లేదు
నారాయణస్మరణంబు సకలదురితంబుల నడంచుఁ దన్నామస్మరణ

---

1. మందాకిని = గంగ. 2. శుక్లలోహిత కృష్ణవర్ణములు = తెల్లని, యెఱ్ఱని నల్లని. రంగులు. 3. రాగద్వేషాదులు = ప్రేమయు, బగతనము, మొదలైనవి,
4. అవాఙ్మనస గోచరుఁడు = పలుకుటకుఁ దలఁచుటకు నలవిగానివాఁడు.

హితంబులైన తపోదానాదులు దురితంబుల నడంపలేవు బ్రహ్మ కల్పాంతంబు బ్రదికెడియితరస్థానంబునం [1]బునర్జన్మ భయంబున భీతిల్లుచు నుండుటకన్న భారత వర్షంబునందు క్షణమాత్రంబు మనంబున [2]సర్వసంగపరిత్యాగంబు సేసిన పురుషశ్రేష్ఠునకు శ్రీమన్నారాయణ పదప్రాప్తి యతి సులభంబుగ సంభవించుం గావున నట్టి యుత్తమం బగు నీ భారతవర్షరిబె కోరు చుందురు మఱియు నెక్కడ వై[3]కుంఠుని కథా వాసన లేకుండు నేదేశంబున సత్పురుషు లైన పరమ భాగవతులు లేకుండుదు రేభూమిని యజ్ఞేశ్వరుని మహోత్సవంబులు లేక యుండు నది సురేంద్ర లోకంబైన నుండం దగదు జ్ఞానానుష్ఠాన ద్రవ్య కలాపంబుల చేత మనుష్యజాతిం బొంది తపంబున ముక్తిం బొంద కుండెనేని మృగంబులమాడ్కి నతండు దనకుం దానె బంధనంబు నొందు భారతవర్షంబునందుఁ బ్రజలచేత శ్రద్ధాయుక్తంబుగా ననుష్ఠింపం బడిన యజ్ఞంబులయందు వేల్వంబడుహవిస్సులను బెక్కునామంబులం బుండరీకాక్షుం డంది తనమీఁదిభక్తి యధికంబుగాఁ జేయు నట్టి భారతవర్షంబు నందలి ప్రజలమీఁదం గరుణించి సర్వేశ్వరుం డిహపరసౌఖ్యంబుల నొసంగు చుండు జంబూద్వీపంబున సగరాత్మజు ల[4]శ్వమేధాశ్వంబు నన్వేషింపం బూని భూ[5]ఖననంబు సేయుటం జేసి స్వర్ణప్రస్థ చంద్ర శుక్లావర్తన రమణక మందేహారుణ పాంచజన్య సింహళ లంకాద్వీపంబు లన నెనిమిదియుపద్వీపంబులు గలిగె. 56

సీ. లక్షయోజనముల ♦ లవణాబ్ధి పరివృత
మగుచు జంబూద్వీప ♦ మతిశయిల్లు
విను రెండులక్షల ♦ విస్తృతముగను బ్ల
క్షద్వీప ముండు నా ♦ క్షారసాగ

---

1. పునర్జన్మ = తిరిగిపుట్టుట. 2. సర్వసంగ పరిత్యాగము = అన్నితగులములు వదలుట. 3. వైకుంఠుని కథావాసన = విష్ణుకథలయందలి జ్ఞానము. 4. అశ్వమేధము = గుఱ్ఱపుజన్నము. 5. ఖననంబు = త్రవ్వుట. పూడ్చుట.

రము(బుట్టి యందుల ♦ రమ్యమై యొప్పెడు
వృక్షంబు ప్లక్షంబు ♦ విదితముగను
దనరు నా ద్వీపంబు ♦ దరునామమహిమచే
మిగుల(బ్లక్షం బన ♦ మించి రహిని

ఆ. నందు సంచరించు ♦ నట్టి వారల కగ్ని
దేవు(డమరు నాది ♦ దేవతయు(గ
నందులోన నా ప్రి ♦ య వ్రత పుత్రుండు
ని[1]ధ్మజిహ్వు(డగు మ ♦ హీవరుండు. 57

వ. నరేంద్రా యాయిధ్మజిహ్వుం డా ప్లక్షద్వీపంబు నేడువర్షంబులుగ విభజించి యందు నావర్ష నామధారులుగా నుండు తన పుత్రులగు శివ యశస్య సుభద్ర శాంత క్షేమాభయామృతు లనియెడు నేడు గుర నేడువర్షంబుల కధిపతులం గావించి తపంబునకుం జనియె నా వర్షంబులయందు మణికూట వజ్రకూట నింద్రసేన జ్యోతిష్మ ద్ధూమ్రవర్ణ హిరణ్యగ్రీవ మేఘమాల లను నామంబులు గల సప్తకులపర్వతంబులును నరుణయు నృమ్ణయు నాంగిరసయు సావిత్రియు సుప్రభాతయు ఋతంభరయు సత్యంభరయు నన సప్త మహానదులును నానదులయందు సుస్నాతులగుచు గతపాపులైన హంసపతంగోర్ధ్వాయనసత్యాంగు లను నామంబులు గల చాతుర్వర్ణ్యంబును గలిగి యుండు నందు(బురుషులు సహస్ర వత్సరజీవులును దేవతాసములును దృష్టిమాత్రంబునం గ్లమస్వే దాదిరహితంబగు నపత్యోత్పాదనంబు గలవార లగుచు [2]వేదత్రయాత్మకుండును స్వర్గద్వారభూతుండును భగవత్స్వరూపియు నగు సూర్యుని వేదత్రయమ్మున సేవింపుదురు ప్లక్షద్వీపం బాదిగా మీ(దటి ద్వీపపంచకంబు నందలి పురుషులకు నాయురింద్రియ పటుత్వంబులును దేజోబలంబులును దోడనె జనియించు చుండు. 58

---

1. ఇధ్మజిహ్వు(డు = పుడకపలె గట్టిపొడుగు నాలుకగలవా(డు. 2. వేదత్రయాత్మకు(డు = ఋగ్, యజుస్సు, సామ వేదములచే నిండినవా(డు (సూర్యు(డు)

క. ప్లక్షద్వీపము ద్విగుణిత
లక్షేక్షురసాబ్ధి సుట్టి ♦ రా విలసిల్లు
న్నిక్షురసోదద్విగుణం
బక్షయముగ శాల్మలీ మ ♦ హాద్వీప మిలన్. 59

వ. అందు శాల్మలీవృక్షంబు ప్లక్షాయామం బై తేజరిల్లు నావృక్ష
రాజంబున కధోభాగంబునం [1]బతత్త్రిరాజుగా నుండు గరుత్మం
తుండు నిలుకడగా వసించు నా శాల్మలీవృక్షంబు పేర నాద్వీపంబు
శాల్మలీద్వీపం బన విలసిల్లు నాద్వీప పతి యైన ప్రియవ్రతాత్మజుం
డగు యజ్ఞబాహువు దనపుత్రు లగు సురోచన సౌమనస్య రమ
ణక దేవబర్హ పారిబర్హాప్యాయ నాభిజ్ఞాతు లని యేడు వారి పేర
నేడువర్షంబుల నేర్పఱిచి యావర్షంబులయం దేడ్వురఁ గుమారుల
నభిషిక్తులం జేసె నావర్షంబులయందు స్వరస శతశృంగ వామదేవ
కుముద ముకుంద పుష్పవర్ష శతశ్రుతు లను పర్వత సప్తకంబును
ననుమతియు సినీవాలియు సరస్వతియుఁ గుహువును రజనియు
నందయు రాకయు ననుసప్తమహానదులును గల వందు శ్రుతధర
విద్యాధర వసుంధ రేధ్మధర సంజ్ఞు లగు నావర్షపురుషులు భగవ
త్స్వరూపుండు వేదమయుండు నాత్మస్వరూపుండు నగు సోముని
వేదమంత్రంబులచే నారాధింపుదు రాద్వీపంబు లక్షచతుష్టయ
పరిమితయోజనవిస్తృతం బయిన సురాసముద్రంబుచే [2]నావృత్తం
బై తేజరిల్లు నందు. 60

సీ. భూనాథ యా సురాం ♦ భోధికిఁ జుట్టుగా
నుండు కుశద్వీప ♦ ముర్వీమీఁదఁ
నోరమై తా ద్విచ ♦ తుర్లక్షయోజనం
బులను విస్తారమై ♦ పొలుపు మిగుల
నందుఁ గుశస్తంభ ♦ మనిశంబు దేవతా
కల్పితం బైనట్టి ♦ కాంతిచేత

1. పతత్త్రిరాజు - పులుగులఱేఁడు (గరుత్మంతుఁడు). 2. ఆవృతము - కూడినది.

దిక్కులు వెలిఁగించు ♦ ద్వీపంబునకుఁ దన
పేరను సత్కీర్తి ♦ పెంపుసేయు
తే. నట్టి దీవికి యధిపతి ♦ యగు ప్రియవ్ర
తతనయుండు హిరణ్యరే ♦ తసుఁ డనం ద
నరెడి భూపతి తనసుత ♦ నామములను
వర్షములు సేసె నత్యంత ♦ హర్షమునను. 61

వ. ఇట్లు హిరణ్యరేతసుండు వసుదాన దృఢరుచి నాభిగుప్త సత్యవ్రత విప్ర వామదేవు లను నామంబులు గల పుత్రుల నామంబుల సప్త వర్షంబులం గావించి యా కుమారుల నందు నిలిపి తాను దపంబు నకుం జనియె నావర్షంబునందు బభ్రుచతుశ్శృంగ కపిల చిత్ర కూట దేవానీక ఊర్ధ్వరోమ ద్రవిణంబు లను నామంబులు గల సప్తగిరులును రసకుల్యయు మధుకుల్యయు శ్రుతవిందయు మిత్ర విందయు దేవగర్భయు ఘృతచ్యుతయు మంత్రమాలయు నను సప్తమహానదులును గల వానదీజలంబులఁ [1]కృతమజ్జను లగుచు భగవంతుం డగు యజ్ఞపురుషునిఁ గుశల కోవిదాభియుక్త లను కులంబులు గల వర్షపురుషు లారాధించు చుందురు. 62

సీ. ఆ కుశద్వీపంబు ♦ నరికట్టుకొని యుండు
నెనిమిదిలక్షల ♦ ఘనఘృతాబ్ధి
యా ఘృతసాగరం ♦ బవ్వల షోడశ
లక్షయోజనముల ♦ లలిత మగుచు
నుండుఁ గ్రౌంచద్వీప ♦ మువ్వీశ యందు మ
ధ్య ప్రదేశంబున ♦ నట్టిదీవి
పేరుగాఁ దనపేరఁ ♦ బెద్దగాఁ జేసిన
క్రౌంచాద్రిగల దా న ♦ గంబు మున్ను
ఆ. [2]షణ్ముఖుండు దివ్య ♦ శరమున ఘన[3]నితం
బంబు దూయ నేయఁ ♦ [4]బాలవెల్లి

1. కృతమజ్జనులు = స్నానముచేసినవారు. 2 షణ్ముఖుడు = ఆఱుమొగములవాఁడు (కుమారస్వామి). 3. నితంబము = పిఱుదు. 4. పాలవెల్లి = పాలసంద్రము.

గరిమఁ దడుపుచుండు ♦ వరుణుండు రక్షింప
నందు మిగుల భయము ♦ నొంద కుండె. 63

వ. నరేంద్రా యాక్రౌంచద్వీపపతి యగు ఘృతపృష్ఠుండు దన కుమారుల నాపేళ్లుగల యామోద మధువహ మేఘపృష్ఠ సుదామ ఋషిజ్య లోహితార్ణ వనస్పతు లను వర్షంబుల కభిషిక్తులం జేసి పరమకల్యాణగుణయుక్తుం డయిన శ్రీహరిచరణారవిందంబుల సేవించుచుం దపంబునకుం జనియె నావర్షంబులయందు శుక్లవర్ధమాన భోజనోపబర్హణానంద నందన సర్వతోభద్రంబు లను సప్త సీమాపర్వతంబులును నభయయు నమృతౌఘయు నార్యకయుఁ దీర్ఘవతియుఁ దృప్తిరూపయుఁ బవిత్రవతియు శుక్లయు నను సప్తనదులును గల నందులఁ బవిత్రోదకంబు లనుభవించుచు గురు ఋషభ ద్రవిణక దేవక సంజ్ఞలు గలిగి వరుణదేవుని [1]నుదకాంజలులం బూజించుచున్న [2]చాతుర్వర్ణ్యంబు గలిగియుండు. 64

సీ. జగతీశ వినుము క్రౌం ♦ చద్వీపమును జుట్టి
యుండు షోడశలక్ష ♦ యోజనముల
విస్తారమై పాల ♦ వెల్లియందునను శా
కద్వీప మతుల ప్ర ♦ కాశ మొందు
దండిమై ముప్పది ♦ రెండులక్షల యోజ
నముల విస్తారమై ♦ యమరి యుండు
నందుల శాకవృ ♦ క్షామోద మాద్వీప
మును సుగంధంబుఁ ♦ బెనఁగఁ జేసి

తే. యంతఁ దనపేర దీవి ప్ర ♦ ఖ్యాత మగుటఁ
జేసి యందుల మిగులఁ బ్ర ♦ సిద్ధికెక్క
నందు మేధాతిథియుఁ గర్త ♦ యగుచు నుండెఁ
దవిలి వేడుకఁ దనకు నందనులఁ జూచి. 65

వ. మఱియు నాప్రియవ్రత పుత్రుం డయిన మేధాతిథి దనపుత్రుల పేరం గల పురోజవ మనోజవ వేపమాన ధూమ్రానీక చిత్రరథ బహు

1. ఉదక + అంజలులు = నీళ్లదోసిళ్లు. 2. చాతుర్వర్ణ్యములు = నాలుగుజాతులు

రూప విశ్వచారంబులను సంజ్ఞలు గల సప్తవర్షంబులయందు వార
లకుఁ బట్టంబు గట్టి శ్రీ హరిపాదసేవ సేయుచుఁ దపోవనంబునకుం
జనియె నాశాకద్వీపంబునందు నీశా నోరుశృంగ బలభద్ర శతకే
సర [1]సహస్రస్రోతో దేవపాల మహానస నామంబులు గలసీమాగిరు
లును ననఘాయుర్దోభయసృష్ట్యపరాజిత పంచపదీ సహస్ర
సృతి నిజధృతు లను సప్తనదులును గల వా నదీజలంబు లుపయో
గించి యచ్చటివారలు ప్రాణాయామంబు సేసి విధ్వస్తరజస్తమో
గుణు లయి పరమసమాధిని వాయురూపం బైన భగవంతుని
సేవింతురు ఋతవ్రత సత్యవ్రత దానవ్రత సువ్రత నామంబులు
గల చాతుర్వర్ణ్యం బందుఁ గలిగి యుండు. 66

సీ. అట్టిశాకద్వీప ♦ మరికట్టి తత్ప్రమా
ణంబున దధిసము ♦ ద్రంబు వెలుఁగు
నందుఁ బరివత్తృం ♦ బయి పుష్కరద్వీప
మిలఁ జతుష్షష్టి ల ♦ క్షల విశాల
మ్మహాద్వీపమం ♦ [2]దయుతకాంచనపత్త్ర
ములు గల్గి కమలగ ♦ ర్భునకు నాస
నం బగు పంకేరు ♦ హం బుండు నాద్వీప
మధ్యంబునను నొక్క ♦ మానసోత్త

ఆ. రం బనంగఁ బర్వ ♦ తం బుండుఁ దనకుఁ బూ
ర్వాపరముల నుండు ♦ నట్టివర్ష
ములకు రెంటి కట్లు ♦ నిలిచిన మర్యాద
నగ మనంగఁ జాలఁ ♦ బొగడ నెగడు. 67

వ. ఇట్లు దనకు లోపలి వెలుపలి వర్షంబులు రెంటికి మర్యాదాచలంబు
నుంబోలె నున్న మానసోత్తరపర్వతంబయుతయోజనవిస్తారంబు
ను నంతియయౌన్నత్యంబునుం గలిగియుండు నానగంబునకు నలు
దిక్కులయందు నాలుగు లోకపాలుర పురంబు లుండు నామాన

---

1. సహస్రస్రోత = వేయిపాయలుగలది. 2. అయుతకాంచన పత్త్రములు = పదివేల తామరపూలు.

సోత్తర పర్వతంబుతుద సూర్యరథచక్రంబు సంవత్సరాత్మకం
బయి యహోరాత్రంబులయందు మేరుప్రదక్షిణంబు సేయునందు
నాపుష్కరద్వీపాధిపతి యగు వీతిహోత్రుండు రమణకధాతకనా
మంబులు గల పుత్రుల నిరువుర వర్షద్వయంబునం దభిషిక్తులంజేసి
తాను బూర్వజు లేఁగిన తెఱంగున భగవత్కర్మశీలుం డగుచుఁ
దపంబునకుం జనియె నంత. 68

క. మనుజేశ్వర యావర్షం బున నప్పుడు
సంచరించు ♦ పురుషులు పద్మా
సనునిఁ దగ నర్చనారాధన సేయుదు
రచలబుద్ధి ♦ తాత్పర్యమునన్. 69

క. ధరణీవల్లభ విను పుష్కర
మనుద్వీపమున లేరు ♦ చాతుర్వర్ణ్యల్
పరగఁగ భేదము లేకే సరసతి సము
లగుదు రందు ♦ సకలజనములున్. 70

వ. మఱియు పుష్కరద్వీపంబు [1]చతుష్షష్టి లక్షయోజనవిస్తారం బైన
శుద్ధోదక సముద్రముద్రితం బగు చుండు నవ్వల లోకాలోకపర్వ
తంబుండు శుద్ధోదకసముద్రలోకాలోక పర్వతంబుల నడుమ
రెండుకోట్లయోజన విస్తారం బయిన నిర్జనభూమి దర్పణోదర సమా
నంబై దేవతా వాసయోగ్యంబుగా నుండు నాభూమిం జేరిన ప
దార్థంబు మరలఁ బొంద నశక్యంబుగా నుండు నటఁమీఁద లోకా
లోక పర్వతం బెనిమిదికోట్ల యోజనంబులు సువర్ణభూమియు
సూర్యాది ధ్రువాంతంబులగు జ్యోతిర్గణంబులమధ్యంబున నుండుటం
జేసి లోకాలోక పర్వతం బనం దగియుండుఁ బంచాశత్కోటియో
జన విస్తృతం బగు భూమండల మానంబునకుఁ దురీయాంశప్ర
మాణంబుగల యాలోకాలోక పర్వతంబుమీఁద నఖిల జగద్గు
రు వగు బ్రహ్మచేతఁ జతుర్దిశలయందు ఋషభపుష్కర చూడవా

1. చతుష్షష్టి లక్షయోజనవిస్తారము = అరువదినాలుగులక్షల ఆమడల విశాలము.

మ నాపరాజిత సంజ్ఞలు గలదిగ్గజంబులు నాలుగును లోకరక్షణార్థంబు నిర్మితంబై యుండు మఱియును. 71

సీ. తనకు [1]విభూతులై ♦ తనరియాదేవ
బృంద తేజశ్శౌర్య ♦ బృంహణార్థ
మై భగవంతుండు ♦ నాది దేవుండును
నైన జగద్గురుం ♦ డచ్యుతుండు
సరిలేనిధర్మ వి ♦ జ్ఞానవైరాగ్యాను
లయిన విభూతుల ♦ నలరియున్న
యట్టివిష్వక్సేనుఁ ♦ డాదిగాఁ గలుగు పా
ర్షదులతోఁ గూడి ప్ర ♦ శస్తమైన

తే. నిజవరాయుధదోర్దండ ♦ నిత్యసత్త్వుఁ
డగుచు నాపర్వతంబుపై ♦ నఖిలలోక
రక్షణార్థంబు కల్ప ప ♦ ర్యంత మతఁడు
యోగమాయా విరచితుఁడై ♦ యొప్పుచుండు. 72

వ. ఇట్లు వివిధ[2]మంత్రగోపనార్థం బానగాగ్రంబున నున్న భగవంతుండు దక్క లోకాలోకపర్వతంబునకు నవ్వల నొరులకు సంచరింప నశక్యంబయి యుండు బ్రహ్మాండంబునకు సూర్యుండు మధ్యగతుండై యుండు నాసూర్యునకు నుభయపక్షంబులయందు నిరువదేనుకోట్ల యోజనపరిమాణంబున నండకటాహం బుండు నట్టి సూర్యునిచేత నాకాశదిక్స్వర్గాపవర్గంబులును నరకంబులును నిర్ణయింపంబడు దేవతిర్యఙ్మనుష్య నాగపక్షితృణగుల్మలతాది సర్వజీవులకును సూర్యుం డాత్మ యగుచు నుండు. 73

క. కర మరు రాగంబున నీ
ధరణీమండలము సంవి ♦ ధానం బెల్ల

---

1. విభూతులు: అణిమ, మహిమ, గరిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశత్వము వశిత్వము (ప్రకృతి యందలి శ్రేష్ఠములైన వస్తువులన్నియు విభూతులగును.)
2. మంత్రగోపనము = మంత్రము దాచుట.

న్నతిక్రమించితి నింతియ కా
దతిక్రమించెద సర్గమాన ♦ మెల్ల నరేంద్రా. 74

—[1]భగణవిషయము—

ఆ. [2]కమల జాండ మధ్య ♦ గతుఁడైన సూర్యుండు
భరిత మైన యాత ♦ పంబుచేత
మూఁడు లోకములను ♦ ముంచి తపింపఁగఁ
జేసి కాంతి నొందఁ ♦ జేయుచుండు. 75

వ. ఇట్లు భాస్కరుం డుత్తరాయణ దక్షిణాయ విషువు లను నామంబులు గల [3]మాంద్య తీవ్రసమానగతుల నారోహణావరోహణ స్థానంబులయందు దీర్ఘహ్రస్వ సమానంబులుగాఁ జేయుచుండు. 76

ఆ. మేష తులల యందు ♦ మిహిరుం డహోరాత్ర
మందుఁ దిరుగు సమ వి ♦ హారములను
బరఁగఁగ వృషభాది ♦ పంచమాసముల నొ
క్కొక్క గడియ రాత్రి ♦ దక్కినడచు. 77

ఆ. మించి [4]వృశ్చికాది ♦ పంచమాసముల నొ
క్కొక్క గడియ రాత్రి ♦ నిక్కి నడచు
దివము లందు నెల్ల ♦ దిగజారు నొక్కొక్క
గడియ నెలకుఁ దప్పి ♦ కారమునను. 78

వ. మఱియు నివ్విధంబున దివసంబు లుత్తరాయణ దక్షిణాయనంబుల వృద్ధిక్షయంబుల నొంద నొక్క యహోరాత్రంబున నేక పంచాశ దుత్తర నవకోటి యోజనంబుల పరిమాణంబు గల మాన సోత్తర పర్వతంబున సూర్యరథంబు దిరుగుచుండు నా మానసోత్తర పర్వతంబునందుఁ దూర్పున దేవధాని యను నింద్రపురంబును దక్షిణంబున సంయమని యను యమనగరంబును పశ్చిమంబున నిమ్లోచని యను వరుణపట్టణంబును నుత్తరంబున విభావరి యను

1. భగణము = చుక్కలగుంపు. 2. కమలజ + అండము = బ్రహ్మాండము. 3. మాంద్య తీవ్రమానములు = నెమ్మది తొందర మెరలు. 4. వృశ్చికాది పంచ మాసములు = కార్తికముమొదలు ఫాల్గుణము చివరకుగల నెలలు.

సోముని పుటభేదనంబును దేజరిల్లుచుండు నా పట్టణంబుల యందు నుదయ మధ్యాహ్నాస్తమయ నిశీథంబు లనియెడు కాలభేదంబులను భూత[1]ప్రవృత్తి [2]నివృత్తి[3]నిమిత్తం బచ్చుట జనులకుం బుట్టించుచుండు సూర్యుం డెప్పు డింద్రనగరంబున నుండి గమనించు నది యాదిగాఁ బదిహేను గడియలను రెండుకోట్ల ముప్పదియేడు లక్షల యెబ్బదియైదువేల యోజనంబులు నడచు నివ్విధంబున నింద్ర యమవరుణ పురంబుల మీఁదఁ జంద్రాది గ్రహ నక్షత్రంబులం గూడి సంచరించుచుఁ బండ్రెండంచులు నాలుగమ్ములును మూఁడు దొంటులుం గలిగి సంవత్సరాత్మకంబగు నేకచక్రంబయిన సూర్యుని రథంబు ముహూర్త మాత్రంబున ముప్పదినాలుగు లక్షలు నెనమన్నూఱు యోజనంబులు సంచరించు. 79

సీ. [4]ఇనురథంబున కున్న ♦ యిరుసొక్కటియు మేరు
శిఖరంబు నందును ♦ జేరి యుండు
నొనరఁ జక్రము మాన ♦ సోత్తర పర్వతం
బందులఁ దిరిగెడు ♦ నా రథంబు
నిరుసున నున్న రెం ♦ డిరుసులు దగులంగఁ
బ[5]వన పాశంబుల ♦ బద్ధ మగుచు
ధ్రువమండలంబు నం ♦ దుల నంటి యుండఁగా
సంచరించుచు నుండు ♦ సంతతంబు

తే. నట్టి యరదంబు ముప్పది ♦ యాఱులక్ష
లందు నంటిన కాఁడియు ♦ నన్ని యోజ
నముల విస్తార మైతురం ♦ గముల కంధ
రములఁ దగులుచు వెలుఁగొందు ♦ రమణతోడ. 80

వ. ఆరథంబునకు గాయత్రీచ్ఛందం బాదిగా సప్తచ్ఛందంబులు నశ్వంబులై సంచరించు భాస్కరునకు నగ్రభాగంబున నరుణుండు

---

1. ప్రవృత్తి = గుణ సహితమైనది. 2. నివృత్తి = గుణ రహితమైనది. 3. నిమిత్తము = కారణము. 4. ఇనురథము = సూర్యునితేరు. 5. పవనపాశంబులు = గాలికట్లు.

నియుక్తుండై రథంబు గడపుచుండు వెండియు నం[1]గుష్ఠ పర్వ మాత్ర శరీరంబులు గల యఱువదివేల వాలఖిల్యాఖ్యు లగు ఋషివరులు సూర్యుని ముందట సౌరసూక్తంబుల స్తుతియింప మఱియు ననేకములును గంధర్వ కిన్నర కింపురుష నాగాప్సరః పతంగాదులును నెల నెల వరుసక్రమంబున సేవింపం దొమ్మిది కోట్లు నేఁబది యొకలక్ష యోజనంబుల పరిమాణంబు గల భూమండలంబునం దొక క్షణంబున సూర్యుండు రెండు వేల యేఁబది యోజనంబులు సంచరించుచు నొక యహోరాత్రంబు నందె యీ భూమండలం బంతయు సంచరించు ననిన శుక యోగీంద్రునకుఁ బరీక్షి న్నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 81

క. మునివర మేరుధ్రువులకు
నొనరఁ బ్రదక్షిణము దిరుగు ♦ చుండెడు[2]నజుఁ డా
యినుఁ డభిముఖుఁ డై [3]రాసుల
కనుకూలత నేఁగు నంటి ♦ వది యెట్లొప్పున్. 82

క. అని పలికిన భూవరునిం
గనుఁగొని శుకయోగి మిగులఁ ♦ గరుణాన్వితుఁ డై
మనమున శ్రీహరిఁ దలఁచుచు
విను మని క్రమ్మఱఁగ నిట్లు ♦ వినిపించెఁ దగన్. 83

వ. నరేంద్రా యతి వేగంబునఁ దిరుగుచుండు కులాల చక్రంబునందు జ[4]క్రభ్రమణంబునకు వేఱైనగతి నొంది బంతి సాగి తిరిగెడు పిపీలి కాదుల చందంబున నక్షత్ర రాసుల తోడం గూడిన కాలచక్రంబు ధ్రువమేరువులం బ్రదక్షిణంబు దిరుగు నపుడా కాలచక్రంబు నెనుర సంచరించు సూర్యాది గ్రహంబులకు నక్షత్రాంతరంబుల

---

1. అంగుష్ఠపర్వమాత్ర శరీరులు = బొటనవ్రేలి కణిపెడు మేరగల శరీరము గలవారు. (వాలఖిల్యులు) 2. అజుఁడు = పుట్టుకలేనివాఁడు. (బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు) 3. రాసులు = మేషము మొదలైనవి 12. ఇవే సౌరమానమువారికి మాసములగును. 4. చక్రభ్రమణము = బండికంటి తిరుగుడు,

యందును రాశ్యంతరంబుల యందును నునికి గలుగుటం జేసి సూర్యాది గ్రహంబులకుఁ జక్రగతిస్వగతులవలన గతిద్వయంబు గలుగుచుండు మఱియు నా సూర్యుండాదినారాయణమూర్తి యగుచు లోకంబుల యోగక్షేమంబులకు వేదత్రయాత్మకంబై కర్మసిద్ధి నిమిత్తంబై దేవర్షి గణంబులచేత వేదాంతార్థంబుల ననవరతంబు వితర్క్యమాణం బగుచున్న తనస్వరూపంబును ద్వాదశ విధంబులుగ విభజించి వసంతాది ఋతువుల నా యా కాల విశేషంబులయందుఁ గలుగఁ జేయుచుండు నట్టి పరమ పురుషుని మహిమ నీ లోకంబున మహాత్ములగు పురుషులు దమ తమ వర్ణాశ్రమాచారముల చొప్పున వేదోక్త ప్రకారంబుగా భక్త్యతిశయంబున నారాధించుచు క్షేమంబు నొందుచుందు రట్టి యాదినారాయణమూర్తి [1]జ్యోతిశ్చక్రాంతర్వర్తియై స్వకీయ తేజః పుంజదీపితాఖిల జ్యోతిర్గణంబులుగలవాఁడై ద్వాదశ రాసులయందు నొక సంవత్సరంబున సంచరించుచుండు నట్టి యాదిపురుషుని గమన విశేష కాలంబును లోకులయిన ఋతుమాసపక్ష తిథ్యాదులచే వ్యవహరించుచుందురు మఱియు నప్పరమపురుషుం డారాసులయందు [2]షష్ఠాంశసంచారంబు నొందినసమయంబును ఋతువని వ్యవహరింపుదు రారాసులయందు నర్ధాంశసంచారమ్మున [3]రాశిషట్కభోగం బొందినతఱి యయనం బని చెప్పుదురు సమగ్రంబుగా రాసుల యందు సంచార మొందిన యెడల నట్టికాలంబును సంవత్సరంబని నిర్ణయింపుదు రిట్టి సమగ్ర రాశి సంచారంబునందు శీఘ్రగతి మంద గతి సమగతు లనియెడు త్రివిధ గతివిశేషంబుల వలన వేఱుపడెడు నావత్సరంబును సంవత్సరంబు పరివత్సరం బిడావత్సరం బనువత్సరం బిద్వత్సరం బని పంచవిధంబులఁ జెప్పుదురు చంద్రుండు నీ

---

1. జ్యోతిశ్చక్రాంతర్వర్తి = వెలుగుల చక్రమందుఁ దిరుగువాఁడు (సూర్యుఁడను నారాయణుఁడు) ఆ జోతిశ్చక్రమే మాసరూపకమైన కాలచక్రము. 2. షష్ఠాంశము = ఆరవవంతు. 3. రాశిషట్క భోగము = ఆఱురాసులందుఁ దిరుగు కాలమేయొక్క అయనము.

తెఱంగున నా సూర్యమండలంబు మీఁద లక్షయోజనంబులనుండి సంవత్సర పక్షరాశినక్షత్రభుక్తులు గ్రహించుచు నగ్రచారియై శీఘ్రగతిం జరించు నంత వృద్ధిక్షయరూపంబునం బితృగణంబులకుఁ బూర్వపక్షాపరపక్షంబులచేత నహోరాత్రంబులఁ గలుగఁ జేయుచు సకలజీవ ప్రాణంబై యొక్కనక్షత్రంబు త్రింశన్ముహూర్తంబు లనుభవించుచు షోడశకళలు గలిగి మనోమయాన్నమయామృతమయ దేహుండై దేవ పితృ మనుష్య భూత పశు పక్షి సరీసృప వీరుత్ప్రభృతులకుఁ బ్రాణాప్యాయశీలుం డగుటం జేసి సర్వ సముండనం బడు. 84

క. [1]చందురునకు మీఁదై యా
నందంబున లక్షయోజ ♦ నంబులఁ దారల్
గ్రందుకొని మేరుశైలం
బంది ప్రదక్షిణము దిరుగు ♦ [2]నభిజిద్భముతోన్. 85

సీ. అటమీఁదఁ దారల ♦ కన్నిటి కుపరి యై
రెండులక్షల శుక్రుఁ ♦ డుండి భాస్క
రునిముందఱంబిఱుఁ ♦ దను సామ్య మృదుశీఘ్ర
సంచారములను భా ♦ స్కరునిమాడ్కిఁ
జరియించుచుండును ♦ జనులకు ననుకూలుఁ
డై వృష్టి కొసఁగుచు ♦ నంతనంతఁ
జతురత వృష్టివి ♦ ష్కంభక గ్రహశాంతి
నొనరించువారల ♦ కొసఁగుశుభము

తే. లుండు నామీఁద [3]సౌమ్యుండు ♦ రెండు లక్ష
లను రించుచు రవిమండ ♦ లంబుఁ బాసి
కానఁబడినను జనులకు ♦ క్షామడాంబ
రాదిభయములఁ బుట్టించు ♦ నతులమహిమ. 86

1. చందురునకు = చంద్రునకు. అభిజిత్ + భము = అభిజిత్తు లగ్నముందెల్పు నక్షత్రము. 3. సౌమ్యుఁడు = సోము(చంద్రు)ని కొడుకు. (బుధుఁడు.)

సీ. [1]ధరణీతనూజుఁ డం ♦ తటిమీఁద రెండు ల
క్షలనుండి మూఁడు ప ♦ క్షముల నొక్క
రాశిదాఁటుచు నుండుఁ ♦ గ్రమమున ద్వాదశ
రాసులు భుజియించు ♦ రాజసమున
వక్రించియైన న ♦ వక్రత నైనను
దఱచుగాఁ బీడలు ♦ నరుల కొసఁగు
నంగారకుని కెంకి ♦ కావల రెండు ల
క్షల యోజనంబుల ♦ ఘనత మించి
ఆ. యొక్క రాశినుండి ♦ యొక్కొక్క వత్సరం
బనుభవించుచుండు ♦ నమరగురుఁడు
వక్రమందునైన ♦ [2]వసుధామరులకును
శుభము నొసఁగు నెపుడు ♦ నభినవముగ. 87

క. [3]సురగురునకు మీఁదై [4]భా
స్కరసుతుఁ డిరులక్షలను జ ♦ గములకు బీడల్
జరపుచుఁ [5]ద్రింశన్మాసము
లరుదుగ నొక్కొక్క [6]రాశి ♦ యందు వసించున్. 88

క. ప్రాకటముగ [7]రవిసుతునకు
నేకాదశ లక్షలను [8]మహీ సురులకు నీ
లోకులకు మేలు గోరుచుఁ
జోకగ మునిసప్తకంబు ♦ సొంపువహించున్. 89

క. మునిసప్తకమున కెగువం
దనరుచు నామీఁదఁ [9]ద్రియుత ♦ దశలక్షలఁ బెం

---

1. ధరణీతనూజుఁడు = భూదేవికొడుకు; = అంగారకుఁడు. 2. వసుధామరులు = బ్రాహ్మణులు. 3. సురగురుఁడు = బృహస్పతి. 4. భాస్కరసుతుఁడు = సూర్యపుత్రుఁడు = శని. 5. త్రింశన్మాసములు = ముప్పదినెలలు. 6. రాశి = నక్షత్రభాగములసమూహము. 7. రవిసుతునకు = సూర్యునికొడుకైన శనికి. 8. మహీసురులు = పుడమివేల్పులు = బ్రాహ్మణులు. 9. త్రియుత......లు = పదమూఁడులక్షలు.

పున శింశుమారచక్రం
బనఁగా నిన్నిటికి నుపరి ♦ యగు చుండు నృపా. 90

సీ. ఆ శింశుమారాఖ్య ♦ మగు చక్రమున భాగ
వతుఁ డైన ధ్రువుఁ డింద్రవరుణకశ్య
ప ప్రజాపతి యమ ♦ ప్రముఖులతోఁ గూడి
బహుమానముగ [1]విష్ణు ♦ పదముఁ జేరి
కణఁకనిచ్చలుఁ బ్రబ ♦ క్షీణముగాఁ దిరుగుచుఁ
జెలఁగియుండును గల్ప ♦ జీవియగుచు
ననఘుఁ డుత్తానపా ♦ దాత్మజుఁ డార్యుఁడు
నయిన యాధ్రువుని మ ♦ హత్త్వ మెల్లఁ

తే. దెలిసి వర్ణింప బ్రహ్మకు ♦ నలవిగాదు
నే నెఱింగినయంతియు ♦ నీకు మున్న
తెలయఁ బలికితిఁ గ్రమ్మఱఁ ♦ దలఁచికొనుము
[2]జితరిపువ్రాత శ్రీపరీ ♦ క్షిన్న రేంద్ర. 91

వ. మఱియు నాధ్రువుండు నిమిషమాత్రం బెడలేక సంచరించు జ్యోతిర్గ్రహనక్షత్రంబులకు నీశ్వరునిచేత ధ్యానాక్రమణంబునఁ బశువులకై యేర్పఱిచిన [3]మేధిస్తంభంబు తెఱంగున మేటిగాఁ గల్పింపంబడి ప్రకాశించుచుండు గగనంబునందు మేఘంబులును శ్యేనాది పక్షులును వాయువశంబునం గర్మసారథులై చరించు తెఱంగున జ్యోతిర్గణంబులును బ్రకృతి పురుషయోగ గృహీతాశులై కర్మనిమిత్తగతి గలిగి వసుంధరం బడుదురు. 92

కం. పొందుగ జ్యోతిర్గణముల
నందముగా శింశుమార ♦ మండల నుండం
గొందఱు దఱచుగఁ జెప్పుదు
రుందురు వినిపింతు విను [4]మ ♦ నూనచరిత్రా. 93

1. విష్ణుపదము = వామనుఁడు పెరిగి, పదముచేత గొల్చుకొనినది. (ఆకాశము)
2. జితరిపువ్రాత = శత్రుసమూహమును గెలిచినవాఁడా! 3. మేధిస్తంభము = కట్టుగొయ్య. 4. అనూనచరిత్రుఁడు = కొఱఁతఁబడని కథాభాగము గలవాఁడు.

క. తలక్రిందై వ్రేలువ దై
సలలిత మగు శింశుమార ♦ చక్రమునందుఁ
నెలకొని [1]పుచ్ఛాగ్రంబున
నిలిచి ధ్రువుం డుండు నెపుడు ♦ నిర్మలచరితా. 94

వ. మఱియు నాశింశుమారచక్రపుచ్ఛంబునఁ బ్రజాపతియు నగ్నీంద్ర ధర్ములును [2]బుచ్ఛమూలంబున ధాతృవిధాతలును గటిప్రదేశంబున ఋషిసప్తకంబును [3]దక్షిణావర్తకుండలీ భూతభూతశరీరంబునకు నుదగయననక్షత్రంబులును దక్షిణపార్శ్వంబున దక్షిణాయననక్షత్రంబులును బృష్ఠంబున దేవమార్గంబును నాకాశగంగయు నుత్తరభాగంబునఁ బునర్వసు పుష్యంబులును దక్షిణభాగంబున నార్ద్రాశ్లేషలును దక్షిణవామపాదంబుల నభిజిదుత్తరాషాఢలును దక్షిణవామనాసారంధ్రంబుల శ్రవణపూర్వాషాఢలును దక్షిణవామలోచనంబుల ధనిష్ఠామూలలును దక్షిణవామకర్ణంబుల మఘాదినక్షత్రంబులును వామపార్శ్వంబున దక్షిణాయనంబును దక్షిణపార్శ్వంబునఁ గృత్తికాదినక్షత్రత్రయంబును నుత్తరాయణంబును వామదక్షిణస్కంధంబుల శతభిజ్జ్యేష్టలును నుత్తరహనువున నగస్త్యుడును నపరహనువున యముండును ముఖంబున నంగారకుండును గుహ్యంబున శనైశ్చరుండును మేఢ్రంబున బృహస్పతియును వక్షంబున నాదిత్యుండును నాభిని శుక్రుండును మనంబునఁ జంద్రుండును స్తనంబుల నాశ్వినులును బ్రాణాపానంబుల బుధుండును గళంబున రాహువును సర్వాంగంబులఁ గేతుగ్రహంబును రోమంబులఁ దారలును నుండు నది సర్వదేవతామయంబైన పుండరీకాక్షుని దివ్యదేహంబు ధ్రువునింగా నెఱుంగుము. 95

సీ. ఇట్టి దివ్యశరీర ♦ మెవ్వఁడు ప్రతిదినం
బును సంధ్యాకాల ♦ మతులభక్తి

---

1. పుచ్ఛాగ్రము = తోఁకచివర. 2. పుచ్ఛమూలము = తోఁకమొదలు. 3. దక్షిణా.... శరీరము = కుడివైపునకు గుండ్రముగఁ దిరిగిన శరీరములు.

మనమందు నిలిపి యే ♦ మఱక మిక్కిలి ప్రయ
త్నంబున నియతుండై ♦ తత్త్వబుద్ధి
మౌనవ్రతంబునఁ ♦ బూని వీక్షించుచు
నీసంస్తవంబు దా ♦ నెంతో ప్రేమ
జపియించి కడుఁ బ్రశ ♦ స్తమును మునీంద్ర సే
వ్యమును జ్యోతిస్స్వరూ ♦ పమున వెలుఁగు

ఆ. విపులశింశుమార ♦ విగ్రహంబునకు వం
దనము వందనంబు ♦ లనుచు నిలిచి
సన్నుతించె నేని ♦ సకలార్థసిద్ధులఁ
బొందు మీఁద ముక్తిఁ ♦ జెందు నధిప. 96

క. ఇనమండలంబునకుఁ గ్రిం
దను దశసాహస్ర యోజ ♦ నంబుల స్వర్భా
నుని మండలంబు గ్రహ మై
ఘనముగ నపసవ్యమార్గ ♦ గతి నుండు నృపా. 97

క. అసురాధముఁ డగు రాహువు
[1]బిసరుహసంభవుని వరము ♦ పెంపున నెంతో
పస యగు నమరత్వంబున
నసమానం బైనగ్రహ వి ♦ హారముఁ బొందెన్. 98

సీ. జననాథ రాహువు ♦ జన్మకర్మంబులు
వినిపింతు ముందఱ ♦ విస్తరించి
యయుత యోజనవిస్తృ ♦ తార్కమండలము ద్వి
షట్సహస్రవిశాల ♦ చంద్రమండ
లముఁ బర్వకాలంబు ♦ లను త్రయోదశసహ
స్రవిశాలమై మీఁద ♦ రాహుగప్పు
నది చూచి యుపరాగ ♦ మనుచును బలుకుదు
రెల్లవారును స్వ[2]ధ ♦ ర్మేచ్ఛు లగుచు

---

1. బిసరుహ సంభవుఁడు = విష్ణువుబొడ్డుదమ్మియందుఁ బుట్టినవాఁడు. (బ్రహ్మ)
2. స్వధర్మేచ్ఛులు = తాము చేయఁదగిన పనులయందుఁ గోరికగలవారు.

ఆ. నంతలోన [1]ఇన శ ♦ శాంక మండలములఁ
గరుణఁ బ్రోవఁ దలఁచి ♦ హరి సుదర్శ
నంబు వచ్చునను భ ♦ యంబున నైదాఱు
గడియలకును రాహు ♦ వడఁకి తొలఁగు. 99

2. నరవర యీ రాహువునకు
సరసత నాక్రింద సిద్ధ ♦ చారణవిద్యా
ధరు లయుత యోజనంబులఁ
దిరముగ వసియించి లీలఁ ♦ దిరుగుదు రచటన్ 100

క. పరికింప సిద్ధవిద్యా
ధరులకుఁ బదివేలుక్రిందఁ ♦ దరలక యక్షుల్
మఱియును భూతప్రేతులు
జరియింతురు రాక్షసులు పి ♦ శాచులు గొలువన్. 101

ఆ. వారిక్రిందఁ దగిలి ♦ వాయువశంబున
మలయు చుండు మేఘ ♦ మండలంబు
మేఘమండలంబు ♦ మీఁ దగుచుండు భూ
మండలంబు క్రింద ♦ నుండు నధిప. 102

వ. అట్టిభూమండలంబుక్రింద యోజనాయుతాంతరంబున నండకటాహా
యామంబు గలిగి క్రమంబున నొండొంటికిం గ్రిందగుచు నతల
వితల సుతల రసాతల తలాతల మహాతల పాతాళలోకంబు లుండు
నట్టి బిలస్వర్గంబులయందు నుపరిస్వర్గంబున కధికం బైన కామ
భోగంబుల నైశ్వర్యానందంబులను సుసమృద్ధవనోద్యాన క్రీడా
విహారస్థానంబుల ననుభవించుచు దైత్యదానవకాద్రవేయాది దేవ
యోనులు నిత్యప్రముదితాను రక్తులగుచుఁ గ[2]ళత్రాపత్యసుహృ
ద్బంధు దాసీదాసపరిజనులతోఁ జేరుకొని మణిగణఖచితంబు లగు
నతిరమణీయగృహంబులయందు నీశ్వరునివలనం జేటు లేని

---

1. ఇనశశాంకమండలములు = సూర్యచంద్ర మండలములు. 2. కళ........
జనులతో=పెండ్లము, బిడ్డలు, చెలికాండ్రు, చుట్టములు, పనికత్తెలు పనివాండ్రు
దగ్గరివారితో

కాయంబులు గలిగి వివిధమాయావిశేషవినిర్మిత నూతనకేళీసదన విహారణమండపవిచిత్రోద్యానాదులయందుఁ గేళీ వినోదంబులు సలుపుచుఁ జరియింతు రంత. 103

సీ. అట్టి పాతాళంబు ♦ లందును మయకల్పి
తము లగు [1]పుటభేద ♦ నముల యందు
బహురత్ననిర్మిత ♦ ప్రాకారభవన గో
పుర సభా చైత్యచ ♦ త్వరవిశేష
ములయందు నాసురా ♦ దుల మిథునములచే
శుకపిక శారికా ♦ నికరసంకు
లముల శోభిల్లు కృ ♦ త్రిమ భూములను గల
గృహములచే నలం ♦ కృతములగుచు

ఆ. కుసుమచయసుగంధి ♦ కిసలయ స్తబకసం
తతులచేత ఫలవి ♦ తతులచేత
నతులరుచిరనవ[2]ల ♦ తాంగనాలింగిత
[3]విటపములను గలుగు ♦ విభవములను. 104

వ. మఱియు నానావిధజలవిహంగమమిథునంబులు గలిగి నిర్మలజల పూరితంబులై మత్స్యకులసంచారక్షుభితంబు లైన కుముదకువల యకహ్లారలోహితశతపత్త్రాదికంబులఁ దేజరిల్లెడుసరోవరంబులు గల యుద్యానవనంబులయందుఁ గృతనికేతనులై స్వర్గభూముల నతిశయించిన వివిధ విహారంబులు గలిగి యహోరాత్రాది కాల విభాగభయంబులు లేక మహాహిప్రవరుం డయిన శేషుని [4]శిరో మణిదీధితులచే నంధకారోపద్రవంబు లేక యెల్లప్పుడు దివసాయ మానంబుగా నుండు నాలోకంబునందు నఖిలజనులు దివ్యౌషధి రసరసాయనంబుల ననవరతంబు నన్నపానంబులుగా సేవించుటం జేసి యచ్చటివారలకు నాదివ్యాధులును వలితపలితంబులును

---

1. పుటభేదనము = పట్టణము. 2. లతాంగనాలింగిత = తీగెకలుకుల కౌగిళ్లతో గూడిన. 3. విటపములు = చెట్లు. 4. శిరోమణిదీధితులు = తలల యందలి మణులకాంతులు.

జరారోగంబులును శరీరవైవర్ణ్యంబులును [1]స్వేదదౌర్గంధ్యంబులును గలుగక పరమకల్యాణమూర్తు లగుచు హరిచక్రభయంబు దక్క నన్యం బగు మృత్యుభయంబు నొందక యుందు రదియునుం గాక.

తే. అట్టి పాతాళలోకంబు ♦ నందు విష్ణు
చక్ర మెప్పుడేనిని బ్రవే ♦ శంబు నొందు
నప్పు డెల్లను దైత్యకు ♦ లాంగనలకు
గర్భసంపద లందంద ♦ కరఁగు చుండు. 106

చ. అతలమునందు నమ్మయుని ♦ యాత్మజుఁడైన బలాసురుండు స
మ్మతిఁ జరియించు [2]షణ్ణవతి♦మాయలఁ గూడి వినోద మందుచుం
గుతలములందు నేఁడు నొక♦కొందఱు నచ్చటిమాయఁ జెంది సం
తతముఁ జరించు చుందురు ♦ దప్పక మోహనిబద్ధచిత్తులై. 107

వ. అట్టి బలుని యావలింతలను [3]స్వైరిణులు కామినులు [4]పురిశ్చలులను స్త్రీగణంబులు జనియించి రా కామినీజనంబులు పాతాళంబుఁ బ్రవేశించిన పురుషునికి హాటకరసం బనియెడు సిద్ధరసఘుటిక నిచ్చి రససిద్ధునిం గావించి యతని యందు స్వవిలాసావలోకనానురాగస్మిత సల్లాపోపగూహనాదుల నిచ్ఛా విహారంబులు సలుపుచుండ నాపురుషుండు మదాంధుండై తానె సిద్ధుండ ననియును నాగాయుతబలుండ ననియును దలంచి నానావిధరతిక్రీడలఁ బరమానందంబు నొందుచుండు. 108

సీ. [5]హాటకేశ్వరుఁ డైన ♦ [6]యంభికాధీశుండు
వితలంబునందుల ♦ వేడ్క నిలిచి
తనదుపార్షద భూత ♦ తతులతో బ్రహ్మాస
ర్గోపబృంహణమున ♦ నొక్కచోటఁ

---

1. స్వేదదౌర్గంధ్యము=చెమటవాసన 2. షట్ + నవతి + మాయలు= తొంబదియాఱు గారడీలు. 3. స్వైరిణులు=ఇష్టము వచ్చినట్లు తిరుగు నాడు వాండ్రు. 4. పురిశ్చలులు = రంకుటాండ్రు. 5. హాటకేశ్వరుఁడు = బంగరులింగము. 6. అంభికాధిశుఁడు= పార్వతీభర్త-శివుఁడు.

పార్వతీసంభోగ ♦ పరుఁ డగు చుండఁగా
వారలవీర్యంబు ♦ వలనఁ బుట్టి
నట్టిది హాటకి ♦ యని యెడినది యని
లాగ్నులు భక్షించి ♦ యందు నుమ్మియ
తే. నదియు హాటక మనుపేర ♦ నతిశయిల్లి
వన్నె మీఱుచు శుద్ధసు ♦ వర్ణ మయ్యె
నా సువర్ణంబు నాలోక ♦ మందు నున్న
జనుల కెల్లను వినుత భూ ♦ షణము లయ్యె. 109
సీ. ఆ క్రింద సుతలంబు ♦ నందు మహాపుణ్యుఁ
డగు విరోచనపుత్రుఁ ♦ డైనయట్టి
బలిచక్రవర్తి యా ♦ పాకశాసనునకు
ముద మొసంగఁగఁ గోరి ♦ యదితిగర్భ
మున వామనాకృతిఁ ♦ బుట్టి యంతటఁ ద్రివి
క్రమరూపమునను లో ♦ కత్రయంబు
నాక్రమించిన దాన ♦ వారాతిచేత ముం
దటన యీఁబడినయిం ♦ ద్రత్వ మిట్లు
ఆ. గలుగువాఁడు పుణ్య ♦ కర్మసంధానుండు
హరిపదాంబుజార్చ ♦ నాభిలాషుఁ
డగుచు శ్రీరమేశు ♦ నారాధనము సేయు
చుండు నెపుడు నతి మ ♦ హోత్సవమున. 110
వ. నరేంద్రా సకలభూతాంతర్యామియు దీర్ఘభూతుండును నయిన వాసుదేవునియందుఁ జిత్తంబు గలిగి యిచ్చిన భూదానంబునకు సాక్షాత్కరించిన మోక్షంబు ఫలం బగుం గాని పాతాళస్వర్గ రాజ్యంబులు ఫలంబులు గానేర వయిన నెవ్వరికిని మోక్షంబు సాక్షాత్కృతంబు గాకుండుటం జేసి లోకప్రదర్శనార్థంబు పాతాళ స్వర్గరాజ్యంబుల నిచ్చె [1]క్షుతపతన ప్రస్ఖలనాదులందును వివశుం డైన యెడల నామస్మరణంబు సేయుపురుషుండు గర్మబంధంబువ

1. క్షుత......నాదులు = తుమ్ముట, వీర్యముజారుట మొదలైనవి.

లన విముక్తుండగుచు సుజ్ఞానంబునం బొంమనట్టి వాసుదేవుం డాత్మజ్ఞానప్రపోషణంబు సేయు మాయామయంబు లైన భోగై శ్వర్యంబుల నెల్ల నెట్లొసంగు నన వలవదు భగవంతుండు యాచ నసేసి సకల సంపదలం జేకొని శరీరమాత్రావశిష్టునిం జేసి వారుణ పాశంబులం గట్టి విడిచినప్పుడు బలీంద్రుం డిట్లనియె. 111

సీ. పరమేశ్వరునకు నె ♦ ప్పిటిపదార్థంములందుఁ
[1]తృష్ణ లేకుండుట ♦ దెలిసినాఁడ
నిందాదు లెల్ల [2]ను ♦ పేంద్రునిఁ బ్రార్థించి
యడిగిరి గాని శ్రీ ♦ హరికిఁ గోరి
కలులేవు మిక్కిలి ♦ గంభీర మగు మహా
కాలస్వభావంబు ♦ గలుగుచుండు
నరయంగ మన్వంత ♦ రాధిపత్యమును లో
కత్రయంబును నెంత ♦ గాన తలఁప

ఆ. మత్పితామహుండు ♦ మానవంతుండు ప్ర
హ్లాదవిభునిఁ జూచి ♦ హర్షమంది
యెద్దియైనఁ గోరు ♦ మిచ్చెద ననుటకు
నంతలోన నీశ్వ ♦ రాజ్ఞఁ దెలిసి. 112

వ. ఇట్లు కృతార్థుండై [3]పిత్ర్యం బయిన రాజ్యంబు నొల్లక పరమే శ్వరుదాస్యంబ కోరె నా ప్రహ్లాద చరిత్రకథ నావసరమ్మున నీ తం డ్రికిని నీకును విశేషంబుగా నే పురుషుండు భగవదనుగ్రహంబుఁ బొంద నోపు నని పుండరీకాక్షుం డానతిచ్చిన వాక్యంబులు వక్ష్య మాణగ్రంథంబున విస్తరించెద నా బలిచక్రవర్తి గృహద్వారం బున నఖిలలోక గురుండయిన శ్రీ మన్నారాయణుండు [4]గదాపాణి యును నిజజనానుకంపితుండును శంఖచక్రాద్యాయుధ ధరుండును నగుచు నిప్పుడును దేజ రిల్లుచుండు నట్టి బలిద్వారంబున లోకం

---

1. తృష్ణ = ఆశ. 2. ఉపేంద్రుఁడు = రెండవయింద్రుఁడు - హిమనుఁడైనవిష్ణువు.
3. పిత్ర్యంబు = తండ్రి సంబంధమైనది. 4. గదాపాణి = చేతియందు గద గలవాఁడు.

బుల గెలువ నిచ్చగొన్నదశగ్రీవుం డుల్లంఘిత శాసనుండై ప్రవేశంబు గావింప న య్యాదిపురుషుండు దనపా[1]దాంగుష్ఠంబున యోజనాయుతాయుతంబులం బాఱం జిమ్మె వినుము. 113

క. ఆసుతలమునకుఁ గ్రిందై భాసిల్లుఁ దలాతలంబు ♦ ప్రభువందు మయుం
డా[2]సుర పురనిర్మాతగ వాసిగఁ బొగ డొందియేలు ♦ వసుధాధీశా.

చ. [3]పురహరుచే [4]రమేశ్వరుఁడు ♦ భూతహితార్థముగాఁ బురత్రయం
బరుదుగ నీఱు సేసె శర ♦ ణాగతు నామయుఁ గాచి యెంతయుం
గరుణఁ దలాతలంబునకుఁ ♦ గర్తగ నిల్పిన నున్నవాఁడు శ్రీ
ధరుని సుదర్శనంబునకుఁ ♦ దప్పి విముక్తభయుండు గాఁ దగన్.

క. తలఁపఁగ నాక్రింద మహా
తలమునఁ గద్రూవధూటి ♦ తనయులు సర్పం
బులు గలవు పెక్కు శిరములు
నలరంగాఁ గ్రోధవశగ ♦ ణావళి యనఁగన్. 116

వ. మఱియును గుహక తక్షక కాళియ సుషేణాదిప్రధాను లయిన వార లతుల శరీరంబులు గలిగి యాదిపురుషుని వాహనం బైన పతగరాజభయంబున ననవరతంబు నుద్వేజితు లగుచు స్వకళత్రాపత్యసుహృద్బాంధవసమేతులయి యుండుదు రాక్రింద రసాతలంబున దైత్యులు దానవులు నగు నివాతకవచకాలకేయు లను హిరణ్యపురనివాసు లగు దేవతాశత్రువులు మహాసాహసులును దేజోధికులును నగుచు సకలలోకాధీశ్వరుం డైన శ్రీహరితేజంబునం బ్రతిహతు లై వ[5]ల్మీకంబు నందు నడంగి యున్న సర్పంబుల చందంబున నింద్రదూత యగు సరమచేఁ జెప్పంబడెడు మంత్రాత్మక వాక్యంబులకు భయంబు నొందు చుండుదురు. 117

---

1. పాదాంగుష్ఠము= కాలివ్రేలు. 2. ఆ సురపురనిర్మాత= రాక్షస పట్టణము తయారు చేసినవాఁడు. 3. పురహరుఁడు=ముగ్గురు పట్టణరూపములతోనుండు రక్కసుల జంపినవాఁడు; శివుఁడు. 4. రమేశ్వరుఁడు = లక్ష్మీభర్త (నారాయణుఁడు) 5. వల్మీకము = పుట్ట.

క. [1]ఇందుకులోద్భవ వినుమా
క్రిందటి పాతాళమునను ♦ గ్రీడించుచు నా
నందము నొందుచు నుండును
సందడిఁబడి నాగకులము ♦ చతురత తోడన్. 118

వ. ఇట్లు వాసుకిప్రముఖు లైన శంఖ కులిక మహాశంఖ శ్వేత ధనంజయ ధృతరాష్ట్ర శంఖచూడ కంబ ళాశ్వతర దేవదత్తాదులయిన మహానాగంబు లైదు నేడు పది నూఱు వేయి శిరంబులుగలిగి ఫణామణికాంతులం జేసి పాతాళతిమిరంబును బాపుచుండుదురు.

సీ. పాతాళలోకంబు ♦ పాఁతున శేషుండు
వెలయంగ ముప్పది ♦ వేల యోజ
నంబుల వెడలుపు ♦ నను దోఁకఁ జుట్టగా
జుట్టుక యుండు వి ♦ ష్ణుని మహోగ్ర
మైన తాను శరీర ♦ మైన యనంతాఖ్య
[2]సంకర్షణుం డుండు ♦ సంతతంబు
నట్టి యనంతనా ♦ మాభిధానుని [3]మస్త
కమున సిద్ధార్థంబు ♦ కరణి ధరణి

ఆ. యంత నావిభుండు ♦ నఖిల లోకంబుల
సంహరింపఁ గోరి ♦ చండకోప
వశత సృజనఁజేయు ♦ వరుస [4]నేకాదశ
రుద్రమూర్తు లనెడు ♦ రౌద్రమతుల. 120

ఆ. అట్టిరుద్రమూర్తు ♦ లతుల త్రినేత్రులు
నఖిలశూలహస్తు ♦ లగుచు నుండు
రందు నున్న ఫణికు ♦ లాధిపుల్ శేషుని
పాదపంకజముల ♦ భక్తిఁ జేరి. 121

---

1. ఇందుకులోద్భవుఁడు = చంద్రవంశమున బుట్టినవాఁడు. 2. సంకర్షణుఁడు = ఒకతల్లి కడుపునఁ గొన్నాళ్లు, మఱొక తల్లి కడుపునఁ గొన్నాళ్లు పెంపొందిన వాఁడు. (బలరాముఁడు) 3. మస్తకము = శిరస్సు. 4. ఏకాదశరుద్రులు = పదునొకండగు శివమూర్తులు.

ఆ. నమ్రులగుచు ననుదిఁ • నంబును [1]మౌళిర
త్నముల చేతఁ గడు ము • దంబు నొంది
కోరికలు దలిర్ప • నీరాజనంబుల
నిచ్చుచుందు రెపుడు • మచ్చికలను. 122

వ. మరియు నా సంకర్షణమూర్తిం జేరి నాగకన్యకలు కోరికలు గల వార లగుచు నొప్పెడిశరీర విలాసంబులం జేసి యగరు చందన కుంకుమ పంకంబులను లేపనంబులు సేయుచు సంకర్షణమూర్తి దర్శన స్పర్శనాదుల నుద్బోధిత మకరధ్వజావేశిత చిత్తంబులు గలిగి చిఱునవ్వు లోలయ నధికాభిలాషం జేసి [2]స్మితావలోకనంబుల [3]సవ్రీడితలై యవలోకించు చుండ ననంతగుణంబులు గల యనంత దేవుం డుపసంహరింపం బడిన క్రోధంబు గలిగి లోకంబులకు క్షేమంబుగోరుచు సురాసుర సిద్ధ గంధర్వ విద్యాధర మునిగణంబు లనవరతంబు ధ్యానంబు సేయ సంతత సంతోషాతి శయంబున మ్రాఁగన్ను వెట్టుచు సలలిత గీతవాద్యంబుల నానందంబు నొందుచుఁ దన పరిజనంబుల నతిస్నేహంబున నవలోకించుచు నవ తులసీగంధపుష్ప రసామోదిత మధుకర వ్రాతమధుర గీతంబులు గల వైజయంతీ వనమాలికల ధరియించుచు [4]నీలాంబరధరుండును [5]హలధరుండును నగుచు నితండు మహేంద్రుండో హరుండో యనుచు జనంబులు వలుకు చుండఁ గాంచనాంబరధరుండై ముముక్షువులు ధ్యానంబులు సేయ నధ్యాత్మ విద్యాయుక్తం బయిన యానంద హృదయగ్రంథిని భేదించునట్టి శేషుని స్వాయంభువుండగు నారదుండు తుంబురు ప్రభృతు లగు ఋషిశ్రేష్ఠులతోఁ జేరుకొని కమలాసనుని సభాస్థానంబునందు నిట్లు స్తుతియించు చుండు. 123

---

1. మౌళిరత్నములు = (శిఖ) సిగముడి యందలి మణులు. 2. స్మితావలోకనములు = చిఱునవ్వుతోడి చూపులు. 3. సవ్రీడితలు = సిగ్గుతోఁగూడినవారు. 4. నీలాంబరధరుఁడు = నల్లవలువ దాల్చినవాఁడు. 5. హలధరుఁడు = నాగలిదాల్చినవాఁడు (అనంతుఁడు)

సీ. ఓలిమై నెవ్వని ♦ లీలావినోదముల్
జన్మ సంరక్షణ ♦ క్షయములకును
హేతువు లగు చుండు ♦ నెవ్వని చూపుల
జనియించె సత్త్వ ర ♦ జస్తమంబు
లెవ్వని రూపంబు ♦ లేకమై బహువిధం
బులను జగత్తులఁ ♦ బ్రోచు చుండు
నెవ్వని నామంబు ♦ లెఱుఁగక తలఁచిన
యంతన దురితంబు ♦ లడఁగు చుండు

తే. నట్టి సంకర్షణాఖ్యుండు ♦ నవ్యయుండు
నైన శేషుని వినుతి సే ♦ యంగఁ దరమె
తలఁప నెప్పుడు వాఙ్మనం ♦ బులకు నింక
మూఁడు లోకంబు లందును ♦ భూత తతికి. 124

ఆ. మఱియుఁ బెక్కు గతుల ♦ మాబోటివారలఁ
బ్రోవఁ దలఁచి శేష ♦ మూర్తి సాత్త్వి
క స్వభావ మొందెఁ ♦ గడఁకతో నట్టి శే
షునకు మ్రొక్కు చుండు ♦ ననుదినంబు. 125

వ. మఱియు నా శేషుని నెవ్వం డేని నాకస్మికంబుగ నయినను నార్తుం డగుచు నయినను స్మరించిన మాత్రన యఖిలపాపంబు లంబాసి సకల [1]శ్రేయస్సులంబొందు నట్టి శేషునినే ముముక్షువు లాశ్రయించి ధ్యానం బొనర్చి భవబంధ నిర్ముక్తు లగుదు రతని ఫణంబులయందు భూగోళం బణుమాత్రం బగుచునుండు నతని మహిమలు గణుతింప [2]సహస్రజిహ్వలు గల పురుషుండైన నోపం డని పలుకు చుందురా యనంతుండు పాతాళంబుననుండి సకలలోక హితార్థంబు భూమిని ధరియించు నని లోకతిర్యఙ్మనుష్య గతులను లోకస్థితియును శుకయోగీంద్రుండు వినిపించి యింక నేమి విని పింతు నెఱింగింపు మనినం బరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రున కిట్లనియె. 126

1. శ్రేయస్సులు = మేలులు. 2. సహస్రజిహ్వలు = వేయినాలుకలు గలవారు.

క. మునివర లోకచరిత్రం
బనుపమము మహావిచిత్ర ♦ మగునట్లుగ నా
కును వినిపించితి వంతయుఁ
బనుపడి నా చిత్తమందుఁ ♦ బాయక నిలిచెన్. 127

వ. అనిన శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 128

ఆ. జంతుజాలములకు ♦ శ్రద్ధలు త్రిగుణాత్మ
కములు గాన వారి ♦ కర్మగతుల
తారతమ్యములును ♦ దగిలి యిన్నియు వివి
ధంబు లగుచు నంత ♦ తంబు నుండు. 129

వ. నరేంద్రా ప్రతిషిద్ధలక్షణం బగు నధర్మం బాచరించు నరుని శ్రద్ధ విపరీతంబుగాఁ బ్రవర్తిల్లు నట్టి వానికిఁ గలిగెడి కర్మఫలంబును విపరీతంబు గానె యుండును. గావున ననాద్యకామ ప్రవర్తనల వలనఁ బెక్కుతెఱంగులఁ గలిగెడు కర్మగతుల సంగ్రహంబుగ నెఱింగించెద ననిన శుకునితోఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 130

ఆ. మునివరేణ్య నరక ♦ ములు ముజ్జగంబుల
యందొ యంతరాళ ♦ మందొ వెలినొ
యదియుఁ గాక దేశ ♦ మందుండు భూవి శే
షములయందొ తెలుపు ♦ సంతసమున 131

వ. అనిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 132

—శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు దెలిపెడి నరకలోక వర్ణనము—

క. ఎడ తెగక ముజ్జగంబుల
కడపల న[1]య్యామ్య దిశను ♦ గదలక నిలుచుం
గడుఘోరములుగ నరకము
లడరంగా నంతరాళ ♦ మందుల నధిపా. 133

వ. మఱియును దక్షిణంబున నగ్నిష్వాత్తాది పితృగణంబులు దమ గోత్రజులకు మేలు గలుగుట కొఱకు సత్యంబులగు నాశీర్వాదంబుల

1. యామ్యదిశ = దక్షిణదిక్కు.

నొసంగుచుండును. అచ్చటి పితృపతి యగు శమనుండు దనలోకంబునకుం జనుదెంచు జంతువుల కర్మంబులకుం దగినఫలంబుల నిచ్చి శిక్షించుచునుండు నందుఁ దామిస్రంబును నంధతామిస్రంబును రౌరవంబును మహారౌరవంబును గుంభీపాకంబును గాల సూత్రంబును నసిపత్త్రవనంబును సూకరముఖంబును నంధకూపంబును గ్రిమి భోజనంబును సందంశంబును [1]దప్తోర్మియు వజ్రకంటక శాల్మలియు [2]వైతరణియుఁ బూయోదంబును బ్రాణరోధంబును విశసనంబును [3]లాలాభక్షంబును సారమేయాదనంబును నవీచిరయంబును రేతఃపానంబును నను నేకవింశతి మహానరకంబులును మఱియును క్షారకర్దమంబును రక్షోగణ భోజనంబును శూలప్రోతంబును దందశూకంబును నవట నిరోధనంబును బర్యావర్తనంబును [4]సూచీముఖంబును నన సప్తవిధనరకంబులతోడం గూడి యష్టావింశతి నరకంబులు గల వని కొందఱు నొడువుదు రందు. 134

క. పర పుత్ర కళత్రంబులఁ
బరికింపక యపహసించు ♦ పాపాత్ముఁడు దు
ష్కర పాశబద్ధుఁ డై యమ
పురుషులచే నధిక బాధఁ ♦ బొందుచు నుండున్. 135

వ. మఱియు నివ్విధంబున బాధితుం డగుచుఁ దా[5]మిస్రనరకంబునం బడి యనశనాద్రి పాతనదండ తాడనతర్జనాది బాధలం జెంది కడు భయంబున మూర్ఛలం బొందు చుండు. 136

క. పర కాంత నెవ్వఁడేనిం
బురుషుం డుండంగ మొఱఁగి ♦ పొందిన యమకిం
కరు లతనిఁ బట్టి వడిఁ ద
త్తఱమునఁ బడ వైతు రంధ ♦ తామిస్రమునన్. 137

---

1. తప్తోర్మి - కాగినయలలు గలది. (నది) 2. వైతరణి = నిప్పులయేఱు. (నది)
3. లాలాభక్షణంబు = చొంగనీరు త్రాగుట. 4. సూచీముఖము = సూదులబావి. (ఇదొకనరకము) 5. తామిస్రము = చీఁకటితోఁగూడిన నరకము.

వ. నరేంద్రా! యెవ్వఁడేనిం గుటుంబపోషణార్థంబు పరులకు ద్రోహంబు సేయు నానరుండు రౌరవనరకంబునం బడు నెవ్వండిహలోకంబునందు స్వేచ్ఛావిహారంబున సంచరించుచుఁ బరోపద్రవపరాఙ్ముఖంబు లయి యుండు పశుపక్షిమృగాదుల బాధించు నాయామృగంబులు రురురూపంబులఁ దాల్చి యట్టిపాపజనుల నానావిధయాతనల బాధించుటం జేసి రౌరవమహారౌరవనరకంబు లనం బడు నెవ్వండేని దేహపోషణార్థంబు మూషకాదుల బిలనిరోధంబు సేసి వధించు నానిష్కరుణుండైన పురుషునిం గుంభీపాకనరకంబులయందుఁ గల[1]తప్తతైలంబులం బెక్కుబాధలం బొందింతురు. 138

సీ. తల్లిదండ్రులకును ♦ ధరణీసురులకును
నహితంబు సేసిన ♦ యట్టివాఁడు
కాలసూత్రం బను కడుఁ ♦ దీవ్ర నరకంబు
నందును నందంద ♦ యయుతయోజ
నాయతపాత్రాహు ♦ లందుల సూర్యుఁ డా
మీఁద గ్రిందను వహ్ని ♦ మిగుల మండ
నత్యంత క్షుత్పిపా ♦ సాదుల చేతను
బాధితుం డగు చుండుఁ ♦ బాయ కెపుడుఁ

ఆ. బరువు వెట్టుచున్నఁ ♦ బడి యున్న నిలిచినఁ
గదల కున్నఁ జాల ♦ నొదిఁగియున్న
బాధఁ బొందుచుండుఁ ♦ బశురోమముల లెక్క
వరుస నపరిమేయ ♦ వత్సరములు. 139

వ. మఱియు వేదమార్గంబు విడిచి పాషండమార్గంబు లాదరించుపురుషుని [2]నసిపత్త్రవనంబునందు యమకింకరులు తఱట్ల నడుచుచుఁ బరిహసించుచుం దోలునెడ నాయసిపత్త్రంబు లిరుగెలంకుల శరీరంబుఁ ద్రెంచుచుండ నడుగడుగున మొఱవెట్టుచుండ బాధించుచుందురు. 140

---

1. తప్తతైలము = కాగిననూనె. 2. అసిపత్రవనము = కత్తివంటి యాకులుగల తోఁట.

క. దండింపఁ దగనివారల
దండించిన విప్రవరుల ♦ తనువులు ముట్టం
దండించిన దుర్మతులం
దండింతురు కాలసూత్ర ♦ నరకములందున్. 141

ఆ. మఱియు నట్టిదుష్ట ♦ మానవుఁ గింకరుల్
విఱిచి చెఱకుఁగోల ♦ విఱిచినట్లు
బాధపెట్టుచుండఁ ♦ బడి మూర్ఛఁ జెందుచు
మొఱలు వెట్టుచుండు ♦ భూపవర్య. 142

వ. నరేంద్రా యెవ్వండేని యీశ్వర కల్పితవృత్తి గలజంతువుల హింసించు నట్టివాని నంధకూపం బను నరకంబునం బడవైచిన నందు నతండు దొల్లి తాను జేసిన భూతద్రోహంబున నచ్చట వివిధక్రూరపక్షిమృగపశుసర్ప [1]మశకమత్కుణమక్షికాదుల చేత హింసం బొందుచు మహాంధకారంబునందు నిద్రానుభవసుఖలేశంబును లేక కుశరీరంబునందుల జీవుండునుంబోలె మృతప్రాయుండై యుండు నంత. 143

క. తనకలిమి నెవ్వఁడేనిం
దనబాంధవవరులఁ గూడి ♦ తగఁ గుడువక తా
నును [2]వాయసంబు భక్షిం
చిన మాడ్కిం దిన్నవాని ♦ శీఘ్రమె యచటన్. 144

క. [3]క్రిమిభోజన మనియెడి నర
కమునం బడి క్రిములె కూడు ♦ గాఁ గుడుచుచుఁ దాఁ
గ్రిమి యగుచు లక్షపరిమా
ణముఁ గల క్రిమిగుండమందు ♦ నాటుక యుండున్. 145

వ. మఱియు నీభూలోకంబున నెవ్వఁడేని నవిపన్నుండై చౌర్యవృత్తిచే బ్రాహ్మణాదుల హిరణ్యరత్నాదిద్రవ్యంబు లపహరించు నట్టి పురుషుని నగ్నివర్ణంబు లగు నయఃపిండంబుల నగ్నితప్తంబు లగు

---

1. మశక......దులు = దోమలు, నల్లులు, ఈగలు మొదలైనవి. 2. వాయసము = కాకి. 3. క్రిమిభోజనము = పురుగుల తిండి

శూలంబుల నతని శరీరంబునం దివియు చుండుదురు మఱియును
మదనాతురు లగుచు స్త్రీపురుషు లగమ్యాగమనంబు సేసిరేని
నట్టివారిని యమలోకంబున నతి[1] తీక్ష్ణకశాతాడితులం జేసి యగ్ని
మయంబు లయిన యుక్కుప్రతిమల నాలింగనంబు సేయింతురు.

ఆ. సర్వజంతుజాల ♦ సంగమ మొందెడు
వానిఁ బట్టి కట్టి ♦ వజ్రదంష్ట్రి
కములు గలుగునట్టి ♦ ఘనతరశాల్మలీ
తరువులందుఁ జేర్చి ♦ దంతు రెపుడు. 147

ఆ. పార్థివేంద్ర నరుఁడు పాషండదర్శనుఁ
డగుచు ధర్మమార్గ ♦ మడఁచెనేని
వాఁడు నరకమందు ♦ వైతరణీనది
నుడుగ కెపుడుఁ బొరలి ♦ పడుచు నుండు. 148

వ. మఱియు నట్టి వైతరణీనదియందు జలగ్రాహంబులు దిగిచి భక్షింపం
బ్రాణంబులు నిర్గమింపఁ దన పాపంబు లుచ్చరించుచు విణ్మూత్ర[2]
పూయశోణితకేశనఖాస్థిమేదో మాంసవసావాహిని యగు నందుఁ
దప్తుం డగుచు నుండు విప్రుండు శూద్రకామినులం బొంది శౌచా
చారంబులం బాసి గతలజ్జుం డై పశువుంబోలెఁ జరియించెనేని
నతండు నరకంబునుం బొంది యందుఁ బూయవిణ్మూత్రలాలా
శ్లేష్మ పూర్ణార్ణవమందు [3]ద్రొబ్బంబడి యతి[4]భీభత్సితంబు లగు
నా ద్రవ్యంబుల భుజియించుచుండు. 149

క. శునకములఁ బెంచి యెవ్వం
డనయంబును వేఁట సలిపి ♦ యాత్మార్థము గా
వనమృగములఁ జంపును నా
మనుజాధము నస్త్రములను ♦ మర్దింతు రొగిన్. 150

1. తీక్ష్ణ.......తులు = చురుకైన చబుకులచేత దెబ్బలు తిన్నవారు. 2. పూయ.... మందు = చెడుపెంట, నీరుడు, చొంగ, కల్లె తో నిండిన సముద్రములందు. 3. ద్రొబ్బు = త్రోయు. 4. భీభత్సము = చూడ శక్యముగాని రూపముగలది.

ఆ. ద్రవ్యలోభమునను దంభార్థమై పశు
వులను జంపి జన్న ♦ ములను జేయు
వానిఁ బట్టి యముని ♦ వారలు గోయుచు
నుందు రెప్పుడు మిగుల ♦ సంద డిలుచు. 151

వ. కామమోహితుండై యెవ్వండేనిఁ దన భార్యచేత రేతఃపానంబు సేయించు నాపాపాత్ముని రేతోహ్రదంబునం ద్రోచి యా రేతంబునె పానంబు సేయింపుదురు రాజపుత్త్రులైనను జోరులైనను. ధనికుల గ్రామంబుపైఁ బడి యందు [1]గృహదాహంబు సేయువారలను విషాదులవలన నన్యులఁ జంపెడువారలను వజ్రదంష్ట్రిలుగల వింశత్యుత్తర సప్తశతిశునకంబు లెడతెగక తిగిచి భక్షించుచుందు. 152

సీ. లంచంబుఁ గొని సాక్షి ♦ వంచించి యనృతంబు
వలికెడు పాపాత్ముఁ ♦ బట్టి కట్టి
యంతమాన కవీచి ♦ యను నరకమునందు
శతయోజనోన్నత ♦ శైలశిఖర
మునఁ దలక్రిందుగా ♦ నునిచి [2]యధోముఖం
బుగఁ బడద్రొబ్బిన ♦ బొబ్బలిడుచుఁ
గల్లోలములు లేని ♦ [3]కమలాకరముఁబోలెఁ
జటులమై యున్న పా ♦ షాణ మందుఁ
తే. బడిన యంతన దేహంబు ♦ పగిలి పెక్కు
తునుకలై పాసి యదిగూడి ♦ కొనుచు నుండ
నుండి యాకులతను బొందు ♦ చుండుఁగాని
చావులేకుండు నా దుష్ట ♦ జంతువునకు. 153

ఆ. సోమయాజిభార్యఁ ♦ గామించి పొందిన
వానిఁ గపట మద్య ♦ పాన సోమ

---

1. గృహదాహము = ఇండ్లుతగులంబెట్టుట. 2. అధోముఖము = తలక్రిందు.
3. కమలాకరము = తామరల కిల్లు (లక్ష్మీహస్తము).

పాన మనుదినంబుఁ ♦ బానంబుసేయు¹వి
ట్క్షత్త్రియులను బట్టి ♦ సంభ్రమమున. 154

ఆ. ఱొమ్ముఁ ద్రొక్కి మోము ♦ ఱిమ్మవట్టఁగ మోఁది
యనలముఖమునందు ♦ నగ్నివర్ణ
ముగను గాఁచి వక్త్ర ♦ మున నిండఁగా నుక్కు
నీరు వోఁతు రేచి ♦ నిష్ఠురముగ. 155

వ. మఱియు నీచవర్ణుండు నిష్ఠ సలుపుచుఁ దపోదానవిద్యాచారంబులఁ బెద్దల కవమానంబు సేయువాఁడు క్షారకర్దమం బను నరకంబు నందు నధోముఖుం డగుచు బాధలం బొందు స్త్రీపురుషు లెవ్వరేని శరీరరక్షణార్థంబు పశువుల మానవుల బలి యిచ్చిరేని వారల నిరయంబునందు యమకింకరులు సురియలం దునిమి తద్రక్తంబు పానంబు సేయుచుం బాఱాడు చుందురు గ్రామారణ్యంబులయందు జంతువుల శూలప్రోతంబులం గావించి హింసించుచు హర్షించు చున్న వారలను శూలసూత్రంబను నరంకబునందు శూలప్రోతులం జేసిన ²క్షుత్పిపాసాపరవశు లగుచుండఁ గంకగృధ్రాదులు దీక్ష్ణ తుండాగ్రంబులం దిగిచి భక్షించుచుండు మఱియు ధూర్తస్వభావంబున జంతుపీడనంబుఁ గావించెడు పాపాత్ముల దందశూకం బను నరకంబునందు నైన నైదు నేడు ముఖంబుల సర్పంబులు గఱచు చుండు. 156

ఆ. ఎనయ దొడ్డిలోన ♦ నిండ్లలో నైనను
బశుపతంగ హరిణ ♦ పంక్తి నెల్లఁ
బట్టి హింససేయు ♦ పాపాత్మ విషవహ్ని
ధూమశిఖల ద్రొబ్బు ♦ దురు నృపాల. 157

క. తనయింటికి వచ్చిన మను
జుని నతిథిం గ్రోధదృష్టిఁ ♦ జూచిన వానిం

1. విట్ + క్షత్రియులు = కోమటులురాజులు. 2. క్షుత్ + పిపాసలు = ఆకలిదప్పికలు

గనుఁగవల వజ్రదంష్ట్రిలఁ
దనరినయాకంక[1]గృధ్రి ♦ తతి భక్షించున్. 158

మ. ధనవంతుం డగుమానవుండు గడఁకన్ ♦ ధర్మోపకారంబులన్
ఘనతం జేయక యుండెనేని యమలో ♦ కంబందు సూచీముఖం
బనునామర్గతిఁ బట్టి త్రోచి యిది గా ♦ పై యున్నభూతం బట
న్చును బాశంబులఁ బట్టి కట్టి వడితో ♦ నొప్పింతు రత్యుగ్రులై. 159

ఆ. నరవరేణ్య యిట్టి ♦ నరకముల్ యమలోక
మందుఁ గలవు మఱి స ♦ హస్రసంఖ్య
లందు శమనదూత ♦ లనిశంబు బాధింతు
రవని ధర్మ దూరు ♦ లయినవరుల. 160

ఆ. ధర్మవంతులెల్ల ♦ దప్పక స్వర్గంబు
నందు భోగసమితిఁ ♦ బొందు చుందు
రెలమిఁ బుణ్యపాప ♦ ముల శేషములవల్లఁ
బుట్టు చుందు రవనిఁ ♦ బుణ్యచరిత. 161

వ. నరేంద్రా మోక్షమార్గంబు మున్నె వినిపించితి నిప్పుడు నీ కెఱిం గించిన వెల్లను బ్రహ్మాండకోశంబునం గల వని పురాణంబులు వలుకు చుండు నట్టిబ్రహ్మాండంబు శ్రీమన్నారాయణుని స్థూలశరీరం బగు టం జేసి బ్రహ్మాండం బెవ్వరు వఠింతు రెవ్వరు విందురు వారలకు సకల శ్రేయస్సులుం గలుగు నీశ్వరస్థూలశరీరంబుఁ దెలిసినవారికి శ్రద్ధాభక్తులం జేసి స్థూలదేహంబు నెఱుంగ వచ్చు భూద్వీపవర్ష సరిద ద్రినభస్సముద్రపాతాళ దిఙ్నరక తారాగణలోకసంస్థితం బయి సకలజీవ నికాయ్యం బై యద్భుతం బైన శ్రీహరిస్థూలశరీరంబు వినిపించితి నని. 162

చ. జలజభవాది దేవముని ♦ సన్నుత [3]తీర్థపదాంబుజాత ని
ర్మలనవరత్న[4]నూపురవి ♦ రాజిత కౌస్తుభభూషణాంగ యు

1. గృధ్రతతి = గ్రద్దలగుంపు. 2. శమనదూతలు = యమభటులు. 3. తీర్థపదాంబుజాతుఁడు=గంగాజలము గలపాద కమలము వాఁడు. (విష్ణువు) 4. నూపురము = అందె.

జ్వలతులసీకురంగమద ♦ వాసనవాసితదివ్య దేహ శ్రీ
నిలయశరీర కృష్ణ ధర ♦ ణీధర భానుశశాంకలోచనా. 163

క. శ్రీతరుణీహృదయస్థిత
పాతకహర సర్వలోక ♦ పావన భువనా
తీతగుణాశ్రయ యతివి
ఖ్యాతసురార్చితపదాబ్జ ♦ కంసవిదారీ. 164

మత్తకోకిలము. దండితారిసమూహ భక్తని ♦ ధాన దానవిహార [1]మా
ర్తాండమండలమధ్యసంస్థిత ♦ తత్త్వరూప గదాసికో
దండశంఖసుదర్శనాంక [2]సు ♦ ధాకరార్కసునేత్ర భూ
మండలోద్ధరణార్తపోషణ ♦ [3]మత్తదైత్యనివారణా. 165

గద్యము. ఇది శ్రీసకలసుకవిజనానందకర బొప్పనామాత్యపుత్ర గంగ నార్య ప్రణీతం బైన శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణంబునందు భర తాత్మజుండైన సుమతికి రాజ్యాభిషేకంబును పాషండదర్శనంబును సుమతిపుత్ర జన్మ విస్తారంబును గయుని చరిత్రంబును గయుని సంస్తుతియు భూద్వీపవర్ష సరిదద్రినభస్సముద్రపాతాళ దిఙ్నరక తారాగణ సంస్థితియు ననుకథలం గలపంచ మస్కంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము. 166

---

1. మార్తాండ మండల మధ్యస్థితుండు = సూర్యమండలము నడుమనుండువాఁడు. 2. సుధాకరార్కసునేత్రుఁడు = చంద్ర సూర్య నేత్రుఁడు. 3. మత్త దైత్య నివారణుఁడు = పొగరెక్కిన రక్కసులఁ జక్కాడినవాఁడు. } విష్ణువు

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము
తేలప్రోలు.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA117B163
పుస్తకం పేరు	శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము 05
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	[illegible]
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	10,
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	SOWMYA
పేజీలు విడదీసినది	SOWMYA
స్కాన్ చేసినది	S.Lakshmi
పరీక్ష చేసినది	DAVEED
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good